

BUREAU BARTELS B.V.

RESEARCH | CONSULTANCY | MANAGEMENT

Stationsplein 69
3818 LE Amersfoort
Postbus 318
3800 AH Amersfoort
Telefoon (033) 479 20 20
Fax (033) 479 20 21
E-mail info@brtls.nl
Internet www.bureaubartels.nl

EINDEVALUATIE ARBOCONVENANT GRONDSTOFALLERGIE

Eindrapport

**Uitgebracht in opdracht van het Productschap Granen, Zaden en Peulvruchten
namens de Branche Begeleidings Commissie van het Arboconvenant Grondstofallergie**

Amersfoort, 3 juli 2007

VOORWOORD

Het is al lang bekend dat werkenden die langdurig blootgesteld worden aan meelstof gezondheidsklachten kunnen krijgen. Door het ontbreken van kennis over de precieze oorzaak was het heel lang niet goed mogelijk adequate maatregelen te treffen. Door nieuwe inzichten uit onderzoek van de toenmalige Landbouw-universiteit te Wageningen midden jaren '90 van de vorige eeuw kreeg de gedachtewisseling over het oplossen van het vraagstuk een nieuwe impuls.

In reactie op het Wageningse onderzoek en daartoe opgeroepen door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, besloten de werkgevers- en werknemers-organisaties uit de meest betrokken sectoren van het bedrijfsleven in augustus 1997 gezamenlijk een pakket van maatregelen te ontwikkelen om de aanwezige risico's te minimaliseren.

In 1998 was het eerste Plan van Aanpak Grondstofallergie gereed, waarin de belangrijkste stappen voor de aanpak werden gedefinieerd, waaronder het uitvoeren van enkele onderzoeken om een helder inzicht te krijgen in aard en omvang van het vraagstuk en het intensiveren van de voorlichting in de richting van de bedrijven en degenen die daar werken.

Van meet af aan was er intensief overleg met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Medio 1999 werd besloten na te gaan of een arboconvenant dienstbaar zou kunnen zijn aan de oplossing van het vraagstuk. Dit bleek het geval en op 4 juni 2003 ondertekenden staatssecretaris Rutte en werkgevers en werknemers uit de bakkerij, de maalindustrie en bakkerijgrondstoffensector het arboconvenant.

Overheid en bedrijfsleven hebben in het convenant afgesproken de gezondheidsrisico's van de blootstelling aan meelstof te willen minimaliseren. Voor het

bedrijfsleven stonden daarbij twee vragen centraal, t.w. is er een in de praktijk toepasbare aanpak te bedenken die leidt tot minder meelstof en leidt deze verminderde hoeveelheid meelstof ook daadwerkelijk tot minder beroepsgerelateerde klachten.

Uit onderzoek bleek dat er geen eenduidige, in de praktijk toepasbare, drempelwaarde is af te leiden, waaronder geen ongunstige effecten aan de orde zijn. De inspanningen zijn zich derhalve naast het verminderen van de blootstelling steeds meer gaan richten op het opzetten van een gezondheidsbewakingssysteem, waarmee de gezondheidstoestand van de werkenden in de bakkerij goed kan worden gevolgd.

Het ontwikkelen van het gezondheidsbewakingssysteem bleek een hele opgave. De werkwijze is nieuw, waardoor we niet hebben kunnen profiteren van opgedane ervaringen elders. Tevens is het organisatorisch veelomvattend. Voor een succesvolle implementatie is een grote deelname essentieel.

Duidelijk is dat de twee sporen aanpak van dit convenant succesvol is. Enerzijds stofblootstelling verminderen door goede voorlichting, bedrijfsbezoeken en het uitvoeren van stofbeheersingsplannen. Anderzijds een aanpak gericht op preventie, monitoren en vroegtijdig ingrijpen om blijvende ernstige gezondheidsschade te voorkomen.

Zeer verheugend is het dat het convenant is aangeslagen bij de bedrijven en de werkenden in de convenantsectoren. Dit vormt een goede voedingsbodem en een aansporing om met deze activiteit door te gaan.

Graag wil ik de vertegenwoordigers van de convenantsectoren, bedrijfsleven en overheid, bedanken voor de vele inspanningen die men heeft verricht om van het convenant een succes te maken. Een bijzonder woord van dank is op zijn plaats

voor het projectteam onder leiding van Kees Lommers, die de branchebegeleidingscommissie op voortreffelijke wijze heeft ondersteund.

Branchebegeleidingscommissie Grondstofallergie,

Drs. M. Elema

Voorzitter

INHOUD

VOORWOORD

INHOUD

1.	INLEIDING	1
1.1	Achtergrond en context	1
1.2	Korte beschrijving sector	2
1.3	Probleemstelling	3
1.4	Aanpak en respons eindevaluatie	5
1.5	Opbouw van het rapport	9
2.	REALISATIE VAN CONVENANTMAATREGELLEN	11
2.1	Inleiding	11
2.2	Realisatie van convenantmaatregelen	11
2.3	De gerealiseerde convenantmaatregelen in vogelvlucht	12
3.	DOELREALISATIE	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Doelrealisatie voorlichting en implementatie maatregelen	17
4.	INFORMATIEVOORZIENING EN BEKENDHEID CONVENANT	23
4.1	Inleiding	23
4.2	Opzet campagne Blij met Stofvrij!	23
4.3	Bekendheid convenant/campagne Blij met Stofvrij!	26
4.4	Gebruik en beoordeling informatieproducten	30
5.	ERVARINGEN MET STOFBEHEERSING(SPLANNEN)	35
5.1	Inleiding	35
5.2	Aandacht voor reductie meelstof/enzymen	35
5.3	Ervaringen werkgevers met stofbeheersingsplannen	42

5.4	Bekendheid en gebruik Handboek Stofbeheersing	46
5.5	Ervaringen werknemers met stofbeheersing(smaatregelen)	47
6.	ERVARINGEN MET GEZONDHEIDSBEWAKINGSSYSTEEM	51
6.1	Inleiding	51
6.2	Ervaringen van werkgevers	51
6.3	Ervaringen van werknemers	54
7.	KENNISOVERDRACHT OVER STOFBEHEERSING EN GROND- STOFALLERGIE	59
7.1	Inleiding	59
7.2	Ervaringen werkgevers met de cursus Stofbeheersing in de praktijk	59
7.3	Ervaringen van werknemers	61
7.4	Aandacht binnen regulier onderwijs	62
8.	ORGANISATIE EN UITVOERING VAN HET CONVENANT	65
8.1	Inleiding	65
8.2	Uitvoering van het convenant	65
8.3	Functioneren organisatorische structuur	69
9.	DOELTREFFENDHEID EN GOOD PRACTICES	75
9.1	Inleiding	75
9.2	Perceptie over doeltreffendheid	75
9.3	Bijdrage convenant aan realisatie doelstellingen	77
9.4	Good practices	84
10.	DUURZAAMHEID VAN DE RESULTATEN	87
10.1	Inleiding	87
10.2	Aandacht voor borging vanuit convenantpartijen	87
10.3	Draagvlak voor borging bij de geraadpleegde doelgroepen	91

11. LEERERVARINGEN VOOR DE TOEKOMST	99
11.1 Inleiding	99
11.2 Samenvattende conclusies	99
11.3 Aanbevelingen voor de toekomst	103
LITERATUUR	109
BIJLAGE I SAMENSTELLING BRANCHE BEGELEIDINGSCOMMISSIE ARBOCONVENANT GRONDSTOFALLERGIE (JUNI 2007)	111
BIJLAGE II GERAADPLEEGDE PERSONEN	113
BIJLAGE III VRAGENLIJST WERKGEVERS	115
BIJLAGE IV VRAGENLIJST WERKNEMERS	127

1. INLEIDING

1.1 Achtergrond en context

In de afgelopen jaren zijn de nodige beleidsmatige initiatieven ontplooid om tot een intensivering van het arbeidsomstandighedenbeleid te komen. Een belangrijk instrument dat daarbij is ingezet bestond uit zogenaamde *arboconvenanten*. Kenmerkend voor dergelijke convenanten is dat sociale partners in bepaalde sectoren afspraken hebben gemaakt om de arbeidsomstandigheden te verbeteren en (aldus) uitval door ziekteverzuim terug te dringen. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de arboconvenanten lag dan ook primair bij de sociale partners. Wel konden de sociale partners een financiële bijdrage van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid krijgen voor het ontwikkelen en uitvoeren van hun arboconvenanten. Naast de financiële bijdrage heeft het ministerie actief geparticipeerd in de aansturing en monitoring van de uitvoering van de convenanten. Bij de arboconvenanten was er op deze wijze sprake van tripartiete samenwerking.

Partijen uit de bakkerij en haar toeleveranciers – de maalindustrie en de bakkerij-grondstoffenindustrie (hierna ook wel aangeduid als grondstoffenindustrie) – hebben aangehaakt bij initiatief van de arboconvenanten. Ter wille van de leesbaarheid vatten we deze sectoren in het navolgende ook wel samen met de term *convenantsectoren*. Medio 2003 hebben sociale partners uit dit cluster en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid het *Arboconvenant Grondstofallergie* ondertekend. Dit convenant kent een looptijd tot 1 juli 2007. Zoals uit de naamgeving van dit convenant al min of meer blijkt, richt dit convenant zich op het verminderen van gezondheidsrisico's die samenhangen met de blootstelling aan stof. Het gaat hierbij om meelstof en enzymen.

De Branche Begeleidings Commissie (BBC) voor het Arboconvenant Grondstof-allergie¹ heeft aan Bureau Bartels de opdracht verstrekt om een *eindevaluatie* van dit convenant uit te voeren. Parallel aan deze evaluatie heeft het Institute for Risk Assessment Sciences (IRAS) de eindmeting van de stofblootstelling verricht. Zowel de eindevaluatie als de eindmeting zijn in de eerste helft van 2007 uitgevoerd. In deze rapportage doen we verslag van de eindevaluatie van het convenant dat door Bureau Bartels is uitgevoerd. Het verslag van de eindmeting door IRAS is in een separaat rapport opgenomen.

1.2 Korte beschrijving sector

Voor een korte beschrijving van de sector gaan we eerst in op de bakkerijen en vervolgens op de maalindustrie en de grondstoffenindustrie.

Het aantal bakkerijen neemt al jaren af. In 2004 waren er ruim 2.500 bakkerijen (NBC, Structuurrapport 2004/2005). Twee derde deel van de bedrijven is klein, met tussen de 0 en 5 werknemers (CBS). Er worden diverse indelingen gebruikt van bakkerijen bijvoorbeeld broodbakkerijen, banketbakkerijen en gemengde bedrijven. Voor het convenant wordt uitgegaan van het onderscheid tussen ambachtelijke en industriële bakkerijen. In totaliteit werken er bij deze bakkerijen circa 35.000 personen (juni 2007). Hiervan is circa de helft werkzaam in de winkels. Op dit moment zijn er circa 85 industriële en 2200 ambachtelijke bakkerijen. In deze bedrijven zijn in de productie respectievelijk 8.000 en 10.000 personen werkzaam.

Over het aantal meelmaalderijen in Nederland bestaat geen eenduidigheid. Dit komt omdat er zowel kleine molens als grote meelfabrieken toe behoren. Voor het convenant wordt uitgegaan van 6 industriële meelmaalderijen met 400 werknemers die in aanraking komen met meelstof/enzymen. Voor de bakkerijgrondstoffen-

¹ De samenstelling van de BBC is opgenomen in bijlage I.

industrie wordt uitgegaan van 8 bedrijven (waarin meel en enzymen worden verwerkt) met circa 600 werknemers.

1.3 Probleemstelling

De *centrale probleemstelling* van de eindevaluatie luidde als volgt:

Wat is de relevantie en het bereik van het Arboconvenant Grondstofallergie, hoe is de implementatie van dit convenant verlopen, welke resultaten zijn daarmee geboekt en wat zijn belangrijke leerervaringen voor de post-convenantperiode?

Om de evaluaties van de verschillende arboconvenanten te ‘stroomlijnen’ is er vanuit het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een zogenaamde *handreiking* vervaardigd. Daarin is een aantal inhoudelijke thema’s geformuleerd die in de evaluatie centraal dienen te staan. We hebben deze thema’s vertaald naar een aantal concrete onderzoeksvragen. In het onderstaande is een aantal belangrijke *onderzoeksvragen* samengevat.

Relevantie en bereik

- Welke voorziene maatregelen van het Arboconvenant Grondstofallergie zijn daadwerkelijk gerealiseerd?
- Op welke wijze zijn de verschillende convenantmaatregelen/-producten in de markt gezet?
- In hoeverre zijn bedrijven uit de convenantsectoren bekend met het convenant en haar bijbehorende maatregelen?

Implementatie

- Hoe is de organisatie en uitvoering van het Arboconvenant Grondstofallergie verlopen?
- Welke knelpunten hebben zich eventueel bij de organisatie en uitvoering van het convenant voorgedaan?

- Hoe hebben de BBC en de uitvoeringsorganisatie gefunctioneerd?
- Hoe is het proces van implementatie van de maatregelen van het convenant verlopen?
- Welke maatregelen zijn in meer of mindere mate toegepast 'op de werkvloer'?

Effectiviteit en meerwaarde

- In welke mate zijn de doelstellingen van het Arboconvenant Grondstofallergie gerealiseerd?
- Welke doelstellingen zijn (vooral nog) niet gerealiseerd en wat zijn de achtergronden daarvoor?
- In welke mate valt aan te geven of de geïmplementeerde maatregelen van het convenant bijgedragen hebben aan de realisatie van de verschillende doelstellingen?
- Welke specifieke activiteiten en producten, die vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie zijn gegenereerd, kunnen als effectief dan wel minder effectief worden aangemerkt?
- Wat is de (gepercipieerde) effectiviteit van het Arboconvenant Grondstofallergie en haar maatregelen?

Leerervaringen voor de toekomst

- Wat zijn good practices die met het Arboconvenant Grondstofallergie tot stand zijn gekomen?
- Op welke wijze is geborgd dat de samenwerking en producten/resultaten van het convenant 'beklijven' na afloop van de convenantperiode?
- Wat zijn belangrijke ondersteuningsbehoeften die respectievelijk werkgevers en werknemers uit de convenantsectoren naar de toekomst hebben?
- Welke stappen op het gebied van borging en verankering zijn voor de komende periode wenselijk?

1.4 Aanpak en respons eindevaluatie

We hebben voor de uitvoering van de eindevaluatie een aantal activiteiten uitgevoerd die we nu kort zullen toelichten. In de eerste plaats is *deskresearch* verricht. Bij de uitvoering van het Arboconvenant Grondstofallergie zijn namelijk diverse schriftelijke en digitale producten gegenereerd die bruikbaar zijn gebleken voor de beantwoording van een deel van de onderzoeksvragen. Voorbeelden van bronnen die we bestudeerd hebben zijn het Arboconvenant Grondstofallergie, het bijbehorende Plan van Aanpak, agendastukken en verslagen van de BBC Grondstofallergie en voortgangsrapportages vanuit de afzonderlijke deelsectoren en het Productschap Granen, Zaden en Peulvruchten (hierna Productschap genoemd). In de literatuurlijst hebben we een meer volledig overzicht opgenomen van de door ons geraadpleegde bronnen.

In aanvulling op de deskresearch hebben we ook *veldwerk* verricht. In de eerste plaats hebben we zogenaamde *sleutelpersonen* geconsulteerd. Daartoe rekenen we personen die zeer nauw betrokken zijn geweest bij het Arboconvenant Grondstofallergie. Daarbij gaat het dan met name om leden van de BBC en personen die vanuit het Productschap betrokken zijn geweest bij de uitvoering van het convenant. In bijlage II hebben we weergegeven welke sleutelpersonen door ons zijn geconsulteerd.

In de tweede plaats hebben we een aantal personen geraadpleegd die betrokken zijn (geweest) bij de uitvoering van (bepaalde onderdelen van) het convenant. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om personen die een rol hebben gespeeld bij de voorlichting op het gebied van stofbeheersing en partijen die zijn ingezet voor de uitvoering van het gezondheidsbewakingssysteem. Eveneens in bijlage II hebben we opgenomen met welke *partners in de uitvoering* we een gesprek gevoerd hebben.

Ten derde hebben we ook enkele gesprekken gevoerd met personen vanuit het *reguliere beroepsonderwijs* die relevant zijn voor de convenantsectoren. Naast vertegenwoordigers van een zevental ROC's die bakkersopleidingen aanbieden, hebben we personen van het Nederlands Bakkerij Centrum (NBC) geraadpleegd. In bijlage II hebben we weergegeven om welke personen en partijen het daarbij ging.

Een vierde belangrijke doelgroep voor het veldwerk heeft bestaan uit het consulteren van *werkgevers*. Daartoe hebben we voor de ambachtelijke en industriële bakkerijen een aselechte steekproef getrokken uit bestanden van bedrijven die deel uitmaken van deze sectoren. Deze bestanden hebben via het Productschap beschikbaar gekregen. Gezien het beperkte aantal bedrijven binnen respectievelijk de maalindustrie en de bakkerijgrondstoffenindustrie hebben we de bedrijven binnen deze deelsectoren integraal benaderd. Bij de bedrijven hebben we de persoon geconsulteerd die verantwoordelijk is voor het arbobeleid. Bij kleine bedrijven is dit dikwijls de eigenaar/directeur terwijl er bij grotere bedrijven vaak sprake is van een specifieke functionaris (bijvoorbeeld de arbocoördinator/preventiemedewerker). In bijlage III hebben we de vragenlijst voor de werkgevers opgenomen.

In totaal hebben we 83 verantwoordelijke arbofunctionarissen van bedrijven geraadpleegd. In tabel 1.1 hebben we weergegeven hoe we tot deze respondenten zijn gekomen. In deze tabel hebben we namelijk de respons weergegeven. De netto-respons is uitgekomen op 75%. Tevens kan uit de tabel worden afgeleid hoe de spreiding was van het aantal interviews over de vier convenantsectoren. De werkgevers zijn via telefonische interviews in de eindevaluatie betrokken.

Tabel 1.1 Respons onder werkgevers

Aspect	Ambachtelijke bakkers	Industriële bakkers	Maalindustrie	Grondstoffenindustrie	Totaal
Brutosteekproef	106	31	8	9	154
- Contactpersoon na herhaalde pogingen niet bereikt	21	4	-	-	25
- Gegevens onjuist/contactpersoon niet meer werkzaam bij organisatie	12	-	-	1	13
- Werkgever behoort niet tot doelgroep van convenant	6	-	-	-	6
Nettosteekproef	67	27	8	8	110
- Non respons	21	6	0	0	27
Respons (absoluut)	46	21	8	8	83
Respons (relatief)	69%	78%	100%	100%	75%

Tenslotte zijn door ons ook *individuele werknemers* uit de convenantsectoren geraadpleegd. Dit heeft plaatsgevonden via het uitzetten van een schriftelijke enquête (zie bijlage IV). Met het Productschap zijn diverse opties besproken om aan een representatief bestand te komen dat als basis kan dienen voor de steekproeftrekking onder werknemers. Het bestand met werknemers dat vanuit IRAS is gebruikt als doelgroep voor het gezondheidsbewakingssysteem, bleek het meest representatief en hanteerbaar te zijn. Andere mogelijkheden die we hebben bekeken (zoals adressenbestanden van pensioenfondsen en de deelnemerslijsten van de Walibi-dag) bleken in vergelijking met het IRAS-bestand minder representatief of moeilijker hanteerbaar te zijn.

Het IRAS-bestand bevat de namen van werknemers die in hun werk aan stof worden blootgesteld. Het bestand is door IRAS samengesteld doordat in contacten (door bijvoorbeeld voorlichters) met de bedrijven naar de namen van blootgestelde werknemers werd gevraagd. Hiermee omvatte het bestand dat door ons is gebruikt in feite de doelgroep van het convenant.

Voor de werkgeversraadpleging is er voor de ambachtelijke en industriële bakkerijen door IRAS een aselechte steekproef getrokken van respectievelijk 2.500 en 500 werknemers. De werknemers in de andere twee sectoren zijn integraal in de evaluatie betrokken. Hiertoe zijn 388 respectievelijk 319 enquêtes uitgezet. In totaal zijn dus 3.707 enquêtes verzonden (vanuit het Productschap). Een deel van de enquêtes (148 stuks) bleek onbestelbaar te zijn, zodat de nettosteekproef maximaal 3.559 personen heeft bedragen. Hiervan zijn 972 vragenlijsten² (nagenoeg) volledig ingevuld en geretourneerd. De nettorespons bij werknemers is daarmee uitgekomen op (minimaal) 27,3%. Hierbij dient aangetekend te worden dat enkele tientallen enquêtes buiten beschouwing zijn gelaten, omdat deze niet of nauwelijks ingevuld waren of niet tijdig zijn geretourneerd.

In tabel 1.2 geven we een overzicht van de absolute respons naar sector. De exacte responspercentages zijn niet in deze tabel opgenomen. De reden hiervoor is dat we niet hebben kunnen analyseren hoe de verdeling van de ‘onbestelbaar retour’ ontvangen vragenlijsten over de sectoren is geweest. Ook heeft een deel van de respondenten (26) niet aangegeven in welke sector zij werkzaam zijn. Opvallend is het relatief kleine aantal geretourneerde vragenlijsten vanuit de sector ‘industriële bakkers’. Hiervoor hebben we geen eenduidige verklaring. Mogelijk speelt mee dat een belangrijk deel van deze werknemers via de zakelijke adressen van het bedrijf waar ze werken, zijn aangeschreven. We sluiten niet uit dat een deel van hen – door deze ‘tussenschakel’ – niet bereikt is.

² Omdat respondenten niet altijd alle vragen hebben ingevuld, kan het aantal waarnemingen in de gepresenteerde tabellen in het rapport afwijken van het totaal aantal waarnemingen.

Tabel 1.2 Respons onder werknemers

Aspect	Ambachtelijke bakers	Industriële bakers	Maal-industrie	Grondstoffen-industrie	Sector onbekend	Totaal
Brutosteekproef	2.500	500	388	319	-	3.707
- Onbestelbaar retour	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	-	148
Respons (absoluut)	642	44	150	110	26	972

1.5 Opbouw van het rapport

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 komt de realisatie van de convenantmaatregelen aan bod. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 in op de doelstellingen en de doelrealisatie. In hoofdstuk 4 besteden we aandacht aan de informatievoorziening en bekendheid van het convenant. Ervaringen met stofbeheersing(splannen) en het gezondheidsbewakingssysteem komen in respectievelijk hoofdstuk 5 en 6 aan bod. In hoofdstuk 7 gaan we in op de kennisoverdracht over stofbeheersing en grondstofallergie. De organisatie en uitvoering van het Arboconvenant Grondstofallergie vormt daarna het thema van hoofdstuk 8. Vervolgens staan we in hoofdstuk 9 stil bij de doeltreffendheid van het convenant en good practices. In hoofdstuk 10 besteden we aandacht aan de borging van de resultaten. De rapportage wordt afgesloten met hoofdstuk 11 waarin een aantal samenvattende conclusies en aanbevelingen worden gepresenteerd.

2. REALISATIE VAN CONVENANTMAATREGELEN

2.1 Inleiding

Het Arboconvenant Grondstofallergie heeft als algemeen doel om de blootstelling van werknemers in de convenantsectoren aan stof, meel, bloem en andere grondstoffen – die voor de bereiding van brood bakkerswaren en banket nodig zijn – te verminderen. In het convenant is deze algemene doelstelling ‘vertaald’ naar een aantal specifieke kwantitatieve doelstellingen. In hoofdstuk 3 schenken we aandacht aan de vraag in hoeverre deze laatste doelstellingen zijn gerealiseerd.

Om deze doelstellingen te helpen realiseren, was in het convenant voorzien dat een aantal maatregelen getroffen zouden worden. In dit hoofdstuk beschouwen we de realisatie van deze voorgenomen maatregelen.

2.2 Realisatie van convenantmaatregelen

Een belangrijk kenmerk van het Arboconvenant Grondstofallergie is dat het zich richt op een specifiek arbothema – namelijk grondstofallergie van meelstof en enzymen – dat voor diverse convenantsectoren van belang is. Dit heeft erin geresulteerd dat er in het convenant plannen van aanpak zijn opgenomen met maatregelen. In tabel 2.1 geven we weer in hoeverre de voorgenomen maatregelen zijn gerealiseerd. Uit dit overzicht blijkt dat (nagenoeg) alle maatregelen die door de convenantpartijen in het Plan van Aanpak waren voorzien, gedurende de convenantperiode zijn opgepakt.

Tabel 2.1 Realisatie van de maatregelen van het Arboconvenant Grondstofallergie

Voorgenomen maatregelen	Gerealiseerd
Beschikbaar stellen vragenlijst voor grondstofallergie als aanvulling op sectorspecifieke RI&E	Ja
Ontwikkelen en toepassen gezondheidsbewakingssysteem	Ja
Ontwikkelen praktijkhandboek stofbeheersing	Ja, is in 2004 beschikbaar gekomen
Ontwikkelen en aanbieden van cursus stofbeheersing	Ja, in maart 2007 van start gegaan en loopt in ieder geval tot eind 2007
Bevorderen gebruik cursusmateriaal door opleidingen	Ja door toezending posters en cursusmateriaal. In 2008 zal er een pilot worden uitgevoerd
Ontwikkelen protocol voor uitvoering van stofmetingen	Ja
Ontwikkelen en aanbieden format voor opstellen Stofbeheersingsplannen	Ja
Ontwikkelen en uitvoeren van pilotprojecten gericht op structurele oplossingen	Ja, er zijn 3 pilotprojecten uitgevoerd
Inrichten helpdesk voor de ambachtelijke en industriële bakkerijen	Ja, bij de NBOV, de NVB en feitelijk ook het projectbureau van het Productschap GZP

In de volgende paragraaf lichten we de gerealiseerde maatregelen kort toe.

2.3 De gerealiseerde convenantmaatregelen in vogelvlucht

Vragenlijst grondstofallergie ten behoeve van de Ri&E

Voor de bakkerijsectoren heeft het Productschap in samenwerking met de brancheorganisaties een checklist opgesteld met vragen over grondstofallergie. Het is de bedoeling dat deze checklist onderdeel van de RI&E gaat uitmaken. Het Arboplatform – bestaande uit vertegenwoordigers van sociale partners en overheid – heeft in 2005 subsidiemiddelen (verkregen van SZW) ingezet voor het ontwikkelen van een digitale branchespecifieke RI&E ten behoeve van de bakkerijsectoren. De digitale RI&E inclusief de vragenlijst over grondstofallergie zal binnenkort op de website www.rie.nl geplaatst. Ook voor de maalindustrie en de

bakkerijgrondstoffenindustrie is het thema grondstoffenallergie in de RI&E verwerkt.

Gezondheidsbewakingssysteem

Vanaf de start van het convenant is de ontwikkeling van het Gezondheidsbewakingssysteem opgepakt door IRAS. Ten behoeve van dit systeem zijn procedures, een vragenlijst voor werknemers en een monitoring- en registratiesysteem ontwikkeld. De vragenlijst bevat voornamelijk vragen over longklachten, allergische klachten en klachten tijdens en na het werk. De vragenlijsten zijn medio 2004 voor het eerste uitgezet. In totaal zijn 9.434 werknemers (stand 10 oktober 2006) rechtstreeks of via de werkgever voor het allergieonderzoek benaderd. Hiervan hebben 5.466 werknemers de vragenlijst geretourneerd. Dit is een respons van 58%. Alle werknemers die de vragenlijst hebben ingevuld, zijn schriftelijk geïnformeerd over de uitkomst. Het systeem is gedurende de gehele convenantperiode kritisch gevolgd en waar nodig aangepast en verbeterd. Zo werd fase 2 (het bloedonderzoek) geschrapt omdat na validatie van de vragenlijsten bleek dat het bloedprikken geen extra informatie opleverde.

Bij het gezondheidsbewakingssysteem zijn het Nederlands Kenniscentrum Arbeid en Longaandoeningen (NKAL) en het Academisch Centrum voor Arbeid en Gezondheid (ACAG) betrokken voor poliklinisch onderzoek. Bij werknemers met een (middel)hoog risico op meelstofallergie legt de arbodienst van het bedrijf waar de betreffende werknemer werkzaam is contact met de werknemer. Omdat veel ambachtelijke bakkers niet zijn aangesloten bij een arbodienst is door Commit een 'bakkersdesk' opgezet om hieraan invulling te geven. Via de bakkersdesk worden de betreffende werknemers schriftelijk uitgenodigd voor een bezoek aan een regionale bedrijfsarts van Commit.

Praktijkhandboek maatregelen stofbeheersing

Door Industox en TNO is in het begin van de convenantperiode in 2004 een Handboek Stofbeheersing opgesteld. Het handboek geeft een overzicht van eenvoudige en praktische maatregelen die de bedrijven kunnen nemen om de blootstelling aan meelstof te voorkomen of te verminderen. Het handboek is onder de bedrijven verspreid en tevens te downloaden via de website www.blijmetstofvrij.nl.

Cursus stofbeheersing

Door het NBC is in 2006 de cursus ‘Stofbeheersing in de praktijk’ ontwikkeld. Eind 2006 heeft er een pilot van de cursus plaatsgevonden. De cursus is tegen het einde van de convenantperiode – in maart 2007 – aangeboden aan bedrijven in de vier sectoren. De cursus wordt uitgevoerd door NBC en wordt ‘on site’ bij de bedrijven zelf gegeven. Op dit moment hebben in de paar maanden dat met de cursus is gestart al 12 cursussen plaatsgevonden, waarin door in totaal 131 medewerkers is deelgenomen. Er zijn voor de komende periode nog vier cursussen voorzien. De convenantpartijen hebben de afspraak gemaakt dat de cursus in ieder geval nog tot eind 2007 kosteloos te volgen is.

Cursusmateriaal voor opleidingen

Het integreren van het thema grondstofallergie binnen de beroepsopleidingen die arbeidskrachten afleveren aan de convenantsectoren is in zekere zin gedelegeerd aan het NBC. Volgens het Plan van Aanpak zou cursusmateriaal worden ontwikkeld waarin aandacht wordt besteed aan grondstofallergie. Vanuit het NBC is aangegeven dat – in het kader van de introductie van het competentiegericht leren – in 2008 een pilot bij een vijftal ROC’s gaat lopen. Bij het ontwikkelen van het nieuwe lesmateriaal is het thema grondstofallergie een aandachtspunt.

Vanuit het Productschap zijn er ook acties ondernomen om de aandacht voor stofbeheersing in het onderwijs te stimuleren. In 2005 en 2006 zijn er posters (over

stofbeheersing) naar de scholen gestuurd en begin 2007 is aan de scholen de eerder genoemde cursus stofbeheersing toegezonden.

Protocol voor stofmetingen

Door TNO Voeding en het IRAS is in 2004 een protocol opgesteld voor het meten van stof. In het protocol wordt beschreven welke technische eisen gesteld worden aan het meten van stof en allergeen.

Format voor Stofbeheersingsplannen

Voor alle vier sectoren is een format opgesteld voor het opstellen van een stofbeheersingsplan. Dit format is onder andere aan de bedrijven beschikbaar gesteld door de voorlichters die de bedrijven hebben bezocht. Daarnaast is het aan de doelgroep aangeboden via de website www.blijmetstofvrij.nl.

Pilotprojecten

In het kader van het convenant is een aantal pilotprojecten uitgevoerd dat zich richt op het aanpakken van een specifiek sectorbreed kritisch stofpunt met het doel om stofblootstelling te reduceren. Voor de bakkerijen was een pilotproject gericht op de kopmachines van kleinbroodstraten. Dit betrof een studie (2006) naar structurele reductie van stofemissie bij kopmachines van kleinbroodstraten in de bakkerij. Voor de maalindustrie hebben twee pilotprojecten plaatsgevonden. Het project 'borstelmachine zeeframen' (2005) richtte zich op het vinden van een oplossing bij de grote stofbelasting bij het handmatig reinigen van zeeframen. Hiervoor werd een borstelmachine ontwikkeld en vervaardigd. Het project 'reductie stofblootstelling planzifters' dat in 2007 werd afgerond, richtte zich op technische maatregelen om de blootstelling van medewerkers aan stof te reduceren tijdens het uitnemen en verplaatsen van de zeven. De opgedane kennis in de pilotprojecten is aan alle bedrijven in de sector beschikbaar gesteld. Op sectorniveau worden de mogelijkheden onderzocht om zaken verder te implementeren en/of uit te werken.

Inrichten helpdesk

De NBOV en de NVB hebben elk een helpdesk ingericht om vragen van bedrijven te beantwoorden over grondstofallergie en de uitvoering van onderdelen van het convenant (zoals de stofbeheersingsplannen). In de bedrijfsbezoeken werd door de voorlichters naar de helpdesk verwezen. Het kwam ook voor dat na afloop van het bezoek de bedrijven voor vragen rechtstreeks met de voorlichters contact opnamen. Daarnaast heeft het projectbureau van Productschap regelmatig vragen van ondernemers beantwoord als zij daarvoor benaderd werden.

3. DOELREALISATIE

3.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk hebben we aangegeven in hoeverre de maatregelen zijn opgepakt en tot uitvoering gebracht die in het Arboconvenant Grondstofallergie waren opgenomen. In het nu voorliggende hoofdstuk gaan we in op de realisatie van de doelstellingen van het convenant. Het hoofdstuk bestaat uit twee delen. In paragraaf 3.2 komt de doelrealisatie op het gebied van voorlichting en de implementatie van de maatregelen aan bod. Voor de doelrealisatie bij de reductie van de blootstelling aan meelstof en alpha-amylase verwijzen we naar de eindmeting van IRAS.

3.2 Doelrealisatie voorlichting en implementatie maatregelen

De doelstellingen zoals die in het Arboconvenant Grondstofallergie zijn geformuleerd, zijn in feite ‘geordend’ langs een aantal thema’s. Om die reden zullen we bij de beschrijving van de doelrealisatie een onderscheid maken naar:

- voorlichting over gezondheidsrisico's;
- voorlichting over blootstelling;
- stofbeheersingsplannen;
- kennisoverdracht;
- overige doelen.

Voor een belangrijk deel gaat het daarbij om gekwantificeerde doelstellingen. In het navolgende zullen we weergeven in hoeverre deze doelstellingen ook daadwerkelijk gerealiseerd zijn. Daarbij zullen we de voornoemde thema’s successievelijk de revue laten passeren. Bij elk van deze thema’s geven we eerst de doelstelling uit het convenant weer en presenteren we vervolgens de uitkomsten over de doelrealisatie.

Voorlichting over gezondheidsrisico's

Eén van de doelstellingen van het convenant had betrekking op de voorlichting van werknemers uit de convenantsectoren over de gezondheidsrisico's van meelstof. Het doel was dat voor het einde van het convenant 100% van de werknemers bekend zou zijn met de *gezondheidsrisico's van meelstof*.

Uit de werknemersraadpleging in het kader van deze evaluevaluatie blijkt dat de bekendheid met deze risico's onder de geraadpleegde werknemers groot is. Hoewel de beoogde 100% bekendheid niet gerealiseerd is, geeft een overgrote meerderheid van de werknemers (83%) aan bekend te zijn met de gezondheidsrisico's. Verderop zal blijken dat de voorlichting zoals die vanuit het convenant is geïnitieerd hieraan een belangrijke bijdrage heeft geleverd. In tabel 3.1 hebben we deze bekendheid voor zowel de convenantsectoren als geheel als voor de afzonderlijke sectoren daarbinnen weergegeven.

Tabel 3.1 Bekendheid gezondheidsrisico's van meelstof onder geraadpleegde werknemers, naar sector en totaal

Bekendheid	Ambachtelijke bakkers (N=635)	Industriële bakkers (N=43)	Maalindustrie (N=147)	Grondstoffen-industrie N=110)	Totaal (N=953)
Ja	84%	70%	90%	74%	83%
Nee	16%	30%	10%	26%	17%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Voorlichting over stofblootstelling

Voor de ambachtelijke en industriële bakkerijsectoren is in het convenant afgesproken dat voor *alle bakkerijen voorlichting* beschikbaar wordt gesteld over het terugdringen van de mogelijke risico's van stofblootstelling. Daartoe zouden voorlichters worden aangesteld die *via bedrijfsbezoeken* 'on site' voorlichting geven.

Ter voorbereiding op de bedrijfsbezoeken zijn voor beide sectoren bestanden samengesteld uit meerdere bronnen, onder meer de ledenbestanden van respectievelijk de NBOV en de NVB en het Handelsregister van de Kamers van Koophandel. Dit had als resultaat een bestand van 2.134 ambachtelijke bakkers en 80 industriële bakkers (bron: Productschap). Vervolgens zijn de voorlichters in beide sectoren aan de slag gegaan om de bakkerijen uit 'hun' bestand te benaderen. Dit heeft geresulteerd in 2.115 bedrijfsbezoeken bij de ambachtelijke bakkers en 74 bij de industriële bakkers. De overige bedrijven bleken door verhuizing of opheffing niet te achterhalen en dus ook niet te benaderen. Dit impliceert dat per saldo elke ambachtelijke en industriële bakker die bezocht kon worden ook daadwerkelijk bezocht is. Deze resultaten laten zien dat de doelstelling om in de breedte aandacht aan voorlichting te schenken is gehaald en dat hier ook op een proactieve wijze invulling aan is gegeven.

Stofbeheersingsplannen

Ten aanzien van de stofbeheersingsplannen zijn de convenantdoelstellingen gedifferentieerd naar de vier convenantsectoren.

Voor de **bakkerijen** is tot doel gesteld dat voor het einde van het convenant 60% van alle bedrijven in de bakkerijsector (ambachtelijke- en industriële bakkers) over een stofbeheersingsplan beschikt. Deze bedrijven zouden 75% van de blootgestelde werknemers moeten omvatten.

Net als bij de voorgaande doelstelling baseren we ons voor de doelrealisatie op het gebied van de stofbeheersingsplannen op gegevens die vanuit het Productschap zijn aangereikt. Het was de bedoeling dat bedrijven (of de voorlichters³) de ingevulde stofbeheersingsplannen opstuurden naar het Productschap. Volgens opgave van het Productschap zijn in totaal 1.843 plannen van ambachtelijke bakkerijen en 74

³ De voorlichters hebben hierbij overigens actieve ondersteuning geboden. Dit vanwege het feit dat veel van deze plannen door – of in samenwerking met – deze voorlichters zijn opgesteld.

plannen van industriële bakkerijen binnengekomen en gearhiveerd. Dit betekent dat de realisatie op het punt van het aantal plannen uitkomt op 87% respectievelijk 100%.

Uit het bovenstaande volgt dus dat de doelstellingen op het gebied van stofbeheersingsplannen voor de ambachtelijke en de industriële bakkerijen ruimschoots gehaald zijn. We hebben vanuit de monitoring(systemen) geen inzicht kunnen krijgen in het aandeel werknemers dat werkzaam is bij de bakkerijen met een stofbeheersingsplan. Gezien het grote aandeel bakkerijen met een stofbeheersingsplan en de volledige dekking van de industriële bakkerijen kan echter verwacht worden dat de doelstelling ten aanzien van het aandeel ‘te bereiken’ werknemers (75%) eveneens gerealiseerd zal zijn.

Voor de andere twee sectoren – de *maalindustrie* en de *bakkerijgrondstoffenindustrie* – geldt dat in het convenant tot doel werd gesteld dat 100% van de bedrijven in deze sectoren aan het eind van de convenantperiode over een stofbeheersingsplan dienen te beschikken. Uit gegevens die we vanuit het Productschap hebben gekregen blijkt dat voor de bedrijven in de maalindustrie deze doelstelling al in 2004 was behaald (Rapportage Arboconvenant Grondstofallergie 2005). Ook voor de bakkerijgrondstoffenindustrie is in de loop van de convenantperiode een 100% score bereikt: van alle bedrijven in deze sector was een stofbeheersingsplan beschikbaar.

Kennisoverdracht

In het Arboconvenant Grondstofallergie heeft ook kennisoverdracht een plaats gekregen. Om kennis en informatie over effectieve maatregelen op het gebied van stofbeheersing over te dragen, is – zoals in het voorgaande hoofdstuk al aangegeven – een cursus ontwikkeld door de NBC. In het convenant was de doelstelling opgenomen dat (voor het eind van de convenantperiode) in totaal ongeveer 1.900 ondernemers en werknemers deel zouden gaan nemen aan deze cursus. Hiervoor

hebben we al gezien dat de cursus pas in de eindperiode van het convenant beschikbaar is gekomen voor de doelgroepen. Vanaf maart 2007 zijn de eerste cursussen verzorgd. Wat de cursusdeelname aangaat stond de teller op het moment van de eindevaluatie op 131 personen (bij circa 14 bedrijven). Dit betekent dat de bovengenoemde doelstelling niet is gerealiseerd.

De korte uitvoeringstijd die resteerde tussen de eerste cursus en de formele eindtermijn van het convenant, maakte het ook niet reëel dat de genoemde kwantitatieve doelstelling kon worden gerealiseerd. Hiervoor was de effectieve uitvoeringstermijn die resteerde te kort. Naar de toekomst toe mag nog wel een potentieel verwacht worden wat betreft de deelname aan de cursus. Vanuit het NBC is aangegeven dat er veel vraag is naar de cursus. Op het moment staan nog vier cursussen gepland.

Overige doelen

Voor de maalindustrie en de bakkerijgrondstoffenindustrie zijn in het Arboconvenant Grondstofallergie doelstellingen geformuleerd over de toepassing van veiligheidsvoorschriften daar waar gewerkt wordt met grond- en hulpstoffen. Deze doelstellingen komen in de kern erop neer dat in alle bedrijven adequate *persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's)* moeten worden gebruikt voor werkzaamheden waar sprake is van blootstelling aan meelstof. In de voortgangsrapportages die vanuit deze twee branches zijn opgesteld, wordt opgemerkt dat op alle plekken waar dit nodig is inmiddels met PBM's wordt gewerkt.

Hoewel we de bovenstaande doelstelling niet in de eindevaluatie hebben gemeten, wijzen sommige uitkomsten er wel op dat op dit punt het nodige is bereikt. Zo zien we in tabel 5.13 dat juist de werknemers in deze twee sectoren hebben ervaren dat er PBM's beschikbaar zijn gesteld en dat voor het gebruik ervan richtlijnen zijn opgesteld. Ook komt naar voren dat het gebruik van PBM's in deze twee sectoren is toegenomen in de afgelopen periode. Dit werd door 54% van de geraadpleegde

werknemers in de maalindustrie en 25% van de werknemers in de bakkerijgrondstoffenindustrie aangegeven (zie tabel 9.5).

Naast de hierboven besproken doelstellingen zijn er ook nog enkele doelstellingen geformuleerd die uitsluitend voor de *bakkerijgrondstoffenindustrie* van toepassing waren. De eerste doelstelling betrof het niet (meer) op de Nederlandse markt aanbieden van verbetermiddelen en mixen die een hogere *stoffigheidswaarde* hebben dan 1.000 mg/kg. Door het Duitse laboratorium Biotask AG is in 2005 de ‘stoffigheid’ van een aantal broodverbetermiddelen en broodmixen van NEBAFA⁴-leden geanalyseerd. Uit de rapportage over 2005 maken we op dat door de Technische Commissie van NEBAFA is vastgesteld dat de analyseresultaten binnen de voornoemde norm bleven.

De andere specifiek doelstelling voor de bakkerijgrondstoffenindustrie bestond eruit dat NEBAFA actief aan de bakkerijen in de branche adviezen zou verstrekken over de *handling van broodverbetermiddelen*. Om invulling aan deze doelstelling te geven is een brochure over de handling van broodverbetermiddelen ontwikkeld en aan de bakkers verzonden. Daarnaast is in de grondstofallergie nieuwsbrief van mei 2005 en in de folders van FEDIMA⁵ aandacht besteed aan de stoffigheid van bakkerijgrondstoffen en de wijze waarop met deze grondstoffen moet worden omgegaan. Er kan dan ook geconcludeerd worden dat invulling is gegeven aan deze doelstelling.

⁴ Vereniging van Nederlandse Fabrikanten van Bakkerijgrondstoffen

⁵ The Federation of European Union Manufacturers and Suppliers of Ingredients to the Bakery, Confectionery and Patisserie Industries

4. INFORMATIEVOORZIENING EN BEKENDHEID CONVENANT

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we meer specifiek in op de communicatieactiviteiten die vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie hebben plaatsgevonden. De opbouw van dit hoofdstuk is als volgt. In paragraaf 4.2 schenken we eerst aandacht aan de campagne ‘Blij met Stofvrij!’. Vervolgens verleggen we in paragraaf 4.3 de aandacht naar de bekendheid en het bereik van deze campagne en het convenant. In paragraaf 4.4 beschouwen we de bekendheid en de beoordeling van een aantal belangrijke informatieproducten uit het convenant.

4.2 Opzet campagne Blij met Stofvrij!

In het (Plan van Aanpak van het) Arboconvenant Grondstofallergie was voorzien dat de uitvoering en implementatie van het convenant ondersteund zou worden met een gerichte campagne. Dit heeft in de afgelopen jaren ook daadwerkelijk plaatsgevonden. De slogan Blij met Stofvrij! heeft daarbij als paraplu voor de campagne gefungeerd. Onder deze paraplu zijn verschillende activiteiten ontplooid die we hieronder de revue zullen laten passeren.

In de campagne is gedifferentieerd naar activiteiten gericht op werkgevers en werknemers. Bij de uitvoering van deze campagne is het Productschap Granen, Zaden en Peulvruchten op actieve wijze betrokken geweest. Voor de ontwikkeling en uitvoering van de communicatieactiviteiten heeft het communicatiebureau (PRLT) een intensieve rol gespeeld. Hiervoor is door dit bureau een communicatieplan opgesteld.

Met de communicatieactiviteiten werd in essentie een tweetal hoofddoelen nagestreefd. Enerzijds hadden deze activiteiten als doel om bij te dragen aan een

vergroting van het bewustzijn bij werkgevers en werknemers over het belang van (de thema's uit) het Arboconvenant Grondstofallergie. Daarbij ging het dan met name om het (h)erkennen van de risico's die samenhangen met meelstof. Anderzijds waren deze initiatieven ook gericht op het 'uitdragen' van de maatregelen van het convenant en het (daarmee) bevorderen van de implementatie van deze maatregelen 'op de werkvloer'.

Zoals gezegd, zijn er vanuit de campagne Blij met Stofvrij! een aantal uiteenlopende activiteiten ontplooid. We zullen in het onderstaande enkele belangrijke voorbeelden daarvan toelichten. In de eerste plaats is er rondom het convenant een specifieke *website* – www.blijmetstofvrij.nl – ingericht. Op deze website staat op een gebundelde wijze informatie die relevant is voor meelstof/grondstofallergie en het convenant. Zo bevat de website antwoorden op veel gestelde vragen rondom grondstofallergie/meelstof, informatie over (de maatregelen en producten van) het convenant, actuele nieuwsinformatie, nieuwsbrieven (zie hierna) en 'links' naar relevante partijen en documenten. De website werd in het afgelopen jaar maandelijks gemiddeld bezocht door duizend bezoekers.

In de tweede plaats zijn er gedurende de convenantperiode een viertal specifieke *niewsbrieven* rondom het Arboconvenant Grondstofallergie opgesteld. In deze nieuwsbrieven wordt aandacht besteed aan het belang van het bestrijden van meelstof/grondstofallergie. Om dit te illustreren worden ook concrete praktijk-situaties beschreven. Deze nieuwsbrieven zijn in papieren vorm (in pakketjes) breed verspreid onder werkgevers met het verzoek ook exemplaren onder het personeel te verspreiden. Per uitgave was de oplage 4.000 exemplaren. Daarnaast is de nieuwsbrief op de website beschikbaar gesteld..

In de derde plaats zijn *voorlichters* 'op pad gestuurd'. Ook deze voorlichters hebben een rol gespeeld bij het uitdragen van (de maatregelen van) het convenant. De voorlichters zijn met name ingezet bij het ondersteunen van ambachtelijke

bakkerijen en industriële bakkerijen om tot zogenaamde stofbeheersingsplannen te komen. In hoofdstuk 3 is al weergegeven hoeveel bedrijven bezocht zijn door de voorlichters. Ook hebben we daar al gezien dat (vrijwel) al deze bezoeken geresulteerd hebben in de vervaardiging van een stofbeheersingsplan.

Ten vierde kan hier de organisatie van de zogenaamde **Walibi-dag** in 2006 worden genoemd. Deze dag is georganiseerd voor werknemers en leerlingen uit de convenantsectoren. De belangstelling voor deze dag bleek zeer groot te zijn waardoor de 3.000 beschikbare plaatsen uiteindelijk verdeeld moesten worden. Deze dag stond in het teken van het centrale thema van het convenant, namelijk meelstof/grondstofallergie. Bij de organisatie en uitvoering van de Walibi-dag hebben de bij het convenant betrokken vertegenwoordigers van werknemers (FNV Bondgenoten en CNV Bedrijvenbond) een intensieve rol gespeeld. Op dag zelf zijn de vakbonden onder andere met diverse medewerkers aanwezig geweest om informatie te verschaffen en vragen te beantwoorden.

Verder zijn er ook *specifieke brochures* – bijvoorbeeld rondom grondstofallergie(onderzoek) en stofbeheersing – en een *handboek ‘Stofbeheersing’* vervaardigd die eveneens breed verspreid zijn onder werkgevers (en werknemers) in de convenantsectoren. Ook deze ‘producten’ zijn overigens via de website beschikbaar.

Tenslotte noemen we hier nog *‘free publicity’* en de *‘aanwezigheid op beurzen’*. Free publicity heeft bijvoorbeeld plaatsgevonden in vakbladen van de betrokken convenantpartijen waarin aandacht is besteed aan het convenant en haar producten. Dit gebeurde bijvoorbeeld in *BakkersZaken*, *BakkersWereld*, *Bakkers in Bedrijf*, de *SZW-nieuwsbrief Arboconvenanten* en vakbondsbladen. Ook via de aanwezigheid op beurzen is de campagne *Blij met Stofvrij* bekendgemaakt. Zo was er jaarlijks een stand op de bakkerbeurs waarmee zowel werkgevers, werknemers en scholieren werden bereikt.

4.3 Bekendheid convenant/campagne Blij met Stofvrij!

In deze paragraaf gaan we in op de bekendheid van het convenant grondstofallergie, dan wel de campagne Blij met Stofvrij!. We zullen daarbij differentiëren naar werkgevers en werknemers.

Bekendheid onder werkgevers

We hebben aan de geraadpleegde werkgevers de vraag voorgelegd in hoeverre zij *bekend* zijn met het Arboconvenant Grondstofallergie/de campagne Blij met Stofvrij! In tabel 4.1 zijn de uitkomsten op deze vraag weergegeven. Aan de hand van de resultaten van deze tabel kan de conclusie worden getrokken dat de bekendheid onder werkgevers (vrij) groot is. Van alle geraadpleegde werkgevers heeft namelijk twee derde deel aangegeven dat zij (zeer) goed bekend zijn met het convenant/de campagne. Daarentegen gaven slechts ongeveer één op de zes werkgevers aan dat zij (zeer) slecht bekend waren met het convenant/de campagne.

Deze bevindingen blijken ook vrij ‘robust’ over de afzonderlijke deelsectoren te zijn. In alle deelsectoren gaf namelijk minstens 60% van de werkgevers aan dat zij (zeer) goed bekend waren met het convenant dan wel de campagne Blij met Stofvrij!.

Tabel 4.1 Bekendheid convenant/campagne Blij met Stofvrij! onder werkgevers, naar deelsector en totaal

Bekendheid	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=8)	Totaal (N=83)
(Zeer) goed	61%	71%	62%	100%	67%
Niet goed maar ook niet slecht	22%	5%	25%	0%	16%
(Zeer) slecht	17%	24%	13%	0%	17%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

In het verlengde van voorgaande vraag zijn we bij de geraadpleegde werkgevers ook nagegaan via welke bronnen zij op de hoogte zijn geraakt van het convenant/de campagne Blij met Stofvrij!. In tabel 4.2 hebben we weergegeven welke bronnen daarbij genoemd zijn en met welke frequentie.

Tabel 4.2 Bronnen voor convenant/campagne Blij met Stofvrij! voor werkgevers

Bron	Werkgevers (N=83)
Werkgeversorganisatie	49%
Nieuwsbrieven van het convenant	35%
Bedrijfsbezoeken door voorlichters	17%
Posters, folders en brochures	13%
Via eigen medewerkers/OR	12%
Vakbladen	6%
Website www.blijmetstofvrij.nl	5%
Via contact met collega bedrijf	4%
Walibi-dag	2%
Arbodienst	2%
Bijeenkomst/beurs	2%

* Noot: respondenten konden meerdere antwoorden geven, hierdoor telt het totaal niet op tot 100%.

Het blijkt dat vooral de betrokken werkgeversorganisaties een belangrijke rol hebben gespeeld bij het ‘uitdragen’ van het convenant/de campagne Blij met Stofvrij!. Daarnaast hebben ook de nieuwsbrieven hierin een duidelijke rol gespeeld. Andere bronnen die met een redelijke frequentie worden genoemd zijn: de bedrijfsbezoeken door de voorlichters, posters/brochures en eigen medewerkers/de OR.

Bekendheid onder werknemers

Ook bij de geraadpleegde *werknemers* zijn we nagegaan wat de bekendheid van het convenant/de campagne Blij met Stofvrij! is. In tabel 4.3 zijn de uitkomsten voor de werknemers gepresenteerd. We hebben in die tabel zowel de resultaten voor alle werknemers gezamenlijk als voor de afzonderlijke deelsectoren opgenomen.

Tabel 4.3 Bekendheid convenant/campagne Blij met Stofvrij! onder werknemers, naar deelsector en totaal

Bekendheid	Ambachtelijke bakkers (N=624)	Industriële bakkers (N=43)	Maalindustrie (N=146)	Grondstoffen- industrie (N=109)	Totaal (N=941)
Ja	75%	65%	71%	66%	73%
Nee	25%	35%	29%	34%	27%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

N.B. Negentien respondenten hebben niet aangegeven in welke deelsector zij werkzaam zijn. Deze werknemers zijn wel meegenomen bij het totaal, maar niet bij de afzonderlijke deelsectoren.

We zien dat het convenant/de campagne Blij met Stofvrij! (zeer) goed bekend is onder werknemers. Bijna drie kwart van de werknemers blijkt hiermee namelijk bekend te zijn. Ook hier geldt dat dit patroon vrij stabiel is voor de afzonderlijke deelsectoren. In elk van de deelsectoren is minimaal ongeveer twee derde deel van de werknemers bekend met het convenant/de campagne Blij met Stofvrij!.

In het verlengde van de voorgaande vraag hebben we aan werknemers, die bekend zijn met het convenant/de campagne Blij met Stofvrij!, gevraagd of zij zich door het convenant/de campagne bewuster zijn geworden van de gezondheidsrisico's van meelstof (grondstofallergie). Dit bleek voor een overgrote meerderheid van deze werknemers – namelijk 80% – inderdaad het geval te zijn.

Zoals we in paragraaf 3.2 gezien hebben, was ten tijde van de eindevaluatie 83% van de ondervraagde werknemers bekend met de gezondheidsrisico's van meelstof.

Aan de werknemers die daarmee bekend waren, hebben we gevraagd naar de informatiebronnen die hen bekend hebben gemaakt met de gezondheidsrisico's van meelstof (zie tabel 4.4).

Tabel 4.4 Informatiebronnen voor werknemers over de gezondheidsrisico's van meelstof

Bron	Werknemers (N=793)
Campagne Blij met stofvrij! (zoals nieuwsbrief, website of Walibi-dag)	68%
Werkgever	36%
Opleiding, cursus of training	18%
Bedrijfsbezoek van een voorlichter/adviseur	15%
Collega's	14%
(Huis)arts/specialist	10%
Arbodienst/bedrijfsarts	7%
Vakbond	6%
Preventiemedewerker/arbocoördinator	4%
Ondernemingsraad of personeelsvertegenwoordiging	2%

* Noot: respondenten konden meerdere antwoorden geven, hierdoor telt het totaal niet op tot 100%.

We zien dat de campagne Blij met Stofvrij! een duidelijke rol heeft gespeeld om werknemers meer bewust te maken van de gezondheidsrisico's van meelstof. Bij de werknemers die zich bewust zijn van deze risico's heeft bij ruim twee derde deel de campagne namelijk een rol gespeeld bij deze bewustwording. Ruim een derde deel van deze werknemers noemt daarbij ook de werkgever. Ook bij deze werknemers moet overigens niet worden uitgesloten dat er sprake is van een indirecte invloed van de campagne, namelijk dat eerst de werkgever is bereikt die dit vervolgens intern heeft uitgedragen naar zijn werknemers. Andere bronnen, die op zich minder frequent maar toch nog redelijk vaak genoemd zijn, zijn: opleidingen, bedrijfsbezoeken van een voorlichter/adviseur, collega's en (huis)arts/specialist.

4.4 Gebruik en beoordeling informatieproducten

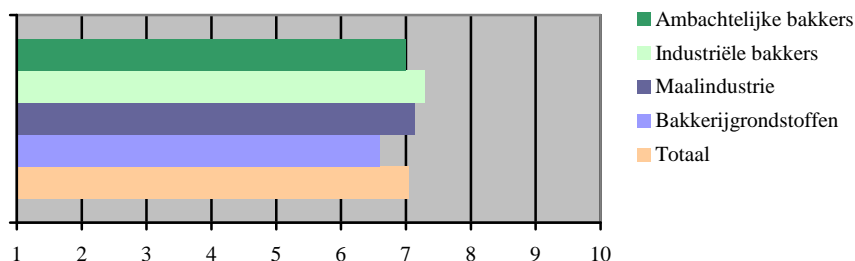
In deze paragraaf beschouwen we het beroep op een aantal afzonderlijke producten van het convenant/de campagne Blij met Stofvrij!. Ook gaan we daarbij in op de beoordeling van deze producten. Verder zullen we, daar waar mogelijk, differentiëren naar werkgevers en werknemers.

Website www.blijmetstofvrij.nl

Zoals hierboven aangegeven, is er vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie een specifieke website ontwikkeld met informatie over het convenant en de ontwikkelde instrumenten. Van de geraadpleegde *werkgevers* bleek 70% de website te kennen, terwijl drie vijfde van hen de website ook wel eens heeft geraadpleegd. Werkgevers die de website wel eens geraadpleegd hebben, hebben daarmee met name gezocht naar algemene informatie over het arboconvenant (17 werkgevers). Daarnaast is gekeken naar de ‘vragen en antwoorden’ sectie (6) waarin vragen omtrent het convenant, het gezondheidsbewakingssysteem en het stofbeheersingsplan worden behandeld. Ook het laatste nieuws over het convenant (4), folders over het gezondheidsbewakingssysteem/stofbeheersingsplan (3) en informatie over cursussen/bijeenkomsten (2) zijn geraadpleegd.

In figuur 4.1 hebben we weergegeven hoe werkgevers, die de website wel eens geraadpleegd hebben, deze website beoordelen. We zien dat het gemiddelde rapportcijfer uitkomt op een 7. Daarbij is sprake van een beperkte variatie tussen de afzonderlijke deelsectoren.

Figuur 4.1 Beoordeling website door geraadpleegde werkgevers (in gemiddeld rapportcijfer)

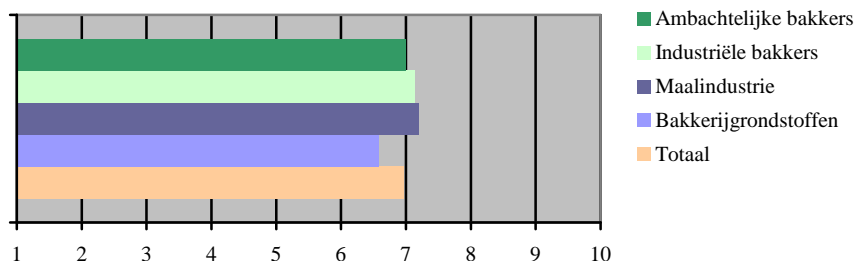

We hebben de werkgevers, die de website wel eens geraadpleegd hebben, ook gevraagd naar eventuele verbeterpunten in de website. Het bleek dat maar een beperkt aantal werkgevers (5 in totaal) hiervoor suggesties konden aandragen. Deze suggesties hadden met name betrekking op de lay-out van de website. Deze sprak niet genoeg aan (2 werkgevers) en was te kinderachtig (2). Een werkgever was niet tevreden over de snelheid waarmee actuele informatie op de website verscheen.

Ook in de enquête onder *werknemers* zijn we nagegaan in hoeverre de website www.blijmetstofvrij.nl bekend is. Dit bleek voor ruim een vijfde deel van de werknemers (21%) het geval te zijn. Van deze werknemers had bijna drie kwart (71%) de website ook wel eens bezocht.

Aan deze laatste werknemers hebben we – net als bij de werkgevers – gevraagd naar een beoordeling van de website. We verwijzen naar figuur 4.2 voor de resultaten van deze vraagstelling. Uit deze resultaten blijkt dat de beoordeling door werknemers – in totaal maar ook naar deelsector – goed spoort met die van werkgevers.

Figuur 4.2 Beoordeling website door werknemers (in gemiddeld rapportcijfer)

De nieuwsbrieven

Hierboven hebben we al aangeven dat er vanuit het convenant ook een viertal *niewsbrieven* zijn uitgegeven. We hebben zowel aan werkgevers als werknemers gevraagd in hoeverre deze producten bekend zijn. Tabel 4.5 bevat de bevindingen voor de *werkgevers*. Daaruit kan de conclusie worden getrokken dat deze nieuwsbrieven zeer goed bekend zijn bij werkgevers.

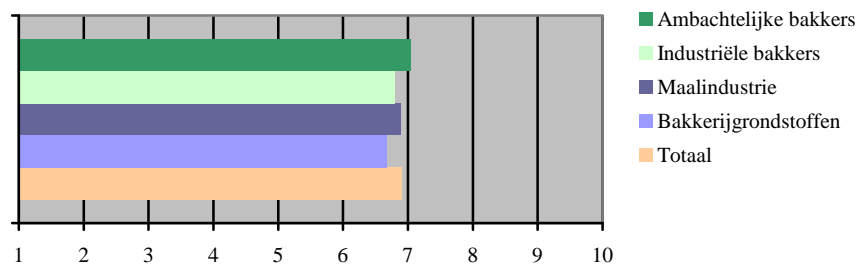
Tabel 4.5 Bekendheid nieuwsbrieven werkgevers

Bekendheid	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen industrie (N=8)	Totaal (N=83)
Ja	83%	86%	100%	87%	85%
Nee	17%	14%	0%	13%	15%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Voor de nieuwsbrieven hebben we aan werkgevers, die hiermee bekend zijn, gevraagd naar hun beoordeling. We zien – zie figuur 4.3 – dat deze beoordeling uitkomt op bijna een 7. De verschillen in beoordeling tussen de deelsectoren zijn daarbij beperkt. Ook ten aanzien van de nieuwsbrieven hebben maar een beperkt aantal werkgevers (spontaan) verbeterpunten naar voren gebracht (10 in totaal). Punten die daarbij zijn genoemd, hadden betrekking op de inhoud waarvan respondenten vonden dat daar niets nieuws in stond (4 maal genoemd) en op het taalgebruik dat respondenten te formeel vonden (3 maal genoemd). Twee respon-

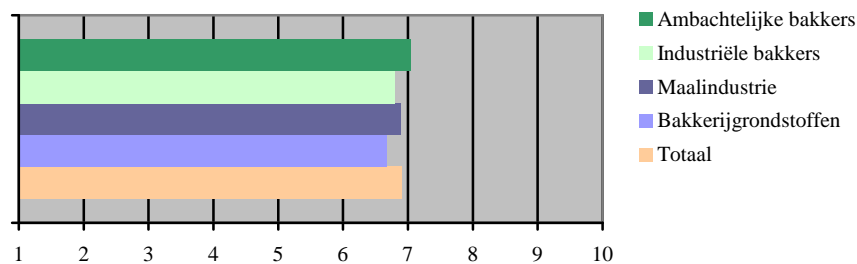
denten vonden dat de nieuwsbrief te weinig verschijnt en één respondent vond dat de nieuwsbrief te laat verschijnt omdat de onderwerpen in de nieuwsbrieven dan al zijn verouderd.

Figuur 4.3 Beoordeling nieuwsbrieven door werkgevers (in gemiddeld rapportcijfer)

Van de ondervraagde *werknemers* bleek 44% bekend te zijn met de nieuwsbrieven. Van deze werknemers las 75% de nieuwsbrieven ook. Deze percentages duiden er op dat de nieuwsbrieven bij werknemers meer bekend zijn dan de website. In figuur 4.4 hebben we aangegeven hoe werknemers de nieuwsbrieven beoordelen.

Figuur 4.4 Beoordeling nieuwsbrieven door werknemers (in gemiddeld rapportcijfer)

Uit bovenstaande figuur blijkt dat werknemers de nieuwsbrieven gemiddeld bijna met een 7 beoordelen. De verschillen tussen de deelsectoren zijn daarbij wederom beperkt.

De Walibi-familiedag

Zoals uit het voorgaande blijkt was de Walibi-familiedag vooral bedoeld voor werknemers en scholieren uit de convenantsectoren. Van de door ons ondervraagde werknemers hebben 48 personen deelgenomen aan deze dag. Zij beoordeelden deze dag zeer positief, namelijk met een gemiddeld rapportcijfer van een 7,5.

5. ERVARINGEN MET STOFBEHEERSING(SPLANNEN)

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan we stil bij de aandacht die er in de geraadpleegde ondernemingen is besteed aan stofbeheersing. In paragraaf 5.2 zal worden nagegaan of bedrijven in de convenantsectoren tijdens de convenantperiode meer aandacht aan arbeidsomstandigheden en aan het terugdringen van meelstof/enzymen zijn gaan besteden. In die paragraaf zal ook aandacht worden besteed aan de rol die het Arboconvenant Grondstofallergie daarbij heeft gespeeld. In paragraaf 5.3 komen de ervaringen van werkgevers met de stofbeheersingsplannen aan bod. Ook gaan we daarbij in op de effecten die deze plannen hebben gehad. In paragraaf 5.4 zoomen we meer specifiek in op de bekendheid en het gebruik van het Handboek Stofbeheersing. In paragraaf 5.5 gaan we in op de maatregelen die werknemers in hun bedrijf hebben ervaren ten aanzien van stofbeheersing. Daarbij zal ook aan bod komen of werknemers zelf anders zijn gaan werken vanwege de gezondheidsrisico's van meelstof.

5.2 Aandacht voor reductie meelstof/enzymen

In de eindevaluatie zijn we allereerst in meer algemene zin nagegaan welke ontwikkelingen zich in het arbeidsomstandighedenbeleid van werkgevers in de convenantsectoren hebben voorgedaan. Daartoe hebben we aan de werkgevers gevraagd of zij in de afgelopen jaren meer dan wel minder *aandacht* zijn gaan besteden aan *arbeidsomstandigheden*. De uitkomsten van deze vraagstelling hebben we in tabel 5.1 samengevat.

Tabel 5.1 Ontwikkeling aandacht arbeidsomstandigheden in afgelopen drie jaar

Antwoord-categorie	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=8)	Totaal (N=83)
(Veel) meer aandacht	48%	71%	100%	62%	60%
Min of meer gelijk gebleven	52%	29%	0%	38%	40%
(Veel) minder aandacht	0%	0%	0%	0%	0%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Van het totaal aantal geraadpleegde werkgevers gaf 60% aan tijdens de convenantperiode de aandacht voor arbeidsomstandigheden te hebben geïntensifieerd. Geen van de werkgevers maakte melding van een reductie in deze aandacht.

We zien verder dat de ambachtelijke bakkers iets ‘achterblijven’ – qua toegenomen aandacht voor arbeidsomstandigheden – bij de overige deelsectoren. We merken op deze plaats op dat dergelijke verschillen – die we ook elders in deze rapportage bij verschillende tabellen aantreffen – niet direct of uitsluitend te maken hoeven te hebben met een ‘sector-effect’. Een vrij algemene bevinding in diverse (evaluatie van) arboconvenanten is namelijk dat kleinere bedrijven – bijvoorbeeld vanwege het ontbreken van een specifieke arbocoördinator – minder actief zijn op het gebied van arbeidsomstandigheden en (dus) ook minder bereikt zijn met de maatregelen van de convenanten. Werkgevers in kleine bedrijven (en dit geldt zeker voor bakkerijen) hebben bovendien vaak te maken met lange werkweken en zullen zich primair richten op het 'draaiend' houden van het bedrijf. Voor het Arboconvenant Grondstofallergie geldt dat bij ambachtelijke bakkers in veel sterkere mate sprake is van kleinschalige bedrijvigheid dan bij de andere deelsectoren. In deze zin is het dan ook niet verwonderlijk dat deze deelsector op een aantal punten wat ‘achterblijft’ bij de overige deelsectoren. Dit is overigens ook de reden dat we

dergelijke verschillen niet steeds zullen bespreken bij de resultaten van de verschillende tabellen.

Aan de werkgevers die hebben aangegeven dat zij meer aandacht aan arbeidsomstandigheden zijn gaan besteden is gevraagd wat de *achtergronden* daarvan waren (zie tabel 5.2).

Tabel 5.2 Achtergronden voor intensivering aandacht arbeidsomstandigheden*

Categorie	Amb. bakkers (N=22)	Ind. bakkers (N=15)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen industrie (N=5)	Totaal (N=50)
Impulsen vanuit Arboconvenant	32%	47%	50%	80%	44%
Veranderende wet- en regelgeving op arbogebied	27%	40%	75%	40%	40%
Bedrijf is gaan beseffen dat arbo-aandacht positief kan uitwerken op rendement	18%	47%	63%	0%	32%
Arbo-aspecten konden worden meegenomen in al voorgenomen investeringen	18%	0%	0%	20%	10%
Vanwege het hoge ziekteverzuim in het bedrijf	0%	20%	12%	0%	8%
Vanwege klachten van werknemers	4%	13%	0%	0%	6%
Door Arbodienst aangezet om hier meer aandacht aan te besteden	0%	7%	0%	0%	2%
Door initiatieven vanuit de werkgeversorganisatie	0%	7%	0%	0%	2%
Om het imago van de branche te verbeteren	0%	7%	0%	0%	2%

* Noot: respondenten konden meerdere antwoorden geven, hierdoor telt het totaal niet op tot 100%.

Het blijkt dat vooral de *impulsen* vanuit het *Arboconvenant Grondstofallergie* deze werkgevers aangezet hebben tot een intensivering van de aandacht voor arbeidsomstandigheden. Bijna de helft van de betreffende werkgevers geeft dit namelijk aan. Andere belangrijke oorzaken zijn de veranderende wet- en regelgeving op het gebied van arbo en het besef bij ondernemingen dat aandacht voor arbobeleid ook positief kan uitwerken op het rendement.

Vervolgens hebben we meer specifiek gevraagd hoe de aandacht voor *reductie van meelstof/enzymen* zich bij de ondervraagde werkgevers ontwikkeld heeft. Voor de uitkomsten op deze vraagstelling verwijzen we naar tabel 5.3.

Tabel 5.3 Ontwikkeling aandacht voor terugdringen van meelstof/enzymen in afgelopen drie jaar

Antwoord-categorie	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=8)	Totaal (N=83)
(Veel) meer aandacht	59%	81%	100%	63%	69%
Min of meer gelijk gebleven	39%	19%	0%	27%	30%
(Veel) minder aandacht	2%	0%	0%	0%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bijna zeven op de tien geraadpleegde werkgevers geeft aan dat zij tijdens de convenantperiode meer aandacht aan de reductie van meelstof/enzymen zijn gaan besteden. Verder zien we dat voor elk van de deelsectoren een meerderheid van de werkgevers spreekt van een toegenomen aandacht voor deze reductie. Bij slechts één werkgever is deze aandacht teruggelopen. Bij deze ondernemer was de concurrentie dusdanig toegenomen dat er (ook) voor stofreductie minder middelen vrijgemaakt konden worden. Bij de overige werkgevers is de aandacht voor het terugdringen van meelstof/enzymen in de afgelopen periode min of meer stabiel gebleven.

Bij de werkgevers die meer aandacht zijn gaan besteden aan het terugdringen van meelstof/enzymen zijn we nagegaan wat de *achtergronden* daarvan waren (tabel 5.4).

Tabel 5.4 Achtergronden voor toegenomen aandacht reductie meelstof/enzymen*

Categorie	Amb. bakkers (N=27)	Ind. bakkers (N=17)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen- industrie (N=5)	Totaal (N=57)
Impulsen vanuit Arboconvenant	63%	82%	100%	80%	74%
Bedrijf is gaan beseffen hoe belangrijk terugdringen van meelstof/enzymen is	18%	6%	25%	40%	19%
Doordat één of enkele medewerkers grondstofallergie heeft	22%	0%	0%	0%	10%
Door arbodienst aangezet om hier meer aandacht aan te besteden	0%	0%	25%	0%	3%
Door initiatieven vanuit de werkgeversorganisatie	4%	6%	0%	0%	3%
Bij investeringen is er rekening mee gehouden	4%	6%	0%	0%	3%

* Noot: respondenten konden meerdere antwoorden geven, hierdoor telt het totaal niet op tot 100%.

We zien dat hier een oorzaak er met ‘met kop en schouders’ uitspringt. Dit zijn de impulsen die van het Arboconvenant Grondstofallergie zijn uitgegaan. Hieruit blijkt dat het convenant een duidelijke impact heeft gehad bij werkgevers. Andere oorzaken die – overigens wel in veel mindere mate – worden genoemd, zijn dat bedrijven zelf gaan beseffen dat reductie van meelstof/enzymen een belangrijk thema is dan wel dat zij geconfronteerd zijn met één of meer medewerkers die grondstofallergie bleken te hebben.

Aan werkgevers die meer aandacht aan het terugdringen van meelstof/enzymen zijn gaan besteden is gevraagd of zij ten tijde van de eindevaluatie al *concrete stappen*

hadden gezet (veranderingen doorgevoerd hadden). Dit bleek (zie tabel 5.5) voor vrijwel al deze werkgevers het geval te zijn.

Tabel 5.5 Mate waarin werkgevers concrete stappen hebben ondernomen voor de reductie van meelstof/enzymen

Antwoord-categorie	Ambachtelijke bakkers (N=27)	Industriële bakkers (N=17)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=5)	Totaal (N=57)
Al wel concrete stappen ondernomen	93%	100%	87%	100%	95%
Nog geen concrete stappen ondernomen	7%	0%	13%	0%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Aan de werkgevers die al concrete stappen hadden ondernomen om meelstof/enzymen terug te dringen hebben we gevraagd *welke stappen* dit dan waren. In tabel 5.6 hebben we de gegeven antwoorden samengevat. We merken hierbij op dat we de afzonderlijke antwoordcategorieën niet aan de respondenten hebben voorgesteld, maar dat het een telefonisch gestelde open vraag betrof. Bij de uitkomsten van de raadpleging van werknemers zien we hogere percentages bij het beschikbaar stellen van PBM's (tabel 5.13). Een verklaring hiervoor is dat werknemers wel gericht is gevraagd of er PBM's beschikbaar zijn gesteld.

Tabel 5.6 Concrete stappen door werkgevers voor reductie meelstof/enzymen*

Categorie	Amb. bakkers (N=25)	Ind. bakkers (N=17)	Maalindu-strie (N=7)	Grondstoffen- industrie (N=5)	Totaal (N=54)
Andere grondstoffen gebruikt (zoals stuifarme bloem)	52%	23%	0%	20%	33%
Nieuwe machines gekocht	20%	35%	43%	20%	28%
Aan- en afvoer grondstoffen aangepast (zoals legen van zakgoed)	20%	29%	29%	20%	24%
Intern voorlichting gegeven over meelstof	20%	12%	29%	40%	20%
Schoonmaken gebeurt op een andere wijze	20%	29%	0%	0%	19%
Machines aangepast	0%	23%	14%	40%	13%
Interne richtlijnen PBM's opgesteld	8%	12%	0%	20%	9%
Meegedaan met gezondheids- bewakingssysteem	0%	12%	0%	40%	7%
Verwerking grondstoffen aangepast	0%	18%	0%	0%	6%
PBM's beschikbaar gesteld	8%	0%	0%	0%	4%

* Noot: respondenten konden meerdere antwoorden geven, hierdoor telt het totaal niet op tot 100%.

We zien dat het overstappen op andere grondstoffen daarbij het meest – door een derde deel van de betreffende werkgevers – werd genoemd. Deze stap is met name door ambachtelijke bakkers gezet. Andere typen maatregelen die vrij frequent zijn genoemd, zijn: het aanschaffen van nieuwe machines, het aanpassen van de aan- en afvoer van grondstoffen, het geven van voorlichting aan werknemers over meelstof en het op een andere wijze schoonmaken van machines/de werkplek.

5.3 Ervaringen werkgevers met stofbeheersingsplannen

In deze paragraaf gaan we achtereenvolgens in op de meerwaarde van de voorlichting over stofbeheersing en de stofbeheersingsplannen. Bij de ambachtelijke en industriële bakkers hebben voorlichters bedrijfsbezoeken afgelegd om de informatie rechtstreeks over de dragen en desgewenst ter plekke ondersteuning te verlenen bij het invullen van het stofbeheersingsplan.

Meerwaarde voorlichting stofbeheersing

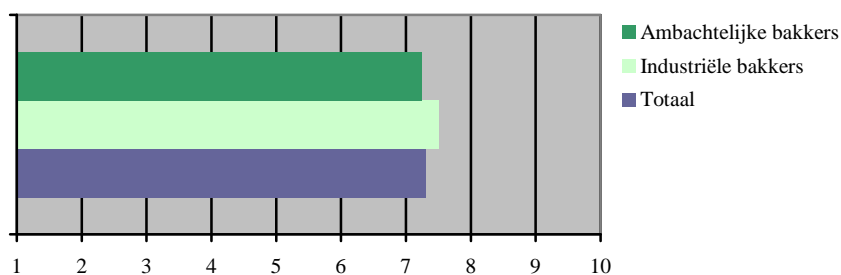
Aan de *geraadpleegde werkgevers* in de bovengenoemde convenantsectoren hebben wij gevraagd of zij zich nog konden herinneren dat zij door een voorlichter van het convenant bezocht zijn die hen geïnformeerd heeft over stofbeheersing. Uit de resultaten van tabel 5.7 blijkt dat een ruime meerderheid van de werkgevers uit ambachtelijke en industriële bakkerijen zich dat inderdaad nog kon herinneren.

Tabel 5.7 Bekendheid met bezoek door voorlichter

Antwoordcategorie	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)
Ja	80%	76%
Nee	18%	24%
Weet niet	2%	0%
Totaal	100%	100%

Aan de werkgevers uit de ambachtelijke en industriële bakkerijen, die zich nog wisten te herinneren dat zij door een voorlichter bezocht waren, hebben we gevraagd naar een beoordeling van de kwaliteit van deze voorlichting. In figuur 5.1 hebben we de uitkomsten daarvan weergegeven.

Figuur 5.1 Beoordeling kwaliteit voorlichting stofbeheersing (in gemiddeld rapportcijfer)

We zien dat werkgevers over het algemeen goed tevreden zijn over de kwaliteit van de voorlichting over stofbeheersing. Het gemiddelde rapportcijfer komt namelijk uit op een 7,3. Er was slechts één werkgever die de voorlichting een onvoldoende gaf.

De belangrijkste sterke punten van de voorlichters waren in de optiek van de betreffende werkgevers dat de voorlichters goed op de hoogte waren van de problematiek, dat de voorlichters het hele bedrijf langsliepen waarbij duidelijk de goede en slechte punten werden besproken en dat daarnaast ook tips voor een betere aanpak werden gegeven.

Een beperkt aantal werkgevers – namelijk acht in totaal – kon zwakke punten in deze voorlichting benoemen. Zo noemden vier werkgevers dat de voorlichting voor hen geen nieuwe elementen bevatte. Daarnaast gaven twee werkgevers aan dat zij een advies gekregen hebben dat in de praktijk niet toepasbaar was en vonden twee werkgevers de voorlichting te theoretisch.

Stofbeheersingsplannen

We zijn in de evaluatie nagegaan in hoeverre werkgevers (zelf) een specifiek stofbeheersingsplan opgesteld hebben (zie tabel 5.8).

Tabel 5.8 Mate waarin werkgevers (zelf) een specifiek stofbeheersingsplan hebben opgesteld

Antwoord-categorie	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=8)	Totaal (N=83)
Ja	30%	48%	100%	63%	45%
Nee	63%	43%	0%	25%	48%
Weet niet	7%	9%	0%	12%	7%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

We zien dat van de *geraadpleegde werkgevers* bijna de helft (zelf) een specifiek stofbeheersingsplan heeft opgesteld. We merken hierbij op dat het gaat om *zelf* opgestelde stofbeheersingsplannen en niet om de vraag of er voor de betreffende bakkerij een stofbeheersingsplan beschikbaar is.

Het lage(re) percentage voor met name de ambachtelijke bakkerijen valt vooral te verklaren uit het feit dat de voorlichters hier actieve ondersteuning geboden hebben om tot stofbeheersingsplannen te komen. Bij diverse ambachtelijke bakkerijen hebben de voorlichters deze plannen namelijk tijdens of naar aanleiding van hun bezoek opgesteld. Ook bij de industriële bakkers werd door de voorlichters een dergelijke werkwijze gevolgd.

Aan de werkgevers die (zelf) een stofbeheersingsplan hebben opgesteld, is gevraagd of het opstellen daarvan hen bewuster heeft gemaakt van het belang van (het bestrijden van) grondstofallergie (tabel 5.9). Zeven op de tien werkgevers gaf aan dat het opstellen van het stofbeheersingsplan hen bewuster heeft gemaakt van het bestrijden van grondstofallergie. Dit effect heeft zich vooral en met name bij de betreffende ambachtelijke bakkers voorgedaan. De verklaring hiervoor is waarschijnlijk dat juist bij deze bedrijven vaak geen specifieke deskundigheid in de vorm van een arbocoördinator beschikbaar is waardoor met het opstellen van een stofbeheersingsplan nieuwe inzichten naar voren kwamen.

Tabel 5.9 Mate waarin werkgevers zich bewuster zijn geworden van het belang van (het bestrijden van) grondstofallergie door het (zelf) opstellen van een stofbeheersingsplan

Antwoord-categorie	Ambachtelijke bakkers (N=14)	Industriële bakkers (N=10)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=5)	Totaal (N=37)
Ja	93%	60%	63%	40%	70%
Nee	7%	30%	25%	60%	25%
Weet niet	0%	10%	12%	0%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Aan werkgevers die (zelf) een stofbeheersingsplan hebben opgesteld, hebben we gevraagd of zij naar aanleiding daarvan inmiddels al concrete vervolgstappen hebben gezet. Zoals uit onderstaande tabel 5.10 naar voren komt bleek dit voor drie kwart van deze werkgevers het geval te zijn.

Tabel 5.10 Concrete vervolgstappen bij werkgevers die (zelf) een stofbeheersingsplan hebben opgesteld

Antwoord-categorie	Ambachtelijke bakkers (N=14)	Industriële bakkers (N=10)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=5)	Totaal (N=37)
Wel concrete vervolgstappen	71%	70%	100%	60%	76%
(Nog) geen concrete vervolgstappen	29%	30%	0%	40%	24%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

De vervolgstappen die het meest genoemd werden bij werkgevers met concrete vervolgstappen waren: het voorlichten van medewerkers over het omgaan met meelstof/enzymen (door 32% van deze bedrijven genoemd), het aanschaffen van nieuwe machines (door 29% van deze bedrijven naar voren gebracht) en het anders schoonmaken/reinigen van de productielocatie (door 25% van deze bedrijven genoemd).

5.4 Bekendheid en gebruik Handboek Stofbeheersing

In het voorgaande is al aan de orde gekomen dat er vanuit het convenant een Handboek Stofbeheersing ontwikkeld is. Dit handboek is onder werkgevers verspreid en op de website beschikbaar gesteld.

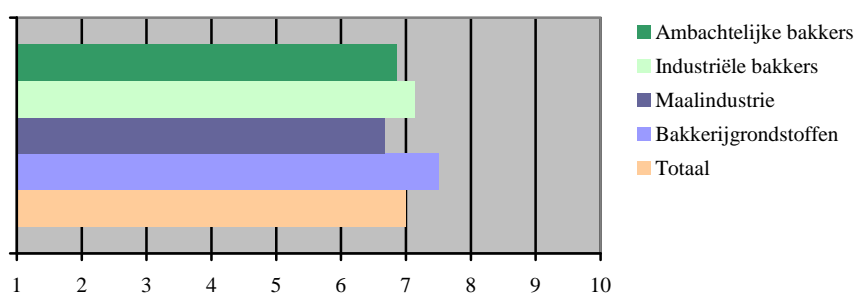
In de interviews met werkgevers zijn we nagegaan in hoeverre dit handboek bekend is (zie tabel 5.11). We zien daaruit dat iets meer dan de helft bekend was met dit handboek. De ambachtelijke bakkers zijn relatief het minst bekend met dit handboek.

Tabel 5.11 Bekendheid Handboek Stofbeheersing bij werkgevers

Bekendheid	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=8)	Totaal (N=83)
Ja	35%	76%	50%	100%	53%
Nee	65%	24%	50%	0%	47%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Werkgevers die bekend waren met het handboek waardeerden dit met een gemiddeld rapportcijfer van een 7 (zie figuur 5.2).

Figuur 5.2 Beoordeling Handboek Stofbeheersing door werkgevers (in gemiddeld rapportcijfer)

In totaal hadden 20 werkgevers het handboek ook zelf in de afgelopen periode op een actieve wijze gebruikt. Aan deze werkgevers is gevraagd of zij zich daardoor bewuster zijn geworden van het belang van het bestrijden van grondstofallergie. Voor 12 werkgevers (60%) was dit het geval. Ook is aan deze werkgevers gevraagd of zij naar aanleiding van het gebruik van dit handboek al concrete vervolgstappen hadden ondernomen in hun bedrijf. Dit bleek voor 11 van de 20 ondernemers inderdaad zo te zijn. De vervolgstappen bleken divers van aard te zijn en geen van de stappen werd door meer dan twee ondernemers genoemd. Voorbeelden van de genoemde stappen zijn: het geven van interne voorlichting over meelstof, het aanschaffen van nieuwe machines, het aanpassen van schoonmaakwerkzaamheden en het gebruik van andere grondstoffen.

5.5 Ervaringen werknemers met stofbeheersing(smaatregelen)

In de voorgaande paragrafen hebben we met name aandacht geschonken aan de ervaringen van werkgevers met (maatregelen vanuit het convenant op het gebied van) stofbeheersing. Echter, ook in de vragenlijst voor werknemers hebben we een aantal vragen opgenomen over stofbeheersing. We zullen deze vragen en de uitkomsten daarvan nu de revue laten passeren.

In de eerste plaats is aan de werknemers gevraagd of zij in hun bedrijf in de afgelopen jaren iets gemerkt hebben van maatregelen om de blootstelling van meelstof terug te dringen (zie tabel 5.12).

Tabel 5.12 Mate waarin werknemers maatregelen binnen hun bedrijf hebben ervaren

Antwoord- categorie	Amb. bakkers (N=622)	Ind. bakkers (N=42)	Maalindustrie (N=143)	Grondstoffen- industrie (N=103)	Totaal (N=926)
Ja	44%	52%	81%	79%	54%
Nee	56%	48%	19%	21%	46%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

N.B. Zestien respondenten hadden geen sector aangegeven. Zij zijn wel bij het totaal meegenomen maar komen niet bij één van de sectoren terug.

Ruim de helft van de werknemers heeft aangegeven dat er in hun bedrijf maatregelen zijn getroffen om tot reductie aan de blootstelling van meelstof te komen. Daarbij is wel sprake van verschillen tussen ambachtelijke en industriële bakkers enerzijds en ondernemingen uit de maal- en bakkerijgrondstoffenindustrie anderzijds.

We zijn bij de werknemers die aangaven dat er in hun bedrijf maatregelen zijn genomen nagegaan om welke typen maatregelen het dan ging. In tabel 5.13 presenteren we de gegeven antwoorden.

Tabel 5.13 Typen maatregelen voor reductie blootstelling meelstof zoals ervaren door werknemers*

Categorie	Ambachtelijke bakkers (N=276)	Industriële bakkers (N=22)	Maal- industrie (N=116)	Grondstoffen- industrie (N=81)	Totaal (N=501)
PBM's beschikbaar gesteld	26%	36%	77%	51%	42%
Machines aangepast	20%	41%	53%	72%	36%
Andere grondstoffen gebruikt	54%	14%	6%	25%	36%
Nieuwe machines gekomen	26%	36%	35%	39%	30%
Andere wijze van schoonmaken	27%	18%	24%	27%	26%
Interne richtlijnen PBM's opgesteld	7%	18%	41%	35%	20%
Verwerking grondstoffen aangepast	18%	9%	15%	17%	16%
Aan-/afvoer grondstoffen aangepast	11%	14%	16%	17%	14%
Anders	8%	4%	6%	10%	8%

* Noot: respondenten konden meerdere antwoorden geven, hierdoor telt het totaal niet op tot 100%. Zes respondenten hadden geen sector aangegeven. Zij zijn wel bij het totaal meegenomen maar komen niet bij één van de sectoren terug.

We zien dat de gegeven antwoorden vrij goed sporen met de maatregelen die ook door de werkgevers naar voren zijn gebracht. Alleen noemen de werknemers in aanvullende zin relatief veel vaker dat er ook persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar zijn gesteld.

Tot zover de uitkomsten van de evaluatie rondom de stofbeheersing(splannen). In het volgende hoofdstuk verleggen we de aandacht naar het Gezondheidsbewakings-systeem.

6. ERVARINGEN MET GEZONDHEIDSBEWAKINGSSYSTEEM

6.1 Inleiding

Het opzetten en ‘uitrollen’ van het Gezondheidsbewakingssysteem is een van de belangrijkste maatregelen van het Arboconvenant Grondstofallergie geweest. Daarom zullen we in dit hoofdstuk separaat aandacht schenken aan deze maatregel. Daartoe gaan we in paragraaf 6.2 eerst in op de ervaringen van werkgevers met het gezondheidsbewakingssysteem. In paragraaf 6.3 komen dan de ervaringen van werknemers aan bod.

6.2 Ervaringen van werkgevers

In tabel 6.1 hebben we eerst weergegeven in hoeverre de geraadpleegde werkgevers bekend waren met het Gezondheidsbewakingssysteem (ofwel het allergieonderzoek). Uit de resultaten van onderstaande tabel blijkt dat werkgevers uit de verschillende deelbranches over het algemeen goed bekend waren met deze maatregel. Alleen voor een kwart van de ambachtelijke bakkers geldt dat (informatie over) het Gezondheidsbewakingssysteem hen (nog) niet had bereikt.

Tabel 6.1 Bekendheid Gezondheidsbewakingssysteem onder de geraadpleegde werkgevers

Bekendheid	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=8)	Totaal (N=83)
Ja	74%	95%	100%	100%	84%
Nee	26%	5%	0%	0%	16%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Van de werkgevers die bekend waren met het gezondheidsbewakingssysteem gaf een overgrote meerderheid (93%) aan dat zij de vragenlijsten van het allergieonderzoek ook onder hun werknemers hadden verspreid (zie tabel 6.2). Van de werkgevers die de vragenlijst verspreid hebben onder hun werknemers geeft twee derde deel (68%) aan dat zij hun werknemers actief gestimuleerd hebben om de vragenlijst in te vullen.

Tabel 6.2 **Verspreiding vragenlijsten allergieonderzoek onder werknemers door bedrijven die bekend zijn met dit onderzoek**

Verspreiding	Ambachtelijke bakkers (N=34)	Industriële bakkers (N=20)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=8)	Totaal (N=70)
Ja	91%	95%	100%	87%	93%
Nee	9%	0%	0%	13%	6%
Weet niet	0%	5%	0%	0%	1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Slechts vier werkgevers gaven aan wel bekend te zijn met het allergieonderzoek maar de vragenlijsten niet te hebben verspreid. Drie van deze werkgevers meldden dat ze slechts weinig werknemers in dienst hebben. Omdat hun werknemers geen klachten hadden, vonden ze het niet zinvol om mee te doen. Eén bedrijf gaf aan dat nieuwe werknemers altijd al door de arbodienst onderzocht worden waardoor in hun optiek een extra onderzoek overbodig was.

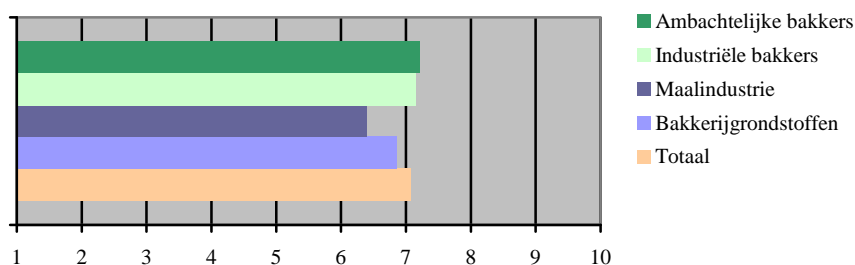
Ongeveer de helft van de bedrijven die de vragenlijsten verspreid hebben onder hun werknemers gaf aan dat zij werknemers hebben waarvan uit het onderzoek naar voren kwam dat zij (waarschijnlijk) grondstofallergie hebben. We kunnen daaruit concluderen dat diverse bedrijven en werknemers uit de convenantsectoren blijikbaar te maken hebben met grondstofallergie. In tabel 6.3 hebben we de resultaten voor het totaal van deze bedrijven en voor de deelsectoren weergegeven.

Tabel 6.3 Mate waarin bij werkgevers, die de vragenlijsten verspreid hebben, uit het onderzoek naar voren is gekomen dat één of meerdere medewerkers (waarschijnlijk) grondstofallergie heeft

Werknemers met allergie	Ambachtelijke bakkers (N=31)	Industriële bakkers (N=19)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=7)	Totaal (N=65)
Ja	39%	74%	63%	14%	49%
Nee	45%	26%	37%	57%	40%
Weet niet	16%	0%	0%	29%	11%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Werkgevers die bekend waren met het gezondheidsbewakingssysteem waardeerden dit met een gemiddeld rapportcijfer van een 7,1. In figuur 6.1 hebben we deze beoordeling, voor zowel het totaal aantal bedrijven als voor de deelsectoren, weergegeven. We zien daaruit dat de ambachtelijke en industriële bakkers het onderzoek iets hoger waarderen dan de ondernemingen uit de andere deelsectoren.

Figuur 6.1 Beoordeling werkgevers van het gezondheidsbewakingssysteem (in gemiddeld rapportcijfer)

We hebben aan de werkgevers gevraagd wat zij de belangrijkste sterke en zwakke punten van het gezondheidsbewakingssysteem vinden. In totaal hebben 29 werkgevers sterke punten en 25 werkgevers zwakke punten naar voren gebracht. Bij de **sterke punten** wordt met name gewezen op de professionaliteit van de uitvoering en de begeleiding van het gezondheidsbewakingssysteem. Ook noemde een tiental werkgevers dat zij het een goede zaak vonden dat er met het

gezondheidsbewakingssysteem erkenning komt voor een probleem dat in de hele branche speelt en dat met dit onderzoek ook inzicht kan worden verkregen in de mate waarin deze problematiek zich voordoet.

Bij de genoemde *zwakke punten* springt met name de trage terugkoppeling van de resultaten naar de werkgevers er uit (15 werkgevers noemen dit). In het verlengde hiervan geven nog eens 5 respondenten aan dat het contact met de betrokken instanties niet goed liep.

6.3 Ervaringen van werknemers

Ook in de enquête onder werknemers hebben we aandacht geschonken aan het gezondheidsbewakingssysteem. Daarbij zijn we allereerst (zie tabel 6.4) nagegaan in hoeverre de werknemers bekend zijn met dit onderzoek.

Tabel 6.4 Mate waarin werknemers bekend zijn met het gezondheidsbewakingssysteem

Bekendheid	Ambachtelijke bakkers (N=636)	Industriële bakkers (N=44)	Maalindustrie (N=148)	Grondstoffen- industrie (N=110)	Totaal (N=956)
Ja	66%	68%	66%	83%	68%
Nee	34%	32%	34%	17%	32%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

N.B. Achttien respondenten hebben geen sector aangegeven. Zij zijn wel bij het totaal meegenomen maar komen niet bij één van de sectoren terug.

Het blijkt dat in totaal ongeveer twee derde deel van de werknemers bekend is met het gezondheidsbewakingssysteem. Dit geldt in feite ook voor de afzonderlijke deelsectoren met uitzondering van de bakkerijgrondstoffenindustrie. In deze laatste deelsector komt dit aandeel met 83% aanmerkelijk hoger uit. Mogelijk wordt dit veroorzaakt doordat er binnen enkele bedrijven voorafgaand aan de convenantsperiode al aandacht werd besteed aan een (eigen) gezondheidsbewakingssysteem,

waardoor ook de bekendheid met het gezondheidsbewakingssysteem vanuit het convenant werd vergroot. Daarnaast heeft de adviseur die richting de bedrijven in deze sector is ingezet zich voor een belangrijk deel gericht op het promoten en het stimuleren van deelname aan het gezondheidsbewakingssysteem.

Van de werknemers die bekend zijn met het gezondheidsbewakingssysteem geeft 90% (580 werknemers) aan hieraan te hebben deelgenomen en de vragenlijsten van het onderzoek te hebben ingevuld (zie tabel 6.5).

Tabel 6.5 Mate waarin werknemers, die bekend zijn met het gezondheidsbewakingssysteem, de betreffende vragenlijst ingevuld hebben

Deelname	Ambachtelijke bakkers (N=417)	Industriële bakkers (N=30)	Maalindustrie (N=97)	Grondstoffen- industrie (N=90)	Totaal (N=645)
Ja	90%	97%	84%	94%	90%
Nee	10%	3%	16%	6%	10%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

N.B. Elf respondenten hadden geen sector aangegeven. Zij zijn wel bij het totaal meegenomen maar komen niet bij één van de sectoren terug.

Aan werknemers die de vragenlijst niet hebben ingevuld (64 werknemers), is gevraagd wat de redenen daarvoor waren (zie tabel 6.6). De belangrijkste reden die hierbij naar voren is gebracht, is dat de betreffende werknemers naar eigen zeggen geen vragenlijst hadden ontvangen (door 34% van deze werknemers genoemd). Verder noemde een aantal van deze werknemers (14%) dat zij vergeten waren om de vragenlijst in te vullen. Een ander deel (9%) was niet geïnteresseerd in het onderzoek. Voor de overige redenen die hierbij naar voren zijn gebracht, verwijzen we naar de resultaten van onderstaande tabel.

Tabel 6.6 Redenen waarom werknemers niet meegedaan hebben met het allergieonderzoek

Redenen	Totaal (N=64)
Geen vragenlijst ontvangen	34%
Vergeten in te vullen	14%
Niet in geïnteresseerd	9%
Het is onduidelijk wat er met de uitkomsten gebeurt	8%
Nog niet aan toegekomen	6%
Privacy is onvoldoende gewaarborgd	3%
Al onderzocht op allergie	3%
Anders	9%
Weet niet	9%

Ook aan de werknemers die wel hebben meegedaan met het onderzoek is gevraagd waarom zij dat hebben gedaan (tabel 6.7). De belangrijkste reden die hierbij is genoemd, is dat werknemers hun eigen gezondheid wilden beschermen (door 72% van deze werknemers genoemd). Daarnaast noemde bijna een kwart (23%) van deze werknemers dat de werkgever en/of de voorlichter daarop had aangedrongen.

Tabel 6.7 Redenen waarom werknemers meegedaan hebben met het allergieonderzoek*

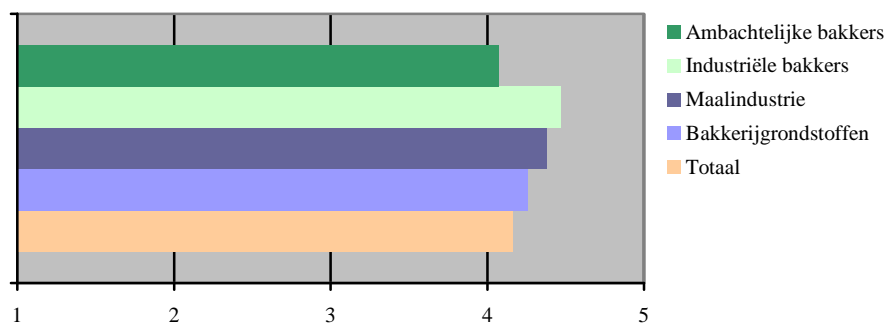
Redenen	Amb. bakkers (N=373)	Ind. bakkers (N=29)	Maalindustrie (N=83)	Grondstoffen- industrie (N=85)	Totaal (N=580)
Om gezondheid te beschermen	70%	76%	82%	65%	72%
Op aandringen van werkgever of voorlichter/adviseur	18%	21%	34%	32%	23%
Omdat collega's er ook aan meedoen	14%	10%	8%	7%	12%
Anders	15%	21%	10%	20%	15%
Weet niet	2%	0%	2%	0%	2%

* Noot: respondenten konden meerdere antwoorden geven, hierdoor telt het totaal niet op tot 100%.

N.B. Tien respondenten hadden geen sector aangegeven. Zij zijn wel bij het totaal meegenomen maar komen niet bij één van de sectoren terug.

Tenslotte hebben we aan de werknemers gevraagd hoe belangrijk zij het gezondheidsbewakingssysteem vinden. De uitkomsten van deze vraagstelling hebben we in figuur 6.2 vervat. Daaruit blijkt dat werknemers over het algemeen een groot belang hechten aan dit onderzoek. Dit geldt in feite voor werknemers in alle deelsectoren.

Figuur 6.2 Beoordeling werknemers over het belang van het gezondheidsbewakingssysteem

Legenda:

- 5 = zeer belangrijk
- 4 = belangrijk
- 3 = niet belangrijk/niet onbelangrijk
- 2 = onbelangrijk
- 1 = zeer onbelangrijk

De uitkomst die in de bovenstaande figuur is gevisualiseerd, geeft voldoende argumentatie om het gezondheidsbewakingssysteem ook voor de toekomst te behouden. Een ander argument daarvoor is de dynamiek op de arbeidsmarkt. Er stromen elk jaar nieuwe arbeidskrachten de sector in, waardoor een deel van het personeelsbestand wordt ‘ververst’. Ook voor nieuwe medewerkers is het van belang dat deze voorziening beschikbaar blijft.

7. KENNISOVERDRACHT OVER STOFBEHEERSING EN GRONDSTOFALLERGIE

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk schenken we aandacht aan de cursussen en trainingen die zijn gegeven over stofbeheersing en grondstofallergie. In paragraaf 7.2 zal de bekendheid en ervaringen met de cursus ‘Stofbeheersing in de praktijk’ onder werkgevers onderzocht worden. In paragraaf 7.3 wordt gekeken naar de deelname en ervaringen van werknemers met cursussen en trainingen over grondstofallergie. In paragraaf 7.4 wordt gekeken in hoeverre het reguliere beroepsonderwijs voor de convenantsectoren ook bereikt is met de convenantactiviteiten.

7.2 Ervaringen werkgevers met de cursus Stofbeheersing in de praktijk

Een middel om kennis en informatie over stofbeheersing op de bedrijven in de sector over te dragen is de cursus Stofbeheersing in de praktijk. Deze cursus wordt vanuit het Nederlands Bakkers Centrum (NBC) Kennis- en adviescentrum voor de bakkerij verzorgd. De cursus is vrij laat in de convenantperiode beschikbaar gekomen voor de doelgroep: in de eerste helft van 2007 zijn de eerste cursussen gehouden. De cursus duurt een dagdeel en wordt bij de deelnemende bedrijven zelf gegeven. Ondanks dat het NBC pas enkele maanden met de cursus actief is, waren er op het moment van de evaluatie al twaalf cursussen georganiseerd. Hieraan hadden in totaal 131 personen deelgenomen. Bij enkele bedrijven volgde al het personeel de cursus. De cursussen zullen in ieder geval tot het eind van het jaar lopen. Voor de komende periode zijn er op dit moment vier cursussen gepland, waaraan per cursus tien tot vijftien werknemers deelnemen. Vanuit het NBC werd aangegeven dat er vanuit alle sectoren aan de cursussen wordt deelgenomen.

In het onderstaande geven we weer in hoeverre de cursus – ondanks de korte beschikbaarheid – inmiddels bekend is bij de doelgroep. Uit tabel 7.1 blijkt dat deze cursus inmiddels over het algemeen al goed bekend is bij werkgevers. Zeven op de tien geraadpleegde werkgevers gaven namelijk aan dat zij van het bestaan van deze cursus wisten.

Tabel 7.1 Bekendheid cursus Stofbeheersing in de praktijk bij werkgevers

Bekendheid	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=8)	Totaal (N=83)
Ja	67%	57%	87%	100%	70%
Nee	33%	43%	13%	0%	30%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Aan de werkgevers die bekend waren met deze cursus hebben we gevraagd of zij inmiddels met hun bedrijf al deelgenomen hadden aan deze cursus. Dit bleek voor een drietal werkgevers het geval te zijn. Dit kleine aantal heeft natuurlijk te maken met het feit dat deze cursus pas vrij recentelijk van start is gegaan. Twee deelnemers van de cursus vonden deze goed. Een deelnemer vond dat de cursus niks nieuws bracht.

We zijn, bij de werkgevers die bekend zijn met de cursus (N=58), nagegaan of zij voornemens zijn om binnenkort (opnieuw) deel te gaan nemen aan de cursus. In totaal zestien van deze werkgevers (28%) beantwoordden deze vraag bevestigend. Hiertoe behoorden relatief veel bedrijven uit de maal- en de bakkerijgrondstoffen-industrie en weinig uit de ambachtelijke bakkerijen.

7.3 Ervaringen van werknemers

Aan de *geraadpleegde werknemers* is gevraagd of zij een training of cursus hebben gevolgd over grondstofallergie. Deze vraag is breder gesteld dan bij de werkgevers. Het gaat hierbij dan ook om meer kennisbevorderingsactiviteiten dan de cursus uit de voorgaande paragraaf. In totaal gaven 59 werknemers (6%) aan dat zij een training/cursus hebben gevolgd. Bij de maalindustrie (19%) en de bakkerij-grondstoffenindustrie (13%) kwam dit relatief veel vaker voor dan in de andere twee sectoren (4% van de werknemers van industriële bakkerijen en 2% van de ambachtelijke bakkerijen).

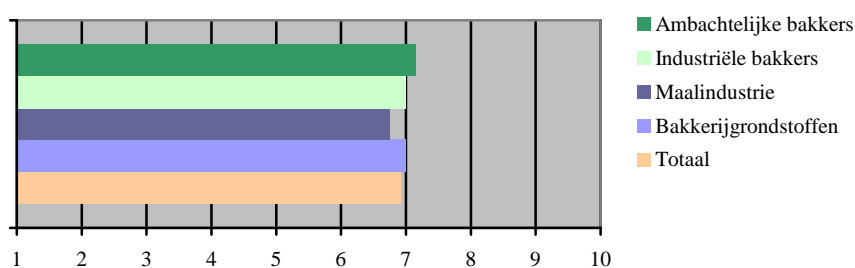
Uit tabel 7.2 blijkt dat het in ruim drie kwart van de gevallen om een training of cursus bij het eigen bedrijf ging. Hierbij kan het overigens ook gaan over de cursus Stofbeheersing in de praktijk omdat die ‘on-site’ bij de bedrijven zelf wordt gegeven. Een tiende van de werknemers gaf aan dat zij in hun beroepsopleiding kennis over grondstofallergie overdragen hadden gekregen. Deelname aan externe cursussen en trainingen (via het NBC of andere opleidingsinstituten) is tot dusver beperkt gebleven.

Tabel 7.2 Instelling waar werknemers cursus of training hebben gevolgd

Redenen	Amb. bakkers (N=15)	Ind. bakkers (N=2)	Maalindustrie (N=28)	Grondstoffen- industrie (N=14)	Totaal (N=59)
Eigen bedrijf	47%	100%	88%	86%	78%
Tijdens beroepsopleiding	33%	0%	4%	0%	10%
Nederlands Bakkerij Centrum	20%	0%	4%	0%	7%
Ander opleidingsinstituut	0%	0%	4%	14%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

De werknemers die hebben deelgenomen aan een cursus/training waardeerden die met een gemiddeld rapportcijfer van een 6,9. De verschillen per sector worden in figuur 7.1 weergegeven. De werknemers uit de ambachtelijke bakkerijen waardeerden de cursus- en trainingsactiviteiten iets beter dan de werknemers uit de andere sectoren.

Figuur 7.1 Oordeel van de geraadpleegde werknemers over de cursus- of trainingsactiviteiten over grondstofallergie (in gemiddeld rapportcijfer)

Slechts een werknemer heeft een onvoldoende gegeven aan de training/cursus. Deze cursus had de respondent in zijn eigen bedrijf gevolgd. De reden voor de onvoldoende (5) was dat de cursus/training niet was blijven hangen. De overige werknemers die een cursus/training hadden gevolgd, hebben verder geen verbeterpunten aangegeven.

7.4 Aandacht binnen regulier onderwijs

Om zicht te krijgen op de aandacht voor grondstofallergie/stofbeheersing in het reguliere onderwijs hebben we een aantal bakkersopleidingen in de eindevaluatie betrokken. Daartoe hebben we docenten van een zevental ROC's geraadpleegd. In aanvulling daarop hebben we ook met enkele betrokkenen bij het NBC gesprekken gevoerd. In deze paragraaf presenteren we de 'rode draden' uit deze gesprekken.

De respondenten van de bakkersopleidingen hebben over het algemeen wel gehoord van het Arboconvenant Grondstofallergie. Ze zijn hiermee dan meestal in contact gekomen via toegezonden informatie vanuit het arboconvenant (zoals posters) of door presentaties op vakbeurzen. Met de inhoud en onderdelen van het convenant zijn de opleidingen maar matig bekend. De bakkersopleidingen geven aan dat zij niet hebben ervaren dat zij actief vanuit het convenant zijn benaderd om in hun opleidingen aandacht aan grondstofallergie te besteden.

In de opleiding besteden de ROC's op dit moment nog geen of weinig aandacht aan de gezondheidsrisico's van meelstof/enzymen. Deze geringe aandacht geldt niet alleen voor dit thema maar voor arbeidsomstandigheden in algemene zin. Voor deze onderwerpen is er volgens de respondenten geen of weinig (up-to-date) lesmateriaal. Dit geldt dus ook voor informatie of lesmateriaal over grondstofallergie.

De bakkersopleidingen geven unaniem aan dat zij bij beschikbaarheid van lesmateriaal over grondstofallergie hier in de opleiding wel aandacht aan zouden besteden. Het belang van dit onderwerp wordt door alle bakkersopleidingen erkend. Om aandacht te besteden aan grondstofallergie wordt diverse malen kenbaar gemaakt dat in combinatie met de beschikbaarheid van lesmateriaal het ook aandacht verdient om de docenten op dit punt bij te scholen.

Vanuit het NBC is momenteel nieuw lesmateriaal in ontwikkeling voor het competentiegericht onderwijs. Hiertoe zal ook een module Hygiëne en Arbo gaan behoren, waarbij aandacht kan worden besteed aan grondstofallergie. Een pilot met vijf scholen waarin de nieuwe lessystematiek wordt beproefd, gaat volgend schooljaar van start. Verder zijn er plannen om voor docenten en praktijkbegeleiders een workshop stofbeheersing te organiseren.

Net als in theoriegedeelte van de opleiding wordt er in de contacten met leerbedrijven nog geen aandacht besteed aan grondstofallergie. Als er in de toekomst op de opleidingen meer aandacht komt voor grondstofallergie dan zouden hierbij volgens de respondenten ook de leerbedrijven betrokken moeten worden. Zodoende kan er een wisselwerking ontstaan in de kennisontwikkeling over grondstofallergie. Specifiek richting de kleinere bedrijven kunnen de opleidingen een rol spelen om de kennis over stofbeheersing en grondstofallergie onder de aandacht te brengen.

8. ORGANISATIE EN UITVOERING VAN HET CONVENANT

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de organisatie en uitvoering van het Arboconvenant Grondstofallergie centraal. We hebben dit hoofdstuk als volgt opgebouwd. In paragraaf 8.2 geven we beknopt weer hoe de organisatie van het convenant er uit heeft gezien. In paragraaf 8.3 gaan we in op het functioneren van de organisatie-structuur. We besteden daarbij achtereenvolgens aandacht aan de BBC, het Productschap, de voorlichters en de externe partijen die bij de uitvoering van het convenant zijn betrokken.

8.2 Uitvoering van het convenant

De aanleiding om een Arboconvenant Grondstofallergie te ontwikkelen voert terug tot 1996 toen er een promotieonderzoek⁶ rond het thema grondstofallergie werd gepubliceerd. Dit vormde de basis voor Kamervragen⁷ waarna SZW met de sector om de tafel is gaan zitten. Vanuit de sector bestond er kritiek op de veronderstelde samenhang in het promotieonderzoek. De sector is vervolgens gestart met een eigen plan van aanpak in 1998 ('Jouw werkplek geeft stof tot nadenken'). Daarnaast is er in opdracht van de sector een gezondheidkundig onderzoek via het Academisch Ziekenhuis Groningen opgestart.

Het Ministerie van SZW had inmiddels – mede naar aanleiding van de gevoerde gesprekken met de sector – een adviesaanvraag aan de Gezondheidsraad doen uitgaan om een wettelijk grenswaarde in te voeren om de blootstelling aan meelstof en enzymen op de werkplek te verminderen (de zogenaamde MAC-waarden). Bij de werkgevers in de convenantsectoren bestond weerstand tegen dit initiatief.

⁶ Houba, R., Occupational respiratory allergy in bakery workers (mei 1996, Wageningen)

⁷ Schriftelijke kamervragen van het lid Vreeman, Kamerstuk 1995/1996, nr 1302, d.d. 15 mei 1996.

Vanuit dit perspectief zijn de betrokken branches in overleg getreden met het Ministerie van SZW om tot een alternatief voor de MAC-waarden te komen. Dit leidde er toe dat er (verdere) stappen richting een convenant werden gezet.

In 2003 leidde het bovenstaande tot de ondertekening van het convenant. Naast het feit dat de convenantsectoren zich verplichtte om de verantwoordelijkheid te nemen en initiatieven te ontplooiën om de bewustwording over de risico's van meelstof/enzymen in de sector te vergroten en (binnen de bedrijven) tot een reductie van de blootstelling te komen, werd afgesproken dat het ministerie zich zou inspannen om gedurende de looptijd van het convenant geen MAC-waarden in te voeren. Dit zou zich namelijk niet verdragen met de invulling van de eigen verantwoordelijkheid van de sector zoals die met het convenant was overeengekomen.

Uit de gevoerde gesprekken met de convenantpartijen is ons gebleken dat het arboconvenant een uitgelezen kans bood aan de sociale partners binnen de convenantsectoren om samen met het ministerie op een constructieve wijze te werken aan reductie van de gezondheidsrisico's van meelstof en enzymen. Het convenant bood wat dit aangaat de mogelijkheid om met elkaar op te trekken. Naar het oordeel van de gesprekspartners heeft het convenant dan ook zonder twijfel bijgedragen aan de verbetering (of normalisatie) van de *verhoudingen tussen de branches en het ministerie*. De spanningen die in de beginfase nog voelbaar waren vanuit de discussies rondom de MAC-waarden verdwenen gedurende de uitvoering van het convenant.

Met de ondertekening van het convenant is het – in tegenstelling tot vele andere convenanten – gelukt om de *verwante sectoren (bakkerij en toeleveranciers)* te organiseren rondom dit specifieke arbeidsrisico. Zowel in de doelstellingen en de maatregelen van het convenant als in de organisatorische opzet (zie volgende paragraaf) is onderscheid gemaakt tussen een 'overall' ketenbrede aanpak/benadering en een 'eigen' branchespecifieke benadering. Dit betekent dat de vier

onderscheiden branches in convenantverband met elkaar optrokken en gezamenlijke activiteiten ontplooiden, maar dat daarnaast ook ruimte was voor een ‘eigen’ branchespecifieke invulling van activiteiten. Bij het betrekken van de bedrijven bij de convenantactiviteiten is nadrukkelijk gebruikgemaakt van de infrastructuur/netwerken zoals die al bij vier sectoren aanwezig waren. Dit heeft er mede toe geleid dat in dit convenant een groot bereik is gerealiseerd onder de doelgroep in elk van de vier branches.

Uit de evaluatie kan worden geconcludeerd dat het *gezamenlijk optrekken van de vier branches* goed heeft gewerkt. Verschillende betrokkenen hebben aangegeven dat er door de grote verschillen tussen de branches – zowel qua omvang en typen bedrijven alsmede de aandacht die er al was voor stofbeheersing – al sprake was van een zekere gewenningsperiode. Naarmate de uitvoering echter vorderde, verschoof het accent van het benadrukken van de verschillen naar het zoeken naar overeenkomsten en te behalen synergievoordelen. Deze synergievoordelen zijn onder meer gevonden op het gebied van de instrumentontwikkeling en de promotie. Een andere belangrijke meerwaarde die vanuit de convenantpartijen is ervaren, is de onderlinge kennisuitwisseling tussen de branches, bijvoorbeeld over stofreductie via de toepassing van nieuw ontwikkelde strooibloem en broodverbetermiddelen.

Een verschil met veel arboconvenanten is dat in het geval van het Arboconvenant Grondstofallergie partijen ervoor hebben gekozen om één thema (of arbeidsrisico) centraal te stellen en voor dit thema een overzichtelijk aantal convenantactiviteiten in uitvoering te nemen. Twee met elkaar samenhangende activiteiten hebben in de uitvoering van dit convenant prioriteit gekregen, namelijk de ontwikkeling en uitvoering van het Gezondheidsbewakingssysteem en de activiteiten rondom de stofbeheersingsplannen. Beide activiteiten zijn kort na de formele start van het convenant voortvarend opgepakt.

Ten aanzien van de *stofbeheersingsplannen* is in de eerste twee convenantjaren volop capaciteit ingezet om alle bedrijven in de sectoren ambachtelijke bakkerijen en industriële bedrijven te benaderen, tijdens het bedrijfsbezoek te informeren over het convenant en de beoogde stofbeheersingsplannen en hen (desgewenst) te ondersteunen bij het invullen van een dergelijk plan. Vanuit diverse betrokkenen bij het convenant is er spontaan op gewezen dat met een uitsluitend collectieve aanpak richting de bedrijven er beduidend minder bedrijven zouden zijn aangezet om werk te maken van stofbeheersing. Al vrij snel in de beginperiode was voor de stofbeheersingsplannen een handboek beschikbaar. Begin 2007 werd de cursus Stofbeheersing in de praktijk – geïntroduceerd.

De ontwikkeling van het *Gezondheidsbewakingssysteem* had een experimenteel karakter. Het is de sector – in samenspraak met de uitvoerders, IRAS, NKAL en het ACAG – gelukt om dit systeem te ontwikkelen en in de praktijk te toetsen op validiteit en bruikbaarheid. Uit de gesprekken en de documenten is naar voren gekomen dat dit niet zonder slag of stoot is gegaan. Inherent aan experimenten deden zich onverwachte situaties voor waarop gereageerd en bijgestuurd moest worden. Dit had dan bijvoorbeeld betrekking op:

- tegenvallende respons bij één van de branches (bij de eerste meting);
- het achterwege kunnen laten van bloedprikken van grote groepen werknemers (doordat de vragenlijst al van dusdanige kwaliteit bleek te zijn dat valideren van uitkomsten via bloedonderzoek niet nodig was);
- het niet reageren van een deel van de ‘opgeroepen’ werknemers voor verder onderzoek (naar aanleiding van de resultaten van de ingevulde vragenlijsten). Hoewel gezocht is naar mogelijkheden zijn de convenantpartijen tot de slotsom gekomen dat er geen ‘instrumentarium’ aanwezig is om daar wat aan te doen;
- privacyaspecten die maken dat (wenselijke) vervolgstappen ingeperkt worden (bijvoorbeeld contact leggen met werkgevers over resultaten van het allergie-onderzoek). De bescherming van persoonsgegevens uit het Gezondheidsbewakingssysteem moet volgens een aantal gesprekspartners nog nader

uitgewerkt worden.

Terugkijkend op de aard van het Gezondheidsbewakingssysteem en het proces dat bij de ontwikkeling en implementatie daarvan is doorlopen, is een deel van de convenantpartijen van mening dat het achteraf gezien wellicht beter was geweest om een duidelijker onderscheid te maken tussen de ontwikkeling en uitvoering van het systeem. Nu verliep dit traject gelijktijd. Doordat het systeem direct in de ‘volle breedte’ is opgestart, kwamen bovenstaande ‘knelpunten’ ook in de volle omvang op het convenant en de sociale partners af. Dit heeft bijvoorbeeld als consequentie gehad dat een deel van de werknemers de vragenlijst al lange tijd geleden heeft ingevuld maar lang moet wachten op de follow-up⁸. Hierdoor moesten de (achterbannen van) de ‘sociale partners’ steeds weer bijgepraat worden over nieuwe ontwikkelingen rondom het systeem en was een zeker ‘gemor’ vanuit de achterbannen niet te vermijden. Per saldo heeft dit convenantonderdeel veel meer tijd en energie gekost dan vooraf was verwacht door de convenantpartijen. Tegen het bovenstaande valt daarentegen wel in te brengen dat in een keer een systeem is ontwikkeld dat effectief is en ‘gedragen’ wordt door de sector.

8.3 Functioneren organisatorische structuur

In de organisatiestructuur van het convenant hebben verschillende partijen een rol gespeeld. In deze paragraaf gaan we op het functioneren van deze partijen. Achtereenvolgens besteden we aandacht aan de convenantpartijen en het Productschap, de branches en de externe partijen.

Convenantpartijen en Productschap

Zoals gebruikelijk bij arboconvenanten werd ook voor het Arboconvenant Grondstofallergie een *Branche Begeleidings Commissie (BBC)* ingesteld. De BBC is beleidsverantwoordelijk voor de uitvoering van het convenant en stuurt de

⁸ Vanuit onze respondenten is hierop ook kritiek gekomen (zie paragraaf 6.2).

uitvoering aan. Doordat dit convenant de gehele keten beslaat, is er sprake geweest van een breed samengestelde BBC. Naast een vertegenwoordiger van elk van de betrokken brancheorganisaties hadden ook vertegenwoordigers van de vakbonden en het Ministerie van SZW zitting in de BBC.

De BBC heeft een sterke faciliterende en stimulerende rol gespeeld bij de uitvoering van het convenant. Vanuit de BBC is er in het bijzonder veel aandacht besteed aan de ontwikkeling en uitvoering van het Gezondheidsbewakingssysteem. Ten aanzien van de betrokken brancheorganisaties en de vakbonden wordt er diverse malen op gewezen dat de vertegenwoordigers van deze organisaties richting hun eigen achterban een stimulerende rol hebben gespeeld voor het uitvoeren van het convenant. Dit gebeurde bijvoorbeeld door het verstrekken van informatie over (de uitvoering) van het convenant binnen hun eigen organisatie en het creëren van draagvlak voor de convenantactiviteiten.

Het *Productschap GZP* heeft de rol vervuld als voorzitter en het secretariaat van de BBC. Over deze rol bestaat veel waardering bij de andere BBC-leden. Hierbij wordt gewezen op de intensieve betrokkenheid bij en deskundigheid over de sector. Daarnaast wordt diverse malen naar voren gebracht dat het Productschap een goede invulling heeft gegeven aan de regiefunctie binnen de BBC en een proactieve rol heeft gespeeld om de betrokken sectoren op een lijn te krijgen.

Uit de documenten en gevoerde gesprekken maken we op dat de samenwerking binnen de BBC over het algemeen goed is verlopen. Er hebben zich dan ook geen noemenswaardige knelpunten voorgedaan. Na een periode van gewenning is er naar het oordeel van de direct betrokkenen op een *prettige en constructieve manier samengewerkt*. In het begin is het – zoals hiervoor al vermeld – wel eens lastig geweest om rekening te houden met de specifieke situaties in en wensen van elk van de betrokken branches. Dat de discussies binnen de BBC soms stevig waren,

duidt in de optiek van onze gesprekspartners op een grote mate van betrokkenheid van de convenantpartijen.

Een meerderheid van de BBC-leden is van mening dat de monitoring van de voortgang van het convenant adequaat is geweest. Daarmee wordt bedoeld dat vanuit het Productschap voldoende gegevens werden aangedragen waarmee het mogelijk was om zicht te houden op de voortgang van de uitvoering van het convenant en de doelrealisatie. Dit stelde de BBC in staat om haar sturende rol adequaat te vervullen.

Uit de voorgaande paragraaf is al gebleken dat de samenwerking tussen de sociale partners in de convenantsectoren en het Ministerie van SZW (binnen de BBC) steeds beter is gaan lopen. Wel is vanuit het ministerie aangegeven dat de sociale partners een zekere 'kennisvoorsprong' hadden op het ministerie. De verklaring hiervoor is dat de branches zelf een belangrijke rol hebben vervuld in de uitvoering van het convenant en daarnaast ook op andere terreinen nauwe onderlinge contacten onderhouden. Dit geldt ook voor de contacten met het Productschap. Vanuit de positie van het ministerie was het soms lastig om goed zicht te houden op wat er op de werkvloer van de bedrijven gebeurt ten aanzien van de convenantactiviteiten. Dit is overigens niet uniek voor dit convenant, ook bij andere convenanten komen we dit verschijnsel tegen.

De branches

Er is in dit convenant voor een aanpak en structuur gekozen om aan de feitelijke implementatie op decentraal niveau (op brancheniveau) handen en voeten te geven. Met name de brancheorganisaties (in de vier convenantsectoren) hebben daarbij de taak op zich genomen om de maatregelen van het convenant uit te zetten onder de eigen achterban. Per branche was een specifieke commissie actief die met de uitvoering was belast.

Door deze gedecentraliseerde uitvoering zijn ook verschillen te zien in de benadering van de achterbannen. De NBOV heeft het benaderen van de bakkers via voorlichters uitbesteed aan de commissie Brood en Banket van het Productschap GZP. Deze commissie heeft vervolgens een beroep gedaan op het adviesbureau MKB-adviseurs om de bakkers te bezoeken. De commissie had zelf onvoldoende menskracht om hieraan invulling te geven. Bij de industriële bakkers werden de drie grote bakkerijorganisaties vanuit de NVB geïnformeerd en deels bezocht door adviseurs van de NVB. Ook bedrijven die hier niet toe behoorden of niet bij de NVB zijn aangesloten, werden door adviseurs van de NVB bezocht. Bij de Maalindustrie is er sprake van een zeer beperkte groep producenten. Vertegenwoordigers van deze bedrijven waren allen in de NVM-commissie betrokken. In deze commissie kwam de uitvoering van het arboconvenant regelmatig op de agenda. De bedrijven die deel uitmaken van de bakkerijgrondstoffenindustrie zijn in het kader van het convenant allen door een adviseur bezocht. Daarnaast werden ze vanuit de technische commissie geïnformeerd.

Bij de benadering van de sectoren zijn zowel qua aantal als achtergrond verschillende typen *voorlichters* ingezet. Voor de industriële bakkerijen en de bakkerijgrondstoffenindustrie geldt dat voorlichters werden ingezet die werkzaam zijn (geweest) in de branche. Bij de ambachtelijke bakkers was dit meestal niet het geval. Deze voorlichters hadden verwantschap met arbozaken, beroepsziekten of de ambachtelijk sector. Voor de ervaringen van de geraadpleegde werkgevers met deze voorlichters verwijzen we naar paragraaf 5.3.

De geraadpleegde voorlichters zijn erg tevreden over de wijze waarop zij bij de bedrijfsbezoeken zijn ondersteund. Zij konden een beroep doen op specifieke deskundigheid vanuit de branche en adequaat communicatiemateriaal. Voor de ambachtelijke en industriële bakkerijen konden zij bovendien doorverwijzen naar een helpdesk.

Gezien de uitkomsten elders in het rapport – waaruit een groot bereik en effectiviteit blijkt – kan worden geconcludeerd dat de branches en de voorlichters die zij hebben ingeschakeld, hun taak voortvarend en effectief hebben opgepakt.

Externe partijen

Voor specifieke onderdelen van het arboconvenant is een beroep gedaan op externe partijen. Dit geldt voor IRAS (de ontwikkeling en uitvoering van het Gezondheidsbewakingssysteem), NKAL en het ACAG (voor poliklinisch onderzoek), Commit (de ‘bakkersdesk’ en de inzet van bedrijfsartsen bij vervolgstappen in het kader van het Gezondheidsbewakingssysteem), Industox (opstellen handboeken/formats stofbeheersingsplan) en TNO (opstellen handboeken/formats stofbeheersingsplan en protocollen stofmetingen).

De ervaringen met de inzet van en samenwerking met deze externe partijen zijn over het algemeen positief geweest. Zo is de samenwerking met **IRAS** rondom het Gezondheidsbewakingssysteem in grote lijnen voorspoedig verlopen. Met name de (wetenschappelijke) kwaliteit van IRAS wordt goed gewaardeerd.

9. DOELTREFFENDHEID EN GOOD PRACTICES

9.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de betekenis die vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie is uitgegaan. Daarbij besteden we in paragraaf 9.2 eerst aandacht aan de perceptie van de doeltreffendheid. In paragraaf 9.3 gaan we in op de bijdrage van het convenant aan de realisatie van de doelstellingen. In paragraaf 9.4 presenteren we enkele voorbeelden van good practices vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie.

9.2 Perceptie over doeltreffendheid

Zoals in de handreiking voor evaluaties van de arboconvenanten wordt aangegeven, voert het te ver om causale relaties aan te tonen tussen enerzijds de maatregelen die in het kader van een convenant zijn genomen en de effecten hiervan op verzuim en de blootstelling aan arbeidsrisico's. Wat de *doeltreffendheid* aangaat, kan worden volstaan met de gepercipieerde relatie tussen maatregelen en effecten.

In het onderstaande presenteren we *rode draden rondom de doeltreffendheid* zoals die uit de gesprekken met sleutelpersonen en partners in de uitvoering naar voren zijn gekomen. Achtereenvolgens besteden we aandacht aan:

- a. Bewustwording.
- b. Gedragsverandering.
- c. Doeltreffendheid instrumenten.
- d. Communicatie.

Bewustwording

De perceptie van de geraadpleegde partijen is dat het Arboconvenant Grondstof-allergie een positieve bijdrage heeft geleverd aan het vergroten van het bewustzijn van werkgevers en werknemers ten aanzien van de risico's van meelstof/enzymen. Bij de start van het convenant was dit bewustzijn voornamelijk aanwezig bij sleutelpersonen vanuit de branches en bij 'koplopers' van bedrijven. De verwachting is dat het convenant bijgedragen heeft aan een bredere verspreiding van dit bewustzijn onder een grotere groep bedrijven.

Gedragverandering

Verwacht wordt dat het convenant ook heeft bijgedragen aan gedragsverandering bij bedrijven en werknemers. Dit heeft enerzijds te maken met het vergrootte bewustzijn van de gezondheidsrisico's van meelstof, waardoor men gedrag ging aanpassen. Bijvoorbeeld minder vegen maar meer opzuigen van meelstof. Anderzijds hebben de instrumenten zoals de stofbeheersingsplannen en de aandacht voor persoonlijke beschermingsmiddelen de werkgevers en werknemers er concreet toe aangezet om het gedrag in het productieproces aan te passen om zodoende de 'stoffigheid' te verkleinen.

Doeltreffendheid instrumenten

De inschatting van vrijwel alle geraadpleegde sleutelpersonen is dat maatregelen van het convenant – zoals het stofbeheersingsplan en het GBS – relatief goed geland zijn in de maalterijen, de toeleverende industrie en de industriële bakkerijen. Bij de ambachtelijke bakkerijen zal dat waarschijnlijk in wat mindere mate het geval zijn. Een belangrijke verklaring die hiervoor wordt gegeven, is dat het bij de ambachtelijke bakkerijen ook gaat om een omvangrijke – en uiteenlopende – groep van (kleine) bedrijven. Het is dan ook niet reëel om te verwachten dat een dergelijke groep bedrijven integraal bereikt kan worden met het convenant.

Alle betrokkenen zijn het er over eens dat het Gezondheidsbewakingssysteem de ‘parel’ van het convenant is. Het systeem biedt de mogelijkheid om tot een integrale en sluitende aanpak voor een belangrijk gezondheidsrisico van de sector te komen: grondstofallergie. Het bereik van het convenant onder de werknemers in de ambachtelijke bakkerijen is volgens veel respondenten nog een punt van zorg. Daarnaast wordt het als een bedreiging van het systeem ervaren dat werknemers die opgeroepen worden niet altijd komen ‘opdagen’ in combinatie met het ontbreken van ‘middelen’ om daar wat tegen te doen. Om het systeem in de toekomst succesvol te kunnen gebruiken, wordt breed onderschreven dat er op deze punten nog een continue inspanning nodig.

Wat de stofbeheersingsplannen betreft, bestaat er bij de betrokken partijen over het algemeen tevredenheid over de gevolgde aanpak en het aantal plannen dat is opgesteld. Er bestaat doorgaans minder zicht op de vraag wat de bedrijven (en werknemers) vervolgens met deze plannen hebben gedaan. De implementatie van dergelijke plannen wordt overigens door een deel van de geraadpleegde sleutelpersonen duidelijk als verantwoordelijkheid van de bedrijven zelf gezien. Een meer ‘dwingende aanpak’ wordt dan ook niet als wenselijk/realistisch gezien.

Communicatie

Over het algemeen bestaat er tevredenheid over de uitgevoerde communicatie-activiteiten. De inschatting is dat zaken als de voorlichters/adviseurs, de slogan Blij met Stofvrij, de website www.blijmetstofvrij.nl, de nieuwsbrieven en de Walibi-dag een effectieve rol hebben gespeeld bij het uitdragen van het belang van het bestrijden van meelstof/grondstofallergie.

9.3 Bijdrage convenant aan realisatie doelstellingen

In het veldwerk voor de eindevaluatie hebben we een aantal vragen gesteld waaruit indicaties kunnen worden verkregen over de meerwaarde en effectiviteit van het

Arboconvenant Grondstofallergie. In het navolgende zullen we daar aandacht aan schenken.

Ontwikkeling aandacht reductie meelstof/enzymen

Een eerste indicatie voor doeltreffendheid ligt in het antwoord op de vraag of er in de achterliggende convenantperiode ook *beweging* is gekomen *in de aandacht* van ondernemingen in de convenantsectoren *voor de reductie van meelstof/enzymen* en – indien dit het geval is – de achtergronden daarvoor. Eerder hebben we al gezien dat bij 69% van de geraadpleegde werkgevers in de afgelopen drie jaar sprake is geweest van een (sterke) toename van de aandacht hiervoor. Bedrijven waar sprake is van een toegenomen aandacht noemen vooral de impulsen vanuit het arboconvenant als een belangrijke katalysator (zie tabel 5.4 in hoofdstuk 5). Maar liefst 95% van de respondenten die meer aandacht is gaan besteden aan de reductie van meelstof/enzymen, heeft ook concrete stappen op dit terrein gezet.

Aan de hand van deze resultaten kan dus worden geconcludeerd dat voor een (aanzienlijk) deel van de bedrijven uit de convenantsectoren het convenant aangezet heeft tot extra aandacht voor het centrale arbeidsrisico.

Toegenomen bewustzijn en acties

Verder zijn we ook meer specifiek nagegaan of bedrijven gebruikt hebben gemaakt van (onderdelen van) het Arboconvenant Grondstofallergie. Daaruit is in de eerste plaats gebleken dat bijna vier op de vijf werkgevers (78%) in de afgelopen jaren gebruik heeft gemaakt van tenminste één van de informatieproducten van het convenant. Daarbij dient dan te worden gedacht aan zaken zoals het lezen van de nieuwsbrieven en/of het raadplegen van de website www.blijmetstofvrij.nl.

Aan deze werkgevers is gevraagd of zij zich daardoor bewuster zijn geworden van het belang van (het bestrijden van) grondstofallergie/meelstof. Uit de resultaten van tabel 9.1 blijkt dit voor ongeveer de helft van deze werkgevers het geval te zijn

geweest. Dit bewustwordingseffect heeft zich vooral bij de ambachtelijke en de industriële bakkers voorgedaan. Een verklaring hiervoor kan zijn dat bij dit type bedrijvigheid in relatief mindere mate sprake is van specifieke arbodeskundigheid – in de vorm van een arbocoördinator – dan bij de andere deelsectoren.

Tabel 9.1 Aandeel werkgevers dat vergroting bewustwording grondstofallergie/meelstofreductie heeft ervaren door raadplegen website en/of nieuwsbrief

Sector	Aandeel
Ambachtelijke bakkers (N=31)	55%
Industriële bakkers (N=18)	56%
Maalindustrie (N=8)	37%
Bakkerijgrondstoffenindustrie (N=8)	12%
Totaal (N=65)	48%

Aan de werkgevers die de genoemde informatieproducten hebben gebruikt, is ook gevraagd of zij naar aanleiding daarvan inmiddels al *concrete vervolgstappen* in hun bedrijf hebben ondernomen. Dit bleek bij 13 werkgevers (20%) zo te zijn. De vervolgstappen die door deze respondenten werden genoemd, hebben vooral betrekking op het opstellen of aanscherpen van het beleid rondom grondstoffen (4 keer genoemd), het gebruiken van andere grondstoffen (3 keer genoemd), het geven van interne voorlichting aan medewerkers (3 keer genoemd), het beschikbaar stellen van persoonlijke beschermingsmiddelen, andere wijze van schoonmaken introduceren en het aanpassen van de aan- en afvoer van grondstoffen (allen 2 keer genoemd).

Convenantproducten stofbeheersing

Van de geraadpleegde werkgevers geeft ongeveer de helft (49%) aan (zelf) een stofbeheersingsplan te hebben opgesteld en/of het Handboek Stofbeheersing te hebben gebruikt. Aan deze werkgevers is gevraagd of zij zich hierdoor bewuster

zijn geworden van het belang van (het bestrijden van) grondstofallergie. Drie kwart van hen gaf een bevestigend antwoord (zie tabel 9.2). Om dezelfde reden als bij de voorgaande tabel 'scoren' ook hier de ambachtelijke en industriële bakkers beter dan de andere twee branches.

Tabel 9.2 Aandeel werkgevers dat vergroting bewustwording grondstofallergie/meelstofreductie heeft ervaren door het stofbeheersingsplan/Handboek Stofbeheersing

Sector	Aandeel
Ambachtelijke bakkers (N=16)	87%
Industriële bakkers (N=11)	91%
Maalindustrie (N=8)	62%
Bakkerijgrondstoffenindustrie (N=6)	33%
Totaal (N=65)	76%

Bij deze groep van werkgevers zijn we nagegaan of zij naar aanleiding van het opstellen van het stofbeheersingsplan en/of het gebruik van het Handboek Stofbeheersing al concrete vervolgstappen hadden gezet binnen het eigen bedrijf. Dit bleek bij circa drie kwart van deze werkgevers (76%) zo te zijn. In tabel 9.3 hebben we de verschillende stappen weergegeven.

Tabel 9.3 Typen vervolgstappen werkgevers n.a.v. opstellen stofbeheersingsplan/gebruik Handboek Stofbeheersing*

Categorie	Werkgevers (N=31)
Intern voorlichting gegeven over meelstof	32%
Schoonmaken gebeurt op een andere wijze	19%
Nieuwe machines aangeschaft	19%
Er worden andere grondstoffen gebruikt	16%
Aan- en afvoer aangepast	16%
Bedrijf heeft PBM's beschikbaar gesteld	13%
Machines aangepast	10%
Bedrijf heeft beleid omtrent grondstof opgesteld/aangescherpt	10%
Bedrijf integraal doorgelopen op stofbeheersing	6%
Interne richtlijnen PBM's opgesteld	6%

* Noot: respondenten konden meerdere antwoorden geven, hierdoor telt het totaal niet op tot 100%.

Door werknemers ervaren effecten

Aan de werknemers is gevraagd of zij in de afgelopen jaren, als gevolg van de gezondheidsrisico's van meelstof, anders zijn gaan werken. De antwoorden op deze vraag hebben we in tabel 9.4 samengevat. We hebben daarbij een differentiatie tussen werknemers aangebracht. Enerzijds hebben we werknemers onderscheiden die aangegeven hebben dat in hun bedrijf wel maatregelen zijn getroffen om tot reductie van blootstelling aan meelstof te komen. Anderzijds hebben we werknemers onderscheiden die aangegeven hebben dat dit niet het geval was.

Tabel 9.4 Aandeel werknemers dat als gevolg van de gezondheidsrisico's van meelstof anders is gaan werken

Categorie	Werknemers waar in het bedrijf wel maatregelen zijn getroffen (N=482)	Werknemers waar in het bedrijf geen maatregelen zijn getroffen (N=421)	Totaal (N=936)*
Ja	53%	28%	41%
Nee	47%	72%	59%
Totaal	100%	100%	100%

* 33 respondenten hadden de vraag over al of niet maatregelen in hun bedrijf niet beantwoord. Zij zijn wel bij het totaal meegenomen.

We zien dat in totaal ongeveer twee op de vijf werknemers anders is gaan werken als gevolg van de gezondheidsrisico's van meelstof. Dit percentage ligt echter veel hoger bij werknemers die hebben aangegeven dat hun bedrijf maatregelen heeft getroffen voor het terugdringen van meelstof dan voor werknemers waarvoor dit niet het geval is.

Tenslotte hebben we de geënquêteerde werknemers een aantal stellingen voorgelegd waaruit een indicatie kan worden verkregen over de effectiviteit van de voorlichting en maatregelen uit het convenant. In de onderstaande tabel is voor elk van de stellingen weergegeven welk aandeel van de bevraagde werknemers de stelling onderschrijft. Uit de tabel kan de bevestiging worden gevonden dat – onder invloed van de convenantactiviteiten – op de werkvloer van de bakkerijbedrijven meer bewustzijn is gerealiseerd over de risico's van meelstof en dat een belangrijk deel van de werknemers op dit punt ook meer alert is geworden.

Tabel 9.5 Aandeel respondenten die het met de stellingen (zeer) eens waren

Stelling	Amb. bakkers (N=630)	Ind. bakkers (N=44)	Maalindustrie (N=149)	Grondstoffen- industrie (N=108)	Totaal (N=946)
Ik ben in de afgelopen jaren meer bewust geworden van de gezondheidsrisico's van meelstof	62%	60%	75%	65%	64%
Ik ben de afgelopen jaren zelf meer op gaan letten om de blootstelling aan meelstof te beperken	49%	44%	64%	43%	51%
Ik loop minder risico op grondstofallergie dan een aantal jaren geleden	30%	25%	38%	33%	32%
Mijn werkplek is in de afgelopen jaren gezonder geworden	30%	20%	35%	33%	30%
Ik ben in de afgelopen jaren meer gaan werken met persoonlijke beschermingsmiddelen	18%	27%	54%	25%	25%

N.B. Vijftien respondenten hadden geen sector aangegeven. Zij zijn wel bij het totaal meegenomen maar komen niet bij één van de sectoren terug.

Een ander effect dat naar voren komt, is dat een derde van de geraadpleegde werknemers aangeeft dat hun werkplek in de afgelopen jaren gezonder is geworden en een vergelijkbaar aandeel ook dat zij minder risico op grondstofallergie lopen dan een aantal jaren geleden.

In tabel 9.6 hebben we dezelfde tabel nogmaals gepresenteerd, maar dan gedifferentieerd naar werknemers die maatregelen binnen hun bedrijf hebben ervaren en werknemers die in dit opzicht niets hebben ervaren. Hieruit blijkt dat de eerste groep geënquêteerde werknemers de stellingen veel meer onderschrijven dan de tweede groep.

Tabel 9.6 Aandeel werknemers dat het met de stelling eens is

Stellingen	Werknemers waar in het bedrijf wel maatregelen zijn getroffen (N=493)	Werknemers waar in het bedrijf geen maatregelen zijn getroffen (N=419)	Totaal (N=946)
Ik ben in de afgelopen jaren meer bewust geworden van de gezondheidsrisico's van meelstof	74%	53%	64%
Ik ben de afgelopen jaren zelf meer op gaan letten om de blootstelling aan meelstof te beperken	63%	37%	51%
Ik loop minder risico op grondstofallergie dan een aantal jaren geleden	46%	15%	32%
Mijn werkplek is in de afgelopen jaren gezonder geworden	48%	9%	30%
Ik ben in de afgelopen jaren meer gaan werken met persoonlijke beschermingsmiddelen	36%	12%	25%

N.B. 34 respondenten hadden de vraag of er maatregelen zijn getroffen niet beantwoord, maar wel de stellingen beoordeeld.

9.4 Good practices

In de handreiking voor eindevaluaties van arboconvenanten wordt ook aandacht gevraagd voor eventuele producten of instrumenten die als *good practice* te beschouwen zijn. Voor de selectie van deze producten of instrumenten vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie hebben we met name gelet op de volgende criteria:

- het gaat om (tamelijk) innovatieve producten of instrumenten die niet vrij algemeen toegepast zijn in andere arboconvenanten;
- het betreft op zich wel producten of instrumenten die in principe ook door andere sectoren/convenanten toepasbaar zijn;

- de producten of instrumenten zijn inmiddels in een zodanig stadium dat gebleken is dat zij in de praktijk haalbaar zijn.

Op grond van deze criteria komen we tot twee good practices vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie, namelijk het Gezondheidsbewakingssysteem en de persoonlijke benadering bij voorlichting aan de bedrijven. Hieronder zullen we deze good practices kort en bondig toelichten.

Gezondheidsbewakingssysteem

Het GBS wordt door alle betrokkenen zoals gezegd als ‘parel’ van het convenant gezien. Met het systeem is een concreet instrument ontwikkeld dat zicht biedt op gezondheidsproblemen van werknemers. Dit biedt de mogelijkheid om in een vroeg stadium bij grondstofallergie in te grijpen. Hiermee zijn zowel werknemer als werkgever gebaat. Het Gezondheidsbewakingssysteem kan als een innovatieve maatregel worden beschouwd waarbij getracht wordt om tot een integrale en sluitende aanpak voor een belangrijk gezondheidsrisico van de sector te komen: grondstofallergie. Het Gezondheidsbewakingssysteem is in vergelijking tot andere convenanten zonder meer uniek te noemen.

Een sterk punt van het Gezondheidsbewakingssysteem is de betrokkenheid van zowel werkgevers en werknemers. Bij het Arboconvenant Grondstofallergie kan worden geconcludeerd dat een belangrijke verklaring voor het succes van het product is dat de sociale partners vroegtijdig bij de ontwikkeling zijn betrokken. Dit werd mogelijk gemaakt doordat beide partijen deel uitmaakten van de BBC. De BBC heeft zich intensief beziggehouden met het begeleiden van het ontwikkelings- en implementatietraject van het systeem.

Ook voor andere branches waarbij beroepsziekten een rol spelen kan een gezondheidsbewakingssysteem een belangrijke rol spelen. Het biedt dan de mogelijkheden om als werkgevers en werknemers op een gestructureerde wijze tot

een gezamenlijk gedragen oplossing te komen.

Persoonlijke benadering bij voorlichting

Bij de voorlichting richting de bedrijven wordt vrij algemeen onderkend dat de keuze om voorlichters in te zetten een goede zet is geweest. Door deze persoonlijke aanpak, waarbij de voorlichters de bedrijven ook konden ondersteunen bij het opstellen van stofbeheersingsplannen, kon veel resultaat worden geboekt. Dit resultaat komt dan met name tot uitdrukking in het grote aantal stofbeheersingsplannen dat gedurende de uitvoering van het convenant is opgesteld. Daarnaast bleek dat de voorlichting door bedrijven positief werd gewaardeerd. De voorlichters waren inhoudelijk goed voorbereid doordat zij beschikten over kennis van de branche of een specifieke opleiding hadden gevolgd om deze kennis op te doen. Hierdoor konden de voorlichters niet alleen 'de boodschap' overbrengen maar ook bedrijven proactief ondersteunen om invulling te geven aan stofbeheersing.

Een aanpak met voorlichters zoals bij het Arboconvenant Grondstofallergie biedt ook voor andere sectoren mogelijkheden. In het bijzonder geldt dit voor thema's die bij bedrijven vanwege drukke reguliere werkzaamheden ondergesneeuwd raken en voor sectoren waar relatief een groot aantal kleine bedrijven actief is.

10. DUURZAAMHEID VAN DE RESULTATEN

10.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de duurzaamheid van de aanpak en de resultaten van het Arboconvenant Grondstoffenallergie centraal. In paragraaf 10.2 geven we allereerst aan in hoeverre er bij de convenantpartijen aandacht is voor borging en welke plannen er hiervoor zijn. Daarna gaan we in paragraaf 10.3 in op de aandacht voor borging vanuit de convenantpartijen.

10.2 Aandacht voor borging vanuit convenantpartijen

Uit de gesprekken die met de convenantpartijen zijn gevoerd, blijkt dat de inspanningen die zijn verricht op het terrein van de stofbeheersing in de convenantsectoren niet als een eenmalige exercitie worden gezien. De gesprekspartners voeren aan dat naar hun indruk met het convenant bij veel bedrijven al een versterking van de bewustwording rond grondstofallergie en gedragsveranderingen hebben plaatsgevonden (zie paragraaf 9.2). In hun visie zullen deze effecten na afloop van de convenantperiode voortduren. Er wordt namelijk door de partijen verwacht dat bedrijven in de toekomst sterker rekening zullen houden met stofbeheersing.

Dit betekent echter niet dat de convenantpartijen geen rol zien om op overkoepelend niveau aan borging een invulling te geven. Onder de geraadpleegde partijen bestaat draagvlak om hier een geschikte invulling aan te geven. Deels zijn er al stappen gezet om tot borging en verankering te komen (zie hierna). Daarnaast worden er nog aanvullende mogelijkheden gezien om tot borging en verankering te komen. In het onderstaande gaan we hierop specifieker in.

Een maatregel die sowieso gecontinueerd zal moeten worden is het *Gezondheidsbewakingssysteem*. Ondanks een aantal strubbelingen op het gebied van de organisatie en uitvoering van deze maatregel zijn (vrijwel) alle partijen de mening toegedaan dat nu niet gestopt kan en mag worden met deze maatregel. Door de partijen wordt aangegeven dat het opstellen van het systeem zeer veel inspanningen heeft gevergd. In de komende periode kunnen de vruchten van het Gezondheidsbewakingssysteem daadwerkelijk geplukt worden. Er bestaat op basis hiervan een groot draagvlak om aan het Gezondheidsbewakingssysteem continuïteit te geven.

Er zijn inmiddels ook al een aantal stappen gezet om de integrale aanpak van het Gezondheidsbewakingssysteem verder uit te bouwen. Deze uitbouw heeft dan betrekking op het opzetten van een initiatief voor het bemiddelen/re-integreren van werknemers waarvan (uit het GBS) is gebleken dat zij in te sterke mate lijden aan grondstofallergie. Voor werkgevers en werknemers die bij een geconstateerde meelstofallergie er in onderling overleg niet uitkomen om tot een oplossing te komen, is er vanuit het convenant een procedure opgesteld die als vangnet kan dienen. Deze bestaat in eerste instantie uit bemiddeling en in de tweede plaats uit een loopbaanvoorziening voor de werknemer.

Vanuit verschillende respondenten wordt wel genoemd dat bij continuering van het Gezondheidsbewakingssysteem aandacht besteed moet worden om een aantal 'bedreigingen' op te lossen waardoor de effectiviteit van de maatregel onder druk kan komen te staan. Dit betreft het bereiken van alle werknemers (ook in de ambachtelijke bakkerijen), het omgaan met privacy van deelnemers, het stimuleren van de deelname en de opkomst voor vervolgstappen van werknemers waarbij een grondstofallergie is gesignaleerd.

Bij de *stofbeheersingsplannen* wordt er vanuit de convenantpartijen wisselend gedacht of er nog inspanningen nodig zijn om tot een verankering te komen. Bij een verankering kan in de eerste plaats gedacht worden om aandacht te besteden aan de

daadwerkelijke implementatie van de plannen. Hierbij overheerst bij de vertegenwoordigers van de branches de opvatting dat het een verantwoordelijkheid van de bedrijven zelf is om aan de stofbeheersingsplannen invulling te geven. Er bestaat onder deze partijen vertrouwen dat met het convenant en de stofbeheersingsplannen de bedrijven hier ook daadwerkelijk een invulling aan geven. In de eerste plaats wordt dit veroorzaakt doordat bedrijven door het convenant zich meer bewust zijn geworden van stofbeheersing en dat men met het stofbeheersingsplan een ‘kompas’ heeft om hier concrete stappen toe te zetten. In de tweede plaats hebben bedrijven in hun omgeving te maken met partijen (werkgevers, arbodiensten en overheid) die mede door het convenant stofbeheersing hoger op de agenda hebben staan. Hierdoor lopen werkgevers die te weinig aan stofbeheersing doen sterker de kans hierop aangesproken te worden. Ten derde lopen bedrijven die onvoldoende aantoonbaar aan stofbeheersing doen een vergroot risico om geconfronteerd te worden met een schadeclaim bij arbeidsongeschiktheid van medewerkers bij grondstofallergie.

Uit de gesprekken kwamen daarentegen ook signalen voor een meer overkoepelende rol om het opstellen en uitvoeren van stofbeheersingsplannen naar de toekomst te verankeren. Hierbij wordt gedacht aan periodieke aandacht voor (de implementatie van) de stofbeheersingsplannen in de communicatie richting de bedrijven. Hiermee wordt dit onderdeel dan ‘levend’ gehouden. Daarnaast wordt enkele malen genoemd dat het wenselijk is om bedrijven te ondersteunen bij de implementatie van stofbeheersingsplannen. Verder wordt enkele keren genoemd dat nieuwe bedrijven in de branche gestimuleerd zouden moeten worden om ook een stofbeheersingsplan op te stellen (we komen hierop later in deze paragraaf nog terug).

Over de verankering van andere producten van het convenant – zoals de nieuwsbrieven, de website en de digitale RI&E – moeten in de komende periode nog besluiten worden genomen. Vanuit de convenantpartijen bestaat een draagvlak

om hier aandacht aan te blijven besteden. Een van de knelpunten die worden voorzien, is de beschikbaarheid van financiële middelen voor deze activiteiten.

Bij de *toekomstige informatievoorziening* wordt vanuit verschillende partijen aangedragen dat het zinvol en effectief zou zijn om periodiek aandacht te besteden aan nieuwe bedrijven in de branche (met name ambachtelijke bakkers). Deze branche kent namelijk een sterke dynamiek qua aantal nieuwe en opgeheven vestigingen.

Op het gebied van *kennisontwikkeling en kennisoverdracht* worden door de convenantpartijen een aantal mogelijkheden voor verankering gezien. In de eerste plaats noemen enkele partijen dat de concrete invulling van veranderingen binnen bedrijven om stofbeheersing terug te brengen gestimuleerd kan worden. Hiervoor worden het ondersteunen van nieuwe pilotprojecten en het uitdragen van de resultaten hiervan als geschikte middelen gezien. Voor de reeds uitgevoerde pilotprojecten is de opgedane kennis al aan de bedrijven beschikbaar gesteld. Momenteel wordt onderzocht hoe de toepassing van de uitkomsten gestimuleerd kan worden. In de tweede plaats geven enkele respondenten aan dat voor kennisoverdracht een database zou kunnen worden opgesteld met stofvriendelijke toepassingen. Hierbij kan worden gedacht aan stofvriendelijke producten, installaties of procesaanpassingen. Hierbij zouden dan ook de resultaten van de hiervoor genoemde pilotprojecten geïntegreerd kunnen worden. Tenslotte zien enkele respondenten nog kansen om in het onderwijs meer aandacht aan stofbeheersing te besteden.

In de BBC is door de sociale partners aangegeven dat het voornemen bestaat om voor de sector een *arbocatalogus* te ontwikkelen. Voor het onderdeel stofbeheersing kan gebruik worden gemaakt van onderdelen van het arboconvenant grondstofallergie. Op dit moment zijn hier nog geen verdere concrete afspraken over gemaakt. Er zijn al wel ideeën voor elementen van het arboconvenant die deel

kunnen uitmaken van de arbocatalogus. Hierbij kan gedacht worden aan het opnemen van het Handboek Stofbeheersing, het gezondheidsbewakingssysteem en de gevolgde aanpak om via maatwerk de achterban van de verschillende sectoren te bereiken.

Tot slot wordt er door enkele respondenten gepleit voor handhaving van de huidige, brede overlegstructuur van sociale partners in de vier branches als platform voor arbeidsomstandigheden. Door de invulling die voor het arboconvenant is gekozen, is namelijk een nieuwe platform ontstaan voor onderwerpen waarmee alle subsectoren gezamenlijk te maken hebben.

10.3 Draagvlak voor borging bij de geraadpleegde doelgroepen

Zowel in de interviews met werkgevers als in de enquête onder werknemers zijn vragen gesteld waaruit kan worden afgeleid in hoeverre er in de convenantsectoren draagvlak bestaat voor borging van de convenantactiviteiten. In deze paragraaf worden de uitkomsten hiervan gepresenteerd.

Werkgevers

Allereerst zijn we nagegaan of werkgevers het belangrijk vinden dat *sociale partners* ook in de komende jaren *actief blijven werken aan de reductie van grondstofallergie/meelstof*. Uit de resultaten van deze vraagstelling blijkt (zie tabel 10.1) dat dit voor een overgrote meerderheid van de werkgevers geldt. Dit geldt dan niet alleen voor het totaal aantal geraadpleegde werkgevers maar ook voor de afzonderlijke sectoren.

Tabel 10.1 Mate waarin werkgevers het belangrijk vinden dat sociale partners blijven werken aan de reductie van grondstofallergie/meelstof

Antwoord-categorie	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=8)	Totaal (N=83)
Ja	89%	86%	100%	100%	90%
Nee	9%	14%	0%	0%	8%
Weet niet	2%	0%	0%	0%	2%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Verder hebben we aan de werkgevers gevraagd of zij het belangrijk vinden dat het *gezondheidsbewakingssysteem* gecontinueerd wordt (zie tabel 10.2). Voor zover werkgevers deze vraag konden beantwoorden, was een ruime meerderheid hier voorstander van. Ook vanuit de afzonderlijke deelsectoren bestaat hier duidelijk draagvlak voor.

Tabel 10.2 Mate waarin werkgevers het belangrijk vinden dat het gezondheidsbewakingssysteem wordt gecontinueerd

Antwoord-categorie	Ambachtelijke bakkers (N=46)	Industriële bakkers (N=21)	Maalindustrie (N=8)	Grondstoffen-industrie (N=8)	Totaal (N=83)
Ja	52%	76%	100%	75%	65%
Nee	17%	10%	0%	0%	12%
Weet niet	31%	14%	0%	25%	23%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Aan werkgevers die continuering van het gezondheidsbewakingssysteem belangrijk vinden, hebben we gevraagd waarom zij deze mening zijn toegedaan. Het meest genoemde argument (15 maal genoemd) was dat het gezondheidsbewakingssysteem de gezondheidsrisico's voor werknemers onder de aandacht brengt. Daarnaast wordt redelijk frequent (12 maal) genoemd dat allergie zich op een later tijdstip alsnog kan ontwikkelen en dat daarom het allergieonderzoek periodiek moet

plaatsvinden. Verder noemt een vijftal werkgevers dat zij het belangrijk vinden dat in de toekomst ook bij nieuwe werknemers een allergieonderzoek kan worden gedaan.

In de interviews met werkgevers hebben we ook gevraagd of zij naar de toekomst toe behoefte hebben aan informatie over en/of ondersteuning bij de reductie van meelstof/enzymen. Daaruit is naar voren gekomen dat er bij ongeveer een derde deel van de geraadpleegde werkgevers sprake is van een **informatie- en/of ondersteuningsbehoefte**. Verschillende werkgevers (acht in totaal) hebben bijvoorbeeld aangegeven dat ze graag praktische informatie over de aanpak van meelstof/enzymen willen hebben. Een vijftal werkgevers pleit voor meer onderzoek en kennisdeling over het thema reductie van meelstof/enzymen. Drie werkgevers zouden graag persoonlijke voorlichting in de vorm van een bedrijfsbezoek of een bijeenkomst ontvangen. Eveneens drie werkgevers hebben behoefte aan meer informatie over de voortgang en resultaten van het allergieonderzoek.

Vier werkgevers maakten melding van het feit dat zij – naast reductie van meelstof/enzymen – ook graag meer informatie zouden verkrijgen over het thema fysieke belasting.

Van de geraadpleegde werkgevers voorziet 86% naar de toekomst toe een **rol voor de brancheorganisaties** daar waar het gaat om het vraagstuk van de reductie van meelstof/enzymen in de sector. Daarbij worden verschillende typen rollen onderscheiden. Zo vindt een deel van deze werkgevers het belangrijk dat de informatievoorziening en het beschikbaar stellen van expertise door de brancheorganisaties blijft plaatsvinden. Verder zien verschillende werkgevers een leidende rol voor de brancheorganisaties bij het overleg met de overheid en de vakbonden.

Bijna de helft van de geconsulteerde werkgevers (43%) pleit ook voor een rol van de **vakbonden** bij de verdere vormgeving van het beleid en de activiteiten op het

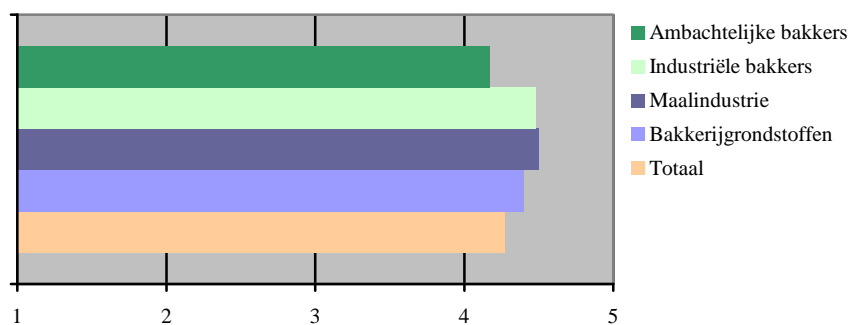
gebied van reductie van meelstof/enzymen. Daarbij wordt vooral naar voren gebracht dat deze beleidsinitiatieven samen met de brancheorganisaties voortgezet en verder ontwikkeld moeten worden. Dit kan dan resulteren in gezamenlijk beleid of zelfs collectieve afspraken. Verder wordt ook het informeren van de werknemers door deze werkgevers als een belangrijke toekomstige rol voor de vakbonden gezien.

Van de ondervraagde werkgevers ziet 59% naar de toekomst ook een rol voor het *Ministerie van SZW* weggelegd. Daarbij wordt enerzijds gewezen op de rol die het ministerie kan spelen bij het geven van voorlichting en ‘uitleg’ over (veranderende) wetgeving. Anderzijds pleiten deze werkgevers voor het blijven faciliteren van sectorale initiatieven op het gebied van arbo.

Werknemers

Net als bij de werkgevers is ook aan de werknemers gevraagd of zij het belangrijk vinden dat *sociale partners na afloop van de convenantperiode aandacht blijven besteden* aan de *reductie van meelstof/enzymen*. Zoals uit figuur 10.1 blijkt, onderschrijven ook de werknemers het belang daarvan.

Figuur 10.1 Belang van voortzetting aandacht door sociale partners voor reductie/voorkomen van gezondheidsrisico's van meelstof

Legenda:

- 5 = zeer belangrijk
- 4 = belangrijk
- 3 = niet belangrijk/niet onbelangrijk
- 2 = onbelangrijk
- 1 = zeer onbelangrijk

Ook bij de werknemers is getoetst in hoeverre er nog een *informatiebehoefte* bestaat over (het voorkomen van) grondstofallergie. Meer dan de helft van de respondenten in de eindevaluatie geeft aan (nog) meer te willen weten over dit onderwerp. Deze behoefte blijkt zich in alle deelsectoren voor te doen (zie tabel 10.3).

Tabel 10.3 Aandeel werknemers dat nog meer zou willen weten over het voorkomen van grondstofallergie

Antwoord-categorie	Ambachtelijke bakkers (N=632)	Industriële bakkers (N=41)	Maalindustrie (N=150)	Grondstoffen-industrie (N=107)	Totaal (N=947)
Ja	52%	63%	61%	49%	54%
Nee	48%	37%	39%	51%	46%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

N.B. Zeventien respondenten hadden geen sector aangegeven. Zij zijn wel bij het totaal meegenomen maar komen niet bij één van de sectoren terug.

Aan de groep van werknemers die heeft aangegeven dat zij nog meer zou willen weten van grondstofallergie hebben we gevraagd om *welk type informatie* het daarbij dan gaat. In tabel 10.4 hebben we weergegeven hoe deze werknemers hierop geantwoord hebben.

Tabel 10.4 Typen informatiebehoefen bij werknemers rondom grondstofallergie*

Categorie	Ambachtelijk bakkers (N=326)	Industriële bakkers (N=26)	Maalindustrie (N=91)	Grondstoffen-industrie (N=52)	Totaal (N=506)
Wat de gezondheidsrisico's zijn	68%	81%	72%	77%	70%
Hoe ik zelf de risico's kan beperken	72%	61%	69%	60%	69%
Hoe de werkgever deze risico's kan beperken	50%	54%	70%	46%	54%
Specifieke informatie over het gezondheidsbewakingssysteem	11%	11%	7%	10%	10%
Anders	4%	4%	2%	10%	4%

* Noot: respondenten konden meerdere antwoorden geven, hierdoor telt het totaal niet op tot 100%.

N.B. Elf respondenten hadden geen sector aangegeven. Zij zijn wel bij het totaal meegenomen maar komen niet bij één van de sectoren terug.

We zien uit de bovenstaande tabel dat ruim twee derde deel van deze werknemers meer zou willen weten over de specifieke gezondheidsrisico's van grondstof-allergie en hoe zij zelf deze risico's kunnen beperken. Iets meer dan de helft van deze werknemers zou graag geïnformeerd willen worden over de maatregelen die hun werkgever kan nemen om dergelijke gezondheidsrisico's in het bedrijf te beperken.

11. LEERERVARINGEN VOOR DE TOEKOMST

11.1 Inleiding

In dit afsluitende hoofdstuk presenteren we onze samenvattende conclusies en aanbevelingen. We beginnen in paragraaf 11.2 met de samenvattende conclusies. Voor de conclusies over de eindmeting van de stofblootstelling verwijzen we naar het rapport van IRAS. In paragraaf 11.3 schenken we aandacht aan aanbevelingen naar de toekomst die uit de resultaten van de eindevaluatie gedestilleerd kunnen worden.

11.2 Samenvattende conclusies

De maatregelen en doelen die de partijen van het Arboconvenant Grondstofallergie hadden geformuleerd in de convenanttekst en het bijbehorende Plan van Aanpak zijn voor het overgrote deel gerealiseerd. Het streven van de convenantpartijen was dat aan het einde van de convenantperiode alle werknemers in de convenantsectoren bekend waren met de risico's van meelstof. Hoewel een volledige bekendheid niet is behaald, geeft maar liefst 83% van de geraadpleegde werknemers aan bekend te zijn met de gezondheidsrisico's. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de voorlichting vanuit het convenant effectief is geweest.

De doelen op het gebied van de voorlichting en de stofbeheersingsplannen zijn wel volledig gerealiseerd. Dit betekent dat alle bakkerijen bezocht zijn door voorlichters. Ten aanzien van de stofbeheersingsplannen werd beoogd dat 60% van de ambachtelijke en industriële bakkers en alle bedrijven in de maalindustrie en de bakkerijgrondstoffenindustrie hierover zouden beschikken. Bij de ambachtelijke bakkers is de realisatie uitgekomen op 87%, terwijl in de andere drie sectoren alle bedrijven een stofbeheersingsplan hebben opgesteld. De doelrealisatie op het gebied van de kennisoverdracht is achtergebleven bij de verwachtingen. De late

beschikbaarheid van de cursus Stofbeheersing in de praktijk heeft ertoe geleid dat de effectieve uitvoeringsperiode van deze maatregel te kort is geweest om deze maatregel al volledig tot zijn recht te laten komen. De doelstellingen voor de persoonlijke beschermingsmiddelen – specifiek voor de bakkerijgrondstoffen-industrie – de maximale stoffigheidswaarde en de advisering over de handling van broodverbetermiddelen zijn eveneens gerealiseerd.

Ter ondersteuning van de uitvoering en implementatie van het Arboconvenant Grondstofallergie is een gerichte *campagne* uitgevoerd. Onder de noemer Blij met Stofvrij! is langs verschillende sporen – waaronder de website, nieuwsbrieven, voorlichters en de Walibi-dag – informatie over risico's van meelstof en over maatregelen vanuit het convenant uitgedragen naar de sector. De evaluatie toont aan dat deze campagne adequaat en effectief is geweest. Een groot deel van zowel werkgevers als werknemers is bereikt met de campagne. Zij waarderen de verschillende communicatiemiddelen die zijn ingezet in de campagne. Bovendien heeft de campagne aantoonbaar bijgedragen aan een grotere bewustwording onder werkgevers en werknemers over de risico's die samenhangen met meelstof.

De convenantmaatregelen hebben een duidelijke impact gehad op de *aandacht voor de reductie van meelstof/enzymen* binnen de convenantsectoren. Bijna zeven op de tien geraadpleegde werkgevers is tijdens de convenantperiode meer aandacht gaan besteden aan de reductie van meelstof/enzymen. Het convenant bleek veruit de meest belangrijke reden voor deze intensivering van aandacht te zijn geweest. In nagenoeg alle gevallen heeft de toegenomen aandacht ook geresulteerd in concrete acties. Bovenstaande wordt ook bevestigd vanuit de werknemersraadpleging: een groot aantal geraadpleegde werknemers heeft maatregelen in hun werkomgeving ervaren. Daar waar maatregelen in de bedrijven zijn getroffen, ervaart bijna de helft van de ondervraagde werknemers een gezondere werkplek en minder risico op grondstofallergie.

Uit de evaluatie blijkt dat het convenant het thema grondstofallergie *op de agenda* heeft geplaatst bij de bedrijven uit de convenantsectoren. Het convenant heeft een (aanzienlijk) deel van de werkgevers ‘aangespoord’ om hier extra aandacht aan te besteden en op dit punt concrete verbeteracties te ontplooien. Bij een ruime meerderheid van de bedrijven (in elk van de sectoren) is de aandacht voor het terugdringen van meelstof/enzymen in de afgelopen drie jaar toegenomen. Door maar liefst drie kwart van de werkgevers wordt het arboconvenant als verklaring gegeven voor deze toegenomen aandacht. In nagenoeg alle gevallen hebben deze werkgevers ook concrete acties ondernomen.

Bij de ambachtelijke en industriële bakkers hebben voorlichters ‘on site’ informatie overgedragen over stofbeheersing en eventueel ondersteuning verleend bij het opstellen van *stofbeheersingsplannen*. De geraadpleegde werkgevers hebben waardering voor deze bedrijfsbezoeken van de voorlichters. De stofbeheersingsplannen die zijn opgesteld, hebben volgens veel werkgevers (en dan met name in de ambachtelijke bakkerijen) bijgedragen aan een grotere bewustwording over het thema grondstofallergie en het belang van maatregelen op dit punt. Uit de resultaten van de evaluatie is wel een indicatie verkregen dat de stofbeheersingsplannen meer ‘beklijven’ wanneer de werkgever zelf een belangrijke rol heeft vervuld bij het opstellen van het plan. Daar waar het volledig overgelaten is aan de voorlichter staat het stofbeheersingsplan niet altijd meer op het netvlies van de werkgever.

Het *Handboek Stofbeheersing* is bij iets meer dan de helft van de werkgevers bekend. Iets minder dan de helft van hen heeft in de praktijk ook gebruikgemaakt van het handboek. Dit handboek wordt redelijk goed gewaardeerd. Een ruime meerderheid van de ‘gebruikers’ geeft aan dat het handboek bijdraagt aan de verdere bewustwording over het belang van het bestrijden van meelstof en tevens aanzet tot verbetermaatregelen op dit punt.

Het **Gezondheidsbewakingssysteem** kan zonder meer als ‘parel’ van het Arboconvenant Grondstofallergie worden aangemerkt. Als één van de weinige convenantsectoren is het bij het Arboconvenant Grondstofallergie gelukt om een wetenschappelijk beproefd systeem te implementeren, waarmee (op individueel niveau als voor de sector als totaal) inzichtelijk kan worden gemaakt in hoeverre er sprake is van grondstofallergie. De bekendheid van en de deelname aan dit instrument kan zonder meer als groot worden aangemerkt. Met name vanuit werknemers wordt veel belang gehecht aan dit systeem. Een kritiekpunt op de uitvoering van het Gezondheidsbewakingssysteem dat relatief vaak vanuit respondenten naar voren is gebracht is de terugkoppeling na de eerste meting.

De **NBC-cursus Stofbeheersing in de praktijk** is ondanks de recente introductie al vrij breed bekend onder werkgevers in de sector. Naar de toekomst toe mag zeker deelname aan deze cursus verwacht worden. Ruim een kwart van de werkgevers die bekend waren met de cursus, was voornemens om alsnog de cursus te gaan volgen. Een relatief beperkt aandeel werknemers heeft deelgenomen aan cursussen of trainingen op het gebied van grondstofallergie. Het ging daarbij voornamelijk om interne cursussen binnen het eigen bedrijf.

De bakkersopleidingen in het **reguliere onderwijs** besteden op dit moment nog geen of weinig aandacht aan de gezondheidsrisico's van meelstof/enzymen. De opleidingen hebben (nog) niet ervaren dat zij hiertoe vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie zijn aangezet. Op zich zien de opleidingen wel het belang in om meer aandacht hieraan te besteden. Hiervoor wordt het wel nodig geacht om het huidige lesmateriaal aan te vullen met het thema grondstofallergie en om de docenten op dit punt bij te scholen.

De organisatie en uitvoering van het Arboconvenant Grondstofallergie is adequaat en doelmatig verlopen. Over het algemeen hebben de **convenantpartijen** binnen de BBC goed en vruchtbaar samengewerkt. Ook heeft het Productschap de rol als

voorzitter en secretariaat/uitvoeringsorganisatie van het convenant naar alle tevredenheid van de convenantpartijen ingevuld. Een deel van de uitvoerende taken is gedelegeerd naar de branches zelf. Zij hebben elk op hun eigen manier en met succes inspanningen gepleegd om de maatregelen van het arboconvenant te implementeren binnen hun deel van de convenantsectoren.

Er bestaat zowel bij de convenantpartijen als bij de werkgevers en werknemers in alle vier onderscheiden convenantsectoren een groot draagvlak om tot ***borging en verankering*** van de convenantactiviteiten te komen. Naast het grote belang dat werkgevers en werknemers er aan hechten, is er ook sprake van een manifeste informatie- en ondersteuningsbehoefte die in de visie van de respondenten vooral door brancheorganisaties en (in mindere mate) de vakbonden ingevuld dient te worden. Voor het Gezondheidsbewakingssysteem geldt dat er inmiddels concrete stappen voor de toekomst zijn gezet. Over de meeste andere zaken zullen nog besluiten moeten worden genomen.

11.3 Aanbevelingen voor de toekomst

In deze paragraaf presenteren we onze aanbevelingen voor de toekomst. We hebben deze aanbevelingen afgeleid uit de resultaten van de eindevaluatie. De opbouw zal daarbij steeds zijn dat we eerst de aanbeveling zullen formuleren en dan een toelichting daarop zullen geven.

Aanbeveling 1

Zet (belangrijke elementen uit) de campagne 'Blij met Stofvrij!' ook in de post-convenantperiode voort. Met name de informatievoorziening richting de werknemers verdient blijvende aandacht.

Toelichting

De campagne Blij met Stofvrij! bestond uit een combinatie van enerzijds schriftelijke en digitale informatievoorziening en anderzijds de persoonlijke benadering van de ondernemers. Hoewel de campagne een groot bereik heeft gekend en voor de doelgroepen een effectieve informatiebron over grondstof-allergie heeft gevormd, ligt het niet voor de hand om hiermee van het ene op het andere moment te stoppen. Een aanmerkelijk deel van de werkgevers (namelijk een derde) en de werknemers (ruim de helft) heeft namelijk nog een informatiebehoefte die ingevuld dient te worden. Bovendien kunnen de effecten van het convenant vergroot worden door het thema en de geborgde instrumenten ook naar de toekomst toe regelmatig onder de aandacht te brengen van werkgevers en werknemers.

Aanbeveling 2

Kom tot een 'systeem' waarbij startende ondernemers in de convenantsectoren informatie en advies krijgen over het voorkomen van grondstofallergie.

Toelichting

Naast het blijven 'bedienen' van bestaande bedrijven, is het vanwege de dynamiek binnen met name de ambachtelijke bakkerijen raadzaam om startende ondernemers te voorzien van informatie over – en desgewenst te adviseren bij – te nemen maatregelen om de blootstelling aan meelstof zo laag mogelijk te krijgen. Naast het feit dat hiermee bronmaatregelen bevorderd kunnen worden, draagt dit ook bij aan gelijke concurrentieomstandigheden (omdat bestaande bedrijven ook 'geprikkeld' zijn om maatregelen te nemen).

Aanbeveling 3

Overweeg om (actualisering van) de stofbeheersingsplannen nog eens onder de aandacht te brengen van werkgevers in de convenantsectoren.

Toelichting

De evaluatie heeft uitgewezen dat stofbeheersingsplannen een effectief instrument zijn om werkgevers ‘in beweging’ te krijgen en aan te sporen om verbeteracties op het punt van meelstof/enzymen te ontplooiën. Mede door de actieve betrokkenheid van de brancheorganisaties (die onder meer voorlichters hebben ingezet) is voor nagenoeg alle bedrijven een dergelijk plan opgesteld. Het is echter de vraag of het bij een ‘eenmalige actie’ moet blijven. De effectiviteit van het convenant kan nog verder worden vergroot als nogmaals aandacht wordt gevraagd voor stofbeheersingsplannen. Niet bij alle werkgevers is het plan immers op het netvlies blijven staan. Bovendien kan met het opnieuw onder de aandacht brengen van het plan inzicht worden verkregen in hoeverre alle voorgenomen maatregelen ook daadwerkelijk zijn geïmplementeerd dan wel er nog voorgenomen acties op de plank zijn blijven liggen. Tenslotte kan actualisering van het plan ertoe bijdragen dat een volgende ‘sprong’ wordt gemaakt in het verbeteren van de situatie in het bedrijf rondom meelstof.

Aanbeveling 4

Kom tot een objectief beoordelingsinstrument voor ondernemers waarmee vastgesteld kan worden of investeringen in verbetering van machines en werkplekken voldoende effectief en ook in economisch opzicht verantwoord zijn.

Toelichting

Een deel van de verbeteracties die werkgevers hebben ontplooid om een reductie van meelstof/enzymen te realiseren, heeft betrekking op de aanschaf van nieuwe machines of aanpassingen van bestaande machines. Daarbij is dikwijls ‘meegelift’

op investeringen die sowieso al moesten worden gepleegd. Mogelijk dat dergelijke bronmaatregelen versneld kunnen worden als op eenvoudige wijze zichtbaar wordt gemaakt welke ‘opbrengst’ te realiseren is en of deze opbrengst opweegt tegen de omvang van de investering. Een soortgelijk instrument voor de investeringen in geluidsreductie (de Geluidsreductiefactor)⁹ – zoals die in de papier- en karton-industrie met succes is ontwikkeld en geïmplementeerd – kan hierbij als voorbeeld dienen.

Aanbeveling 5

Kom tot borging en verankering van de ‘parel’ van het convenant, namelijk het Gezondheidsbewakingssysteem.

Toelichting

De convenantsectoren zijn erin geslaagd om een wetenschappelijk en op de sector gericht systeem te ontwikkelen waarmee (de kans op) grondstofallergie kan worden vastgesteld. Diverse argumenten kunnen worden aangevoerd om dit systeem naar de toekomst toe beschikbaar te houden voor de sector. Een eerste argument is dat een effectief en toepasbaar instrument is ontwikkeld en in de praktijk beproefd. Het stopzetten van het Gezondheidsbewakingssysteem zou dan ook kapitaalvernietiging zijn. Bovendien is het voor de sector als geheel van belang om zicht te houden op de ontwikkeling van de mate waarin grondstofallergie voorkomt. Hiermee kan op termijn zicht worden verkregen op de effectiviteit van het sectorale beleid ten aanzien van dit arbeidsrisico. Tenslotte bestaat er binnen de sector een groot draagvlak voor voortzetting van het Gezondheidsbewakingssysteem. Dit geldt zowel voor de werkgevers als de werknemers.

⁹ Het Verbond Papier & Karton heeft een formule ontwikkeld om te berekenen welke maatregelen tegen lawaai vanuit bedrijfseconomische oogpunt interessant zijn. Met de formule kunnen kosten en resultaten van maatregelen in kaart worden gebracht.

Aanbeveling 6

Ondersteun de bakkersopleidingen bij de inbedding van de maatregelen op het gebied van stofbeheersing binnen hun lesprogramma's.

Toelichting

Uit de evaluatie blijkt dat de gezondheidsrisico's van meelstof en enzymen binnen de bakkeropleidingen op ROC's nog geen thema is. Toch zien de opleidingen mogelijkheden om hier in het onderwijs aandacht aan te besteden. Om hieraan invulling te geven zal er in het lesmateriaal wel aandacht moeten worden besteed aan grondstofallergie. Op dit moment worden hiertoe eerste stappen gezet bij de ontwikkeling en toepassing (in pilotvorm) van nieuw lesmateriaal in het kader van competentiegericht onderwijs. Aanvullend hierop is het wenselijk om de docenten bij te scholen rond het thema grondstofallergie, zodat zij ook goed in staat zijn om de kennis over grondstofallergie op de leerlingen (en leerbedrijven) over te brengen. Inbedding in het onderwijs vormt een goed middel om de aandacht voor grondstofallergie te borgen. Tevens is het van belang omdat vanuit het onderwijs de toekomstige arbeidskrachten worden aangereikt. Door de opleiding kan deze groep aan de basis al bewust worden gemaakt van de gezondheidsrisico's en het gedrag om deze risico's te beperken.

Aanbeveling 7

Breng de cursus 'Stofbeheersing in de praktijk' ook in de nabije toekomst actief onder de aandacht van werkgevers.

Toelichting

De cursus Stofbeheersing in de praktijk is pas vrij laat in de convenantperiode beschikbaar gekomen. Inmiddels is de deelname voor de cursus op gang gekomen. Toch heeft nog maar een gering deel van de sector aan de cursus deelgenomen. De cursus zal in ieder geval nog tot eind van 2007 lopen. Voor dit jaar staan er op dit

moment nog vier cursussen gepland. Uit de evaluatie is gebleken dat circa een derde deel van de bedrijven nog onbekend is met de cursus. De cursus is relatief het meest onbekend onder de ambachtelijke en industriële bakkerijen. Op dit punt is dan ook nog winst te behalen. Door de cursus actief onder de aandacht te brengen van de bedrijven kan voor de komende periode de deelname aan de cursus bevorderd worden.

Aanbeveling 8

Continueer na afloop van de convenantperiode de samenwerking op het gebied van grondstofallergie tussen de vier convenantsectoren.

Toelichting

De evaluatie wijst uit dat de samenwerking in convenantverband tussen de vier sectoren constructief en effectief is geweest. Er zijn verschillende argumenten aan te dragen om deze samenwerking ook naar de toekomst toe voort te zetten. Zo zal afstemming wenselijk zijn als bepaalde kernonderdelen van het Arboconvenant Grondstoffenallergie geborgd en verankerd moeten worden. Daarnaast zal ook de communicatie over dit arbeidsrisico naar de toekomst toe voortgezet moeten worden. Bij zowel een deel van de werkgevers als de werknemers is een manifeste behoefte aan informatie geconstateerd, waaraan tegemoet zal moeten worden gekomen in de nabije toekomst. Ook hierin zullen de branches gezamenlijk op kunnen blijven trekken.

Mogelijk kan hierin ook het Productschap een rol spelen. Het Arboconvenant Grondstofallergie is 'uniek' geweest qua rol van een productschap bij de uitvoering. Door de centrale rol van het Productschap richting de convenantsectoren biedt dit mogelijkheden om tot borging van de samenwerking richting de toekomst te komen.

LITERATUUR

Academisch Ziekenhuis Groningen, 2002

Aard en omvang van beroepsgebonden klachten bij werknemers in bakkerijen, meelfabrieken en grondstoffenindustrie, Groningen

Convenantpartijen Arboconvenant Grondstofallergie, 2003

Arboconvenant Grondstofallergie in de bakkerij en bij de toeleveranciers: maalindustrie en bakkerijgrondstoffenindustrie, Rotterdam

Convenantpartijen Arboconvenant Grondstofallergie, 2003

Plan van Aanpak behorend bij het Arboconvenant Grondstofallergie, Rotterdam

Convenantpartijen Arboconvenant Grondstofallergie

Verslagen BBC-vergaderingen

Convenantpartijen Arboconvenant Grondstofallergie

Nieuwsbrieven Stofvrij.nl

Convenantpartijen Arboconvenant Grondstofallergie

Rapportages Arboconvenant Grondstofallergie 2003 t/m 2005

Diverse partijen, 2007

Handboek Gezondheidsbewakingssysteem Arboconvenant Grondstofallergie

Productschap Granen, Zaden en Peulvruchten, 2007

Reductie stofblootstelling plansifters, Den Haag

Productschap Granen, Zaden en Peulvruchten, 2006

Stofemissie kopmachines kleinbroodstraten. Eindrapport, Den Haag

Productschap Graden, Zaden en Peulvruchten, 2007

Evaluatie Familiedag 'Blij met Stofvrij!', Den Haag

TNO Voeding en IndusTox, 2004

Handboek Stofbeheersing in de bakkerij

TNO Voeding en IRAS, 2004

Stofmeetprotocol ten behoeve van Arboconvenant Grondstofallergie

TNO Voeding, TNO Arbeid en IRAS, 2003

Expositie aan stof, tarwe-allergenen en schimmel α -amylase

Websites, diversen

o.a. www.blijmetstofvrij.nl

**BIJLAGE I SAMENSTELLING BRANCHE BEGELEIDINGSCOM-
MISSIE ARBOCONVENANT GRONDSTOFALLERGIE
(JUNI 2007)**

Naam	Organisatie
De heer drs. M. Elema	Productschap Granen, Zaden en Peulvruchten (GZP) (voorzitter)
De heer ir. C. Lommers	Productschap GZP (secretaris)
Mevrouw ir. M.I.B. Theunissen	Productschap GZP
De heer H. Roeten	CNV BedrijvenBond
De heer L. van Beekum	FNV Bondgenoten
Mevrouw drs. E.C. van den Aker	Ministerie SZW
De heer drs. M.M. Geers	Ministerie SZW
De heer mr. P. Rijnhout	NEBAFA
De heer drs. T. L. Volkeri	NBOV
De heer A. Mandemaker	NVB
De heer B. Muller	NVB
De heer E. Hoekstra	NVM

BIJLAGE II GERAADPLEEGDE PERSONEN

Convenantpartijen en uitvoerders

Naam	Organisatie
Mevrouw E.C. van den Aker	Ministerie SZW
De heer J.M.C.M. van Alem	MKB Adviseurs
De heer L. van Beekum	FNV Bondgenoten
De heer M. Elema	Productschap GZP
De heer M.M. Geers	Ministerie SZW
De heer H.A. de Groot	Commit
De heer D.J.J. Heederik	IRAS
De heer E. Hoekstra	NVM
De heer F. Holtkamp	Productschap GZP
De heer B. van Jaarsveld	Voorlichter Grootbedrijf
De heer C. Lommers	Productschap GZP
De heer A. Mandemaker	NVB
De heer B. Muller	NVB
De heer P. Rijnhout	Nebafa
De heer H. Roeten	CNV Bedrijvenbond
De heer J. Rooijackers	NKAL
De heer C. Rosier	CMR Consultancy
De heer C. Soeterbroek	Voorlichter Grootbedrijf
De heer B. Stoutmeijer	PRLT
De heer E. Tielemans	TNO
Mevrouw M.I.B. Theunissen	Productschap GZP
De heer Th. L. Volkeri	NBOV
De heer J. Wielemaker	Productschap GZP

Opleidingen

Naam

De heer A. van Duijn
De heer P. Gravemaker
De heer H. Koppenhagen
De heer J. Neuteboom
De heer M. van Overloop
De heer J. Teeuwen
De heer E. Jochijms
De heer D. Goijert
De heer M. Starren

Organisatie

ROC Amsterdam
ROC Zadkine
Albeda college
ROC Da Vinci college
ROC Zeeland
Gilde Roermond
ROC Nijmegen
NBC
NBC

Werkgevers en werknemers

Vanwege de vertrouwelijkheid zijn hiervan de gegevens niet opgenomen.

BIJLAGE III VRAGENLIJST WERKGEVERS

Eindevaluatie van het Arboconvenant Grondstofallergie

Vragenlijst voor werkgevers

Let op: het gaat om grondstofallergie voor meelstof en/of enzymen

I. ALGEMEEN

Instructie voor interviewer: vragen 1 tot en met 3 van te voren invullen!

- 1a. Naam bedrijf
- 1b. Naam respondent
2. Branche waarin bedrijf actief is
- Ambachtelijke bakkerijen
 - Industriële bakkerijen
 - Maalindustrie
 - Bakkerijgrondstoffen industrie
3. Functie respondent?
- Werkgever
 - Werkgever & Preventiemedewerker
 - Preventiemedewerker/Arbocoördinator
 - Anders, namelijk
4. Hoeveel werknemers telt uw bedrijf op dit moment? werknemers
5. Bent u aangesloten bij een werkgeversorganisatie?
- Ja, namelijk:
 - NBOV
 - NVB
 - NVM
 - Nebafa
 - Nee
 - Weet niet

II. ARBEIDSOMSTANDIGHEDEN/MEELSTOF

- 6a. In hoeverre is uw bedrijf in de afgelopen drie jaar meer of minder aandacht gaan besteden aan arbeidsomstandigheden?
- (Veel) meer aandacht (ga door naar vraag 6b)
 - (Veel) minder aandacht (ga door naar vraag 6c)
 - Min of meer gelijk gebleven (ga door naar vraag 7)
 - Weet niet (ga door naar vraag 7)
- 6b. Indien uw bedrijf (veel) meer aandacht is gaan besteden aan arbeidsomstandigheden: wat zijn daarvoor vooral de oorzaken? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- Veranderende wet- en regelgeving op dit gebied (zoals Wet Verbetering Poortwachter (WIA), Arbowet, et cetera)
 - Impulsen vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie / campagne Blij met Stofvrij!
 - Door initiatieven vanuit onze werkgeversorganisatie
 - We beseffen meer dat arbobeleid ook positief uit kan werken op ons rendement
 - De concurrenten zijn hier ook meer aan gaan doen
 - Door de Arbodienst aangezet om hier meer aandacht aan te besteden
 - Door de Arbeidsinspectie aangezet om hier meer aandacht aan te besteden
 - Aandacht in de media voor dit thema
 - Om onze positie op de arbeidsmarkt te versterken: beter imago waardoor we onze personeelswerving kunnen versterken
 - Vanwege het hoge ziekteverzuim in ons bedrijf
 - Anders, namelijk.....
 - Weet niet

- 6c. Indien uw bedrijf (veel) minder aandacht is gaan besteden aan arbeidsomstandigheden: wat zijn daarvoor vooral de oorzaken? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- Economische recessie
 - Maatregelen op het gebied van arbeidsomstandigheden kosten per saldo meer dan zij opleveren
 - Maatregelen op het gebied van arbeidsomstandigheden hebben te weinig effect
 - Er is geen of te weinig draagvlak voor bij de medewerkers
 - Vanwege het lage ziekteverzuim in ons bedrijf
 - Anders, namelijk
 - Weet niet
- 7a. In hoeverre is uw bedrijf in de afgelopen drie jaar meer of minder aandacht gaan besteden aan het terugdringen van meelstof en/of enzymen (op de werkplekken van werknemers)?
- (Veel) meer aandacht (ga door naar vraag 7b)
 - (Veel) minder aandacht (ga door naar vraag 7d)
 - Min of meer gelijk gebleven (ga door naar vraag 8)
 - Weet niet (ga door naar vraag 8)
- 7b. Indien uw bedrijf (veel) meer aandacht is gaan besteden aan reductie van meelstof en/of enzymen: wat zijn daarvoor vooral de oorzaken? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- Impulsen vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie / campagne Blij met Stofvrij!
 - Door initiatieven vanuit onze werkgeversorganisatie
 - Doordat één of enkele van onze medewerkers grondstofallergie hebben
 - Door de Arbodienst aangezet om hier meer aandacht aan te besteden
 - Door de Arbeidsinspectie aangezet om hier meer aandacht aan te besteden
 - Anders, namelijk.....
 - Weet niet
- Toelichting:.....
- ...
- 7c. Indien uw bedrijf (veel) meer aandacht is gaan besteden aan reductie van meelstof en/of enzymen: welke stappen heeft u daartoe ondernomen? Welke stappen bent u van plan om binnenkort nog te zetten?
- De volgende stappen al ondernomen
 - er zijn nieuwe machines/installaties gekomen
 - bestaande machines/installaties zijn aangepast
 - andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
 - werkgever heeft persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar gesteld
 - voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen zijn interne richtlijnen opgesteld
 - in het productieproces is de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
 - in het productieproces is de verwerking van grondstoffen aangepast
 - het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
 - anders, namelijk.....
 - Binnenkort worden de volgende stappen gezet:
 - er komen nieuwe machines/installaties
 - bestaande machines/installaties worden aangepast
 - er worden andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
 - werkgever gaat persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar stellen
 - voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen worden interne richtlijnen opgesteld
 - in het productieproces worden de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
 - in het productieproces wordt de verwerking van grondstoffen aangepast
 - het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
 - anders, namelijk.....
 - Weet niet

- 7d. Indien uw bedrijf (veel) minder aandacht is gaan besteden aan reductie van meelstof en/of enzymen: wat zijn daarvoor vooral de oorzaken? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- We hebben al veel maatregelen getroffen waardoor verdere reductie niet of nauwelijks meer mogelijk is
 - Er bestaat te weinig draagvlak voor bij de werknemers
 - We zijn hier in het verleden wel actief mee geweest maar de maatregelen bleken weinig effect te hebben
 - Dergelijke maatregelen bleken te duur te zijn
 - Vanwege tijdgebrek
 - Anders, namelijk
 - Weet niet
- Toelichting:.....
 ...

III. ARBOCONVENANT GRONDSTOFALLERGIE

- 8a. Hoe goed bent u bekend met het Arboconvenant Grondstofallergie / de campagne 'Blij met Stofvrij!'?
- Zeer goed
 - Goed
 - Neutraal
 - Slecht
 - Zeer slecht
 - Weet niet
- 8b. Hoe beoordeelt u over het algemeen de informatievoorziening rondom het Arboconvenant Grondstofallergie / de campagne 'Blij met Stofvrij!'?
- Zeer goed
 - Goed
 - Neutraal
 - Slecht
 - Zeer slecht
 - Weet niet
- Toelichting:.....
 ...

- 8c. Via welke bronnen bent u geïnformeerd over het Arboconvenant Grondstofallergie / de campagne 'Blij met Stofvrij!'? *Meerdere antwoorden mogelijk*
- Via onze werkgeversorganisatie
 - Via de website www.blijmetstofvrij.nl
 - Nieuwsbrieven van het Convenant Grondstofallergie
 - Posters
 - Vakbladen
 - Walibi-dag (22 april 2006)
 - Eigen medewerkers/OR
 - Via de Arbodienst
 - Via de Arbeidsinspectie
 - Via contact met collega-bedrijf
 - Anders, namelijk.....
 - Ik ben niet geïnformeerd over het arboconvenant
 - Weet niet

9. In het Convenant Grondstofallergie/de campagne 'Blij met Stofvrij!' wordt met name aandacht besteed aan de reductie van meelstof en/of enzymen. Kunt u met een rapportcijfer aangeven hoe belangrijk dit thema – meelstofreductie/reductie enzymen – voor uw eigen bedrijf is?
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 weet niet
-
- Toelichting:.....

- 10a. Beschikt uw bedrijf over een Ondernemingsraad (OR), een Personeelsvertegenwoordiging (PVT) of een groep van belanghebbende medewerkers?
 Ja, namelijk
 OR
 PVT
 groep belanghebbende medewerkers
 Nee (ga door naar vraag 11)
- 10b. Is uw OR, PVT of groep belanghebbende medewerkers betrokken geweest bij activiteiten zoals die vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie / de campagne 'Blij met Stofvrij!' ondernomen zijn?
 Ja, op de volgende manier
 Nee
 Weet niet
 Toelichting:.....

IV. INSTRUMENTEN ARBOCONVENANT GRONDSTOFALLERGIE

A. Website www.blijmetstofvrij.nl

- 11a. Kent u de website www.blijmetstofvrij.nl?
 Ja
 Nee (ga door naar vraag 13)
- 11b. Heeft u de website www.blijmetstofvrij.nl wel eens geraadpleegd?
 Ja
 Nee (ga door naar vraag 13)
 Weet niet (ga door naar vraag 13)
- 11c. Hoe vaak bezoekt u deze website?
 Minstens 1x per maand
 Minstens 1x per kwartaal
 Minstens 1x per jaar
 In totaal 1 of 2 keer
 Nooit
 Anders, namelijk
- 11d. Welke informatie van de website heeft u wel eens gebruikt/gelezen? *Meerdere antwoorden mogelijk.*
 Laatste nieuws(berichten) over het convenant
 Algemene informatie over het convenant
 Nieuwsbrieven van het convenant
 Vragen en antwoorden (over het convenant, het allergieonderzoek en/of het stofbeheersingsplan)
 Folders over het allergieonderzoek/stofbeheersingsplan
 Handboek Stofbeheersing
 Anders, namelijk
 Weet niet
- 11e. Wat zijn eventueel verbeterpunten van de website? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

 Weet niet
- 11f. Welk rapportcijfer geeft u voor de website als geheel?
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 weet niet

 Toelichting:.....

12a. Bent u zich door de informatie op de website www.blijmetstofvrij.nl bewuster geworden van het belang van (het bestrijden van) grondstofallergie/meelstofreductie (reductie enzymen) in uw bedrijf?

- Ja
- Nee
- Weet niet

12b. Heeft u naar aanleiding van de informatie op de website www.blijmetstofvrij.nl concrete stappen ondernomen om tot reductie van meelstof en/of enzymen in uw bedrijf te komen? Gaat u binnenkort nog stappen zetten naar aanleiding van de informatie op de website?

- Ja,
 - er zijn nieuwe machines/installaties gekomen
 - bestaande machines/installaties zijn aangepast
 - andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
 - werkgever heeft persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar gesteld
 - voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen zijn interne richtlijnen opgesteld
 - in het productieproces is de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
 - in het productieproces is de verwerking van grondstoffen aangepast
 - het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
 - anders, namelijk

De volgende stappen zullen binnenkort gezet worden:

- er komen nieuwe machines/installaties
- bestaande machines/installaties worden aangepast
- er worden andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
- werkgever gaat persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar stellen
- voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen worden interne richtlijnen opgesteld
- in het productieproces worden de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
- in het productieproces wordt de verwerking van grondstoffen aangepast
- het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
- anders, namelijk

- Nee
- Weet niet

B. Stofbeheersingsplannen

13a. Bent u in de afgelopen jaren bezocht door een 'voorlichter' (let op kan ook bekend zijn als adviseur/consulent) die u informatie heeft gegeven over (het belang van) een stofbeheersingsplan in uw bedrijf?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 14a)
- Weet niet (ga door naar vraag 14a)

13b. Welk rapportcijfer geeft u aan deze voorlichting over het stofbeheersingsplan?

- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 weet niet

Toelichting:.....
.....

13c. Wat vindt u sterke dan wel zwakke punten in de aanpak – en voorlichting – om tot stofbeheersingsplannen te komen? *Meerdere antwoorden mogelijk.*

Sterke punten:

-
-
-
- Er zijn geen sterke punten
- Weet niet

Zwakke punten:

-
-
-
- Er zijn geen zwakke punten
- Weet niet

14a. Heeft u zelfstandig – of gezamenlijk met de voorlichter – een stofbeheersingsplan voor uw bedrijf ingevuld/opgesteld?

- Ja, gezamenlijk met de voorlichter
- Ja, zelfstandig
- Nee (ga door naar vraag 15)
- Weet niet (ga door naar vraag 15)

Toelichting:.....
.....

14b. Bent u zich door het stofbeheersingsplan – zoals dat bij uw bedrijf opgesteld is – bewuster geworden van het belang van (het bestrijden van) grondstofallergie/meelstof (en/of enzymen) in uw bedrijf?

- Ja (toelichten waar dit uit blijkt)
- Nee
- Weet niet

Toelichting:.....
.....

14c. Heeft u naar aanleiding van dit stofbeheersingsplan concrete activiteiten ondernomen om tot reductie van stof bij uw bedrijf te komen?

Ja, namelijk de volgende activiteiten ondernomen:

- er zijn nieuwe machines/installaties gekomen
- bestaande machines/installaties zijn aangepast
- andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
- werkgever heeft persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar gesteld
- voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen zijn interne richtlijnen opgesteld
- in het productieproces is de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
- in het productieproces is de verwerking van grondstoffen aangepast
- het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
- anders, namelijk

Nog niet, maar we zijn wel voornemens om binnenkort de volgende activiteiten te gaan ondernemen:

- er komen nieuwe machines/installaties
- bestaande machines/installaties worden aangepast
- er worden andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
- werkgever gaat persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar stellen
- voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen worden interne richtlijnen opgesteld
- in het productieproces worden de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
- in het productieproces wordt de verwerking van grondstoffen aangepast
- het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
- anders, namelijk

- Nee, maar het kan zijn dat we dat alsnog gaan doen in de vorm van:**
 - er komen nieuwe machines/installaties
 - bestaande machines/installaties worden aangepast
 - er worden andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
 - werkgever gaat persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar stellen
 - voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen worden interne richtlijnen opgesteld
 - in het productieproces worden de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
 - in het productieproces wordt de verwerking van grondstoffen aangepast
 - het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
 - anders, namelijk

- Nee, en we zullen dat (waarschijnlijk) ook niet doen
- Weet niet

Vraag 15 alleen stellen als het bedrijf een ambachtelijke dan wel industriële bakkerij is.

15. Heeft u het Stofbeheersingsplan bij uw bedrijf uitgewerkt in een 'Arbeidshygiënische aanpak'?
- Ja
 - We zijn hier nu mee bezig
 - Nee
 - Weet niet

Vraag 16 alleen stellen indien het bedrijf uit de Maalindustrie dan wel de Bakkerijgrondstoffenindustrie afkomstig is.

16. In hoeverre maken werknemers bij uw bedrijf gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen om de gezondheidsrisico's van stof (enzymen) te reduceren?
- De volgende typen werknemers maken daar gebruik van:
 - Het gaat daarbij om de volgende typen persoonlijke beschermingsmiddelen:
 - We maken niet of nauwelijks gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen omdat:
 - Weet niet

C. Gezondheidsbewakingssysteem/Allergieonderzoek

- 17a. Bent u bekend met het gezondheidsbewakingssysteem (ook wel allergieonderzoek genoemd) onder bakkers/werknemers zoals dat vanuit het Arboconvenant Grondstofallergie/ de Campagne 'Blij met Stofvrij!' opgezet is? Dit onderzoek bevat de schriftelijke vragenlijst onder werknemers/bakkers om hun allergie voor meelstof/enzymen te toetsen en eventuele vervolgstappen te zetten (oproepen van werknemers).
- Ja
 - Nee (ga door naar vraag 19)
 - Weet niet (ga door naar vraag 19)
- 17b. Heeft u de vragenlijsten vanuit het gezondheidsbewakingssysteem/allergieonderzoek ook verspreid onder uw werknemers?
- Ja (ga door naar vraag 17d)
 - Nee
 - Weet niet (ga door naar vraag 19)

17c. Indien u de vragenlijsten niet verspreid heeft, waar had dat dan mee te maken?
Meerdere antwoorden mogelijk.

- We zijn het vergeten
 - Niet nodig omdat niemand hier last van grondstofallergie heeft
 - Niet eens met het onderzoek omdat.....
 - Werknemers bij ons zitten niet te wachten op een schriftelijke vragenlijst
 - Leidt alleen maar tot onnodige onrust onder werknemers
 - We kunnen ons niet herinneren dergelijke vragenlijsten te hebben ontvangen
 - Anders, namelijk.....
 - Weet niet
- Toelichting:.....

(Let op: na beantwoording van vraag 17c doorgaan naar vraag 18)

17d. Heeft u werknemers actief gestimuleerd om de vragenlijst in te vullen?

- Ja, door.....
 - Nee
 - Weet niet
- Toelichting:.....

17e. Heeft u zicht op het aantal werknemers bij uw bedrijf dat de vragenlijst voor het gezondheidsbewakingssysteem/grondstofallergie ingevuld heeft?

- Ja
- Nee

17f. Zijn er bij uw bedrijf werknemers (geweest) waaruit uit het gezondheidsbewakingssysteem/allergieonderzoek bleek dat zij (waarschijnlijk) grondstofallergie hebben?

- Ja, de werknemer(s) vertelde dit
- ja, ik hoorde dit via de bedrijfsarts
- ja, ik weet dit doordat
- Nee
- Weet niet

18a. Welk rapportcijfer geeft u voor het allergieonderzoek?

- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 weet niet
-

Toelichting:.....

18b. Wat vindt u de belangrijkste sterke en zwakke punten van het allergieonderzoek?
Meerdere antwoorden mogelijk.

Sterke punten:

-
-
-
- Er zijn geen sterke punten
- Weet niet

Zwakke punten:

-
-
-
- Er zijn geen zwakke punten
- Weet niet

D. Nieuwsbrieven

19a. Kent u de papieren versies van de nieuwsbrieven 'Stofvrij.nl' (vier in totaal) zoals die vanuit het convenant / de campagne 'Blij met stofvrij!' zijn verspreid?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 20)

19b. Heeft u deze nieuwsbrieven wel eens gelezen?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 20)
- Weet niet (ga door naar vraag 20)

19c. Welk rapportcijfer geeft u voor deze nieuwsbrieven?

- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 weet niet

Toelichting:.....
.....

19d. Bent u zich door de informatie in deze nieuwsbrieven bewuster geworden van het belang van (het bestrijden van) grondstofallergie/meelstof (en/of enzymen) in uw bedrijf?

- Ja (toelichten waar dit uit blijkt)
- Nee

Toelichting:.....
.....

19e. Heeft nu naar aanleiding van de informatie in deze nieuwsbrieven concrete stappen ondernomen om tot reductie van meelstof en/of enzymen in uw bedrijf te komen?

- Ja,
 - er zijn nieuwe machines/installaties gekomen
 - bestaande machines/installaties zijn aangepast
 - andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
 - werkgever heeft persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar gesteld
 - voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen zijn interne richtlijnen opgesteld
 - in het productieproces is de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
 - in het productieproces is de verwerking van grondstoffen aangepast
 - het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
 - anders, namelijk.....

- Nee
- Weet niet

E. Handboek Stofbeheersing

20a. Kent u (de papieren versie van) het 'Handboek Stofbeheersing'?

- Ja
- Nee (ga door naar vraag 21)

20b. Heeft u in de afgelopen periode gebruik gemaakt van dit handboek en, zo ja, waarvoor dan?

- Ja, voor
- Nee (ga door naar vraag 21)
- Weet niet (ga door naar vraag 21)

20c. Welk rapportcijfer geeft u aan dit handboek?

- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 weet niet

Toelichting:.....
.....

20d. Bent u zich door het Handboek Stofbeheersing bewuster geworden van het belang van (het bestrijden van) grondstofallergie/meelstof (en/of enzymen) in uw bedrijf?

- Ja (toelichten waar dit uit blijkt)
- Nee

Weet niet
Toelichting:.....
.....

20e. Heeft nu naar aanleiding van dit handboek al concrete stappen ondernomen om tot reductie van meelstof en/of enzymen in uw bedrijf te komen?

Ja, namelijk:

- er zijn nieuwe machines/installaties gekomen
- bestaande machines/installaties zijn aangepast
- andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
- werkgever heeft persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar gesteld
- voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen zijn interne richtlijnen opgesteld
- in het productieproces is de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
- in het productieproces is de verwerking van grondstoffen aangepast
- het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
- anders, namelijk.....

Nee

Weet niet

F. Cursussen

21a. Bent u bekend met de cursus 'Stofbeheering in de praktijk' zoals die vanuit het NBC Kennis- en adviescentrum voor de bakkerij wordt verzorgd?

Ja

Nee (ga door naar vraag 21f)

21b. Heeft uw bedrijf al deelgenomen aan deze cursus?

Ja

Nee (ga door naar vraag 21f)

Weet niet (ga door naar vraag 21f)

21c. Indien uw bedrijf deelgenomen heeft, hoe beoordeelt u dan de kwaliteit van deze cursus?

Zeer goed

Goed

Neutraal

Slecht

Zeer slecht

Weet niet

Toelichting:.....

21d. Bent u zich door de deelname aan de cursus bewuster geworden van het belang van (het bestrijden van) grondstofallergie/meelstof (en/of enzymen) in uw bedrijf?

Ja (toelichten waar dit uit blijkt)

Nee

21e. Heeft nu naar aanleiding van (deelname aan) deze cursus al concrete stappen ondernomen om tot reductie van meelstof en/of enzymen in uw bedrijf te komen?

Ja

- er zijn nieuwe machines/installaties gekomen
- bestaande machines/installaties zijn aangepast
- andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
- werkgever heeft persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar gesteld
- voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen zijn interne richtlijnen opgesteld
- in het productieproces is de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
- in het productieproces is de verwerking van grondstoffen aangepast
- het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
- anders, namelijk.....

Nee

Weet niet

- 21f. Zijn er bij uw bedrijf plannen om binnenkort (opnieuw) deel te gaan nemen aan deze cursus?
 Ja
 Nee
 Weet niet

V. TOEKOMST

- 22a. Vindt u het belangrijk dat werkgevers en werknemers in uw sector ook in de komende jaren actief blijven werken aan de reductie van grondstofallergie/meelstof (en/of enzymen)?
 ja, omdat
- nee, omdat
- weet niet

- 22b. Aan welke vormen van ondersteuning en/of informatie zou eventueel behoefte hebben daar waar het gaat om de reductie van grondstofallergie/meelstof (en/of enzymen)?
 De volgende ondersteuning(svormen):
- De volgende informatie:
- Geen behoefte aan ondersteuning/informatie
 Weet niet

- 22c. Vindt u het belangrijk dat ook in de komende periode het allergieonderzoek – met vervolgstappen richting werknemers – gecontinueerd wordt?
 ja, omdat
- nee, omdat
- weet niet

- 23a. Spelen bij uw bedrijf eventueel nog andere arbothema's dan meelstof (en/of enzymen)/grondstofallergie waarbij u ook/wel behoefte heeft aan ondersteuning en/of informatie? *Meerdere antwoorden mogelijk.*
 Ja, namelijk de volgende thema's:
- Nee (ga naar vraag 24)

- 23b. Zo ja, om welke vormen van ondersteuning en/of informatie gaat het dan?
 De volgende ondersteuning(svormen):
- De volgende informatie:

- 24a. Vindt u dat de brancheorganisaties (NBOV, NVB, NVM, Nebafa) een rol zouden kunnen (blijven) spelen op het gebied van arbeidsomstandigheden/ grondstofallergie? Zo ja welke rol dan?
 ja, namelijk door
- nee, omdat
- weet niet

24b. Vindt u dat het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid/de Arbeidsinspectie een rol zou kunnen (blijven) spelen op het gebied van arbeidsomstandigheden/grondstofallergie? Zo ja welke rol dan?

O ja, namelijk door

Onee, omdat

O weet niet

24c. Vindt u dat de vakbonden een rol zouden kunnen (blijven) spelen op het gebied van arbeidsomstandigheden/grondstofallergie? Zo ja welke rol dan?

O ja, namelijk door

Onee, omdat

O weet niet

25. Heeft u verder nog vragen/ opmerkingen?

.....
.....

HARTELIJK DANK VOOR UW MEDEWERKING!

VRAGENLIJST WERKNEMERS
EVALUATIE ARBOCONVENANT GRONDSTOFALLERGIE

Graag voor het invullen van de vragenlijst een zwarte of blauwe pen gebruiken. U hoeft bij de meeste vragen slechts één hokje zwart of blauw te maken. Alleen bij de vragen waarbij staat 'meerdere antwoorden mogelijk' kunt u meerdere hokjes zwart/blauw maken. Let op: bij keuzevragen het hokje van uw antwoord wel volledig **zwart of blauw** maken: niet zo **X** maar zo **■**

Algemeen

1a. Wat is uw leeftijd? |__|__| jaar

1b. In wat voor bedrijf bent u werkzaam?

- ambachtelijke bakkerij
- industriële bakkerij
- maalindustrie
- bakkerijgrondstoffen industrie

1c. Hoeveel mensen werken er bij uw bedrijf?

- 1-9
- 10-24
- 25-99
- 100-249
- meer dan 250

1d. Heeft uw bedrijf een Ondernemingsraad of een Personeelsvertegenwoordiging?

- ja
- nee

Bekendheid en informatievoorziening

Onder *gezondheidsrisico's* verstaan we klachten aan luchtwegen, ogen, neus en/of huid die een gevolg kunnen zijn van de blootstelling aan meelstof.

2a. Bent u bekend met de gezondheidsrisico's van meelstof?

- ja (ga naar vraag 2b)
- nee (ga naar vraag 3a)

2b. Hoe bent u bekend geraakt met de gezondheidsrisico's van meelstof? (*meerdere antwoorden mogelijk*)

- via mijn werkgever
- via de campagne *Blij met stofvrij!* (zoals de nieuwsbrief, website of de Walibi-dag)
- via een bedrijfsbezoek van een voorlichter/adviseur (van het project *Blij met stofvrij!*)
- via collega's
- via de ondernemingsraad of personeelsvertegenwoordiging
- via de preventiemedewerker/arbocoördinator van mijn bedrijf
- via de arbodienst/bedrijfsarts
- via een opleiding, cursus of training
- via mijn (huis)arts/specialist
- via de vakbond
- ander, namelijk

3a. Kent u het Arboconvenant Grondstofallergie/de campagne *Blij met stofvrij!*?

- ja
- nee (*ga door naar vraag 4a*)

3b. Bent u zich door dit convenant/deze campagne meer bewust geworden van gezondheidsrisico's van meelstof (grondstofallergie)?

- ja
- nee

4a. Kent u de nieuwsbrief 'stofvrij.nl'?

ja (ga naar vraag 4b)

nee (ga naar vraag 5a)

4b. Leest u deze nieuwsbrief ook?

ja

nee

4c. Wat voor rapportcijfer geeft u voor de nieuwsbrief 'stofvrij.nl'? (rapportcijfer aankruisen)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 weet niet

4d. Indien u bij vraag 4c een onvoldoende heeft gegeven: wat zou u dan graag verbeterd willen zien? (meerdere antwoorden mogelijk)

.....

.....

.....

5a. Kent u de website www.blijmetstofvrij.nl?

ja (ga naar vraag 5b)

nee (ga naar vraag 6a)

5b. Heeft u deze website wel eens bezocht?

ja, meerdere keren

ja, één keer

nee

5c. Wat voor rapportcijfer geeft u voor de website www.blijmetstofvrij.nl? (rapportcijfer aankruisen)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 weet niet

5d. Indien u bij vraag 5c een onvoldoende heeft gegeven: wat zou u dan graag verbeterd willen zien? (meerdere antwoorden mogelijk)

.....

.....

.....

6a. Heeft u de familiedag 'Blij met Stofvrij!' in Walibi World bezocht?

ja (ga naar vraag 6b)

nee (ga naar vraag 7a)

6b. Wat voor rapportcijfer geeft u voor deze familiedag? (rapportcijfer aankruisen)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 weet niet

Allergieonderzoek

Het allergieonderzoek staat ook bekend onder het *Gezondheidsbewakingssysteem*. Met dit onderzoek wordt vastgesteld of werknemers allergisch zijn voor meelstof en enzymen.

7a. Kent u het allergieonderzoek voor medewerkers van de bakkerijsector?

ja (ga naar vraag 7b)

nee (ga naar vraag 8a)

7b. Heeft u de vragenlijst van het allergieonderzoek ingevuld?

ja (ga naar vraag 7c)

nee (ga naar vraag 7d)

7c. Waarom heeft u aan het allergieonderzoek deelgenomen? (meerdere antwoorden mogelijk)

om mijn gezondheid te beschermen

omdat mijn collega's hier ook aan meededen

op aandringen van de werkgever of voorlichter/adviseur (van de campagne *Blij met stofvrij!*)

anders, namelijk

weet niet

Let op: als u vraag 7c heeft ingevuld, ga dan verder met vraag 7e

7d. Waarom heeft u niet deelgenomen aan het allergieonderzoek? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ik heb geen vragenlijst ontvangen
- ik ben er nog steeds niet aan toe gekomen
- ik ben het vergeten in te vullen
- dit zou mogelijk nadelige gevolgen kunnen hebben voor het uitoefenen van mijn beroep
- Ik wil niet dat mijn werkgever hoort dat ik mogelijk grondstofallergie heb
- mijn privacy is onvoldoende gewaarborgd
- het is onduidelijk water met de uitkomsten gebeurt
- anders, namelijk
- weet niet

7e. Hoe belangrijk vindt u het allergieonderzoek?

- zeer belangrijk
- belangrijk
- niet belangrijk/niet onbelangrijk
- onbelangrijk
- zeer onbelangrijk
- weet niet/geen mening

Trainingen/cursussen op het gebied van grondstofallergie

8a. Heeft u in de afgelopen jaren deelgenomen aan een training of cursus waarin aandacht werd besteed aan grondstofallergie (bijvoorbeeld de cursus 'Stofbeheersing in de praktijk')?

- ja (ga naar vraag 8b)
- nee (ga naar vraag 9a)

8b. Bij wie heeft u deze cursus of training gevolgd?

- bij mijn eigen bedrijf
- bij het Nederlands Bakkerij Centrum
- bij een ander opleidingsinstituut
- tijdens mijn beroepsopleiding
- anders, namelijk

8c. Wat voor rapportcijfer geeft u voor deze cursus/training? (rapportcijfer aankruisen)

- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 weet niet
-

8d. Indien u bij vraag 8c een onvoldoende heeft gegeven: wat zou u dan graag verbeterd willen zien? (meerdere antwoorden mogelijk)

-
-
-

Stofbeheersing binnen het bedrijf

9a. Zijn er bij uw bedrijf in de afgelopen jaren maatregelen getroffen om de blootstelling aan meelstof terug te dringen?

- ja (ga naar vraag 9b)
- nee (ga naar vraag 9c)

9b. Wat is er dan gebeurd? (meerdere antwoorden mogelijk)

- er zijn nieuwe machines/installaties gekomen
- bestaande machines/installaties zijn aangepast
- andere grondstoffen gebruikt die minder gezondheidsrisico's met zich meebrengen
- werkgever heeft persoonlijke beschermingsmiddelen beschikbaar gesteld
- voor gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen zijn interne richtlijnen opgesteld
- in het productieproces is de aan- en afvoer van grondstoffen aangepast
- in het productieproces is de verwerking van grondstoffen is aangepast
- het reinigen/schoonmaken gebeurt op een andere wijze
- anders, namelijk

9c. Bent u zelf in de afgelopen jaren anders gaan werken als gevolg van de gezondheidsrisico's van meelstof?

- ja
- nee

10. In hoeverre bent u het eens met de volgende stellingen?

Stelling	Zeer mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Zeer mee oneens	Geen mening
Ik ben mijzelf in de afgelopen jaren meer bewust geworden van de gezondheidsrisico's van meelstof	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben in de afgelopen jaren meer gaan werken met persoonlijke beschermingsmiddelen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben de afgelopen jaren zelf meer gaan letten om de blootstelling aan meelstof te beperken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik loop minder risico op grondstofallergie dan een aantal jaren geleden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn werkplek is in de afgelopen jaren gezonder geworden	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Toekomst

11a. Hoe belangrijk vindt u het dat werkgevers en werknemers in de komende jaren aandacht blijven schenken aan het terugdringen of het voorkomen van de gezondheidsrisico's van meelstof?

- zeer belangrijk
- belangrijk
- niet belangrijk/niet onbelangrijk
- onbelangrijk
- zeer onbelangrijk
- weet niet/geen mening

11b. Zou u zelf nog meer willen weten over het voorkomen van grondstofallergie?

- ja (ga naar vraag 11c)
- nee (ga naar vraag 12)

11c. Zo ja, waarover zou u dan meer willen weten? (meerdere antwoorden mogelijk)

- wat de gezondheidsrisico's zijn
- hoe ik zelf de gezondheidsrisico's kan beperken
- hoe mijn werkgever de gezondheidsrisico's kan beperken
- specifieke informatie over het allergieonderzoek, namelijk
-
- anders, namelijk
-

Afsluiting

12. U bent klaar met het invullen van deze vragenlijst. Als u nog opmerkingen heeft of bepaalde antwoorden wilt toelichten dan kan dat hieronder.

.....

.....

.....

.....

.....

Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst! U kunt de vragenlijst terugsturen in de bijgesloten antwoordenvolp van Bureau Bartels B.V. Antwoordnummer 392, 3800 VB Amersfoort. Een postzegel plakken is niet nodig.